

SANSKRIT TEXT SOCIETY

श्रीगौतमधर्मशास्त्रम्

THE

INSTITUTES OF GAUTAMA

EDITED

WITH AN INDEX OF WORDS

BY

ADOLF FRIEDRICH STENZLER

PH. D. PROF. OF ORIENTAL LANGUAGES IN THE UNIVERSITY OF BRESLAW

SAIN
GAU

LONDON

TRÜBNER & CO., 57 & 59, LUDGATE HILL

1876.

PREFACE.

The edition of GAUTAMA'S Institutes now published I have been enabled to prepare by the kindness of Professors COWELL and MAX MÜLLER and of Dr REINHOLD ROST. To Professor COWELL I owe a copy of the Calcutta edition of the work, Prof MAX MÜLLER gave me a copy of HARADATTA'S commentary traced on transparent paper from the Devanāgarī copy in the Library of the India Office, and Dr ROST allowed me the use of a Devanāgarī copy of the text, and of an excellent Telugu copy of HARADATTA'S commentary, both belonging to the Library of the India Office. Several years before, I had copied a modern manuscript of the text belonging to the Royal Library of Berlin. After an examination of these materials I perceived that the surest way of criticism would be to give the text handed down by HARADATTA. This determination led to the exclusion of one chapter which the Calcutta edition and the manuscripts of the text insert after the 19th chapter of HARADATTA'S text. It contains the doctrine of the *harmayāla* or the ripening of actions, and mentions the different bodies in which men will be born again as a punishment for their sins. It is to be remarked that VIJÑĀNĪCĪVARA in his *Mitākshara* on YAJÑAVALKYA'S Institutes (Yājñ 3, 216, *Mitāksh* III fol 42a of the Calcutta edition of 1868) inserts a passage on the same subject ascribed to GAUTAMA, which, however, differs considerably from the said chapter of the manuscripts of GAUTAMA'S text. HARADATTA omits this chapter, nor has COLEBROOKE considered it as belonging to the text of GAUTAMA, as he counts only twenty eight chapters instead of the twenty nine contained in the manuscript texts.

A difficulty arose from the comparison of the two manuscripts of HARADATTA'S commentary above mentioned. They differ from each other in such a degree as to make them appear to present two different redactions of the same work. Nor do these two redactions seem to

॥ अथ गौतमीयं धर्मशास्त्रम् ॥

वेदो धर्ममूलम् । १ । तद्विदां च स्मृतिशीले । २ ।
दृष्टो धर्मव्यतिक्रमः साहसं च महतां न तु दृष्टार्थे अव-
दौर्वल्यात् । ३ । तुल्यबलविरोधे विकल्पः । ४ । उप-
नयनं ब्राह्मणस्याष्टमे । ५ । नवमे पञ्चमे वा काम्यम्
। ६ । गर्भादिः सङ्ख्या वर्षाणाम् । ७ । तद्वितीयं जन्म
। ८ । तद्यस्मात्स आचार्यः । ९ । वेदानुवचनाच्च । १० । एका-
दशद्वादशयोः क्षत्रियवैश्ययोः । ११ । आ षोडशाद्ब्राह्मणस्या-
पतिता सावित्री । १२ । द्वाविंशते राजन्यस्य । १३ । द्यधिका-
या वैश्यस्य । १४ । मीञ्जीज्यामीवीसौत्र्यो मेखत्सुः क्रमेण । १५ ।
कृष्णरुवस्ताजिनानि । १६ । वासांसि शाणक्षौमचौरकुतपाः
सर्वेषाम् । १७ । कार्पासं चाविकृतम् । १८ । कापायमप्येके
। १९ । वार्क्षी ब्राह्मणस्य । २० । माञ्जिष्ठहारिद्रे इतरयोः । २१ ।
वैत्वपालाशौ ब्राह्मणदण्डौ । २२ । आश्वत्थपैलवौ शेषे । २३ ।
यज्ञियो वा सर्वेषाम् । २४ । अपीडिता यूपवक्राः सशुक्राः

। २५ । मूर्धललाटनासायप्रमाणाः । २६ । मुण्डजटिलशिखा-
 जटाश्च । २७ । द्रव्यहस्त उच्छिष्टो ऽनिधायाचामेत् । २८ ।
 द्रव्यशुद्धिः परिमार्जनप्रदाहतक्षणनिर्णेजनानि तैजसमार्त्तिक-
 दारवतान्तवानाम् । २९ । तैजसवदुपलमणिशङ्खशुक्तीनाम्
 । ३० । दारुवदस्थिभूम्योः । ३१ । आवपनं च भूमेः । ३२ ।
 चेलवद्रज्जुविदलचर्मणाम् । ३३ । उत्तर्गो वात्यन्तोपहता-
 नाम् । ३४ । प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा शौचमारभेत । ३५ । शु-
 चौ देश आसीनो दक्षिणं वाहुं जान्वन्तरा कृत्वा यज्ञोपवीत्या
 मणिवन्धनात्पाणी प्रक्षाल्य वाग्यतो हृदयस्पृशस्त्रिष्वतुर्वाप
 आचामेद्विः परिमृज्यात्पादौ चाभ्युक्षेत्खानि चोपस्पृशेच्छीर्ष-
 ण्यानि मूर्धनि च दद्यात् । ३६ । सुप्त्वा भुक्त्वा द्युत्वा च पुनः
 । ३७ । दन्तस्थिष्टेषु दन्तवदन्यच जिह्वाभिमर्शनात् । ३८ ।
 प्राक्च्युतेरित्येके । ३९ । च्युतेष्वासाववद्विद्यान्निगिरन्नेव तच्छु-
 चिः । ४० । न मुख्या विप्रुप उच्छिष्टं कुर्वन्ति न चेदङ्गे निप-
 तन्ति । ४१ । लेपगन्धापकर्षणे शौचममेध्यस्य । ४२ । तदग्निः
 पूर्वं मृदा च । ४३ । मृचपुरीषस्त्रेहुविसंसनाभ्यवहारसंयोगेषु
 च । ४४ । यत्र चास्त्रायो विदध्यात् । ४५ । पाणिना सप्यमुप-
 सङ्गृह्णानङ्गुष्ठो/धीहि भो इत्यामन्त्वयेत गुरुम् । ४६ । तत्र चक्षुर्म-
 नाः । ४७ । प्राणोपस्पर्शनं दर्भैः । ४८ । प्राणायामास्त्रयः पञ्च-
 दशमाचाः । ४९ । प्राक्कूलेष्वासनं च । ५० । स्त्रीस्पृश्या प्याहृतमः
 पञ्च सत्यान्ताः । ५१ । गुरोः पादोपसङ्गहणं प्रातः । ५२ । प्र-
 क्षानुवचने चाद्यन्तयोः । ५३ । अनुज्ञात उपविशेत्प्राङ्मुखो द-
 क्षिणतः शिष्य उदङ्मुखो वा । ५४ । सावित्री चानुवचनम्

। ५५ । आदितो ब्रह्मण आदाने । ५६ । ओङ्कारो ऽन्यत्रापि । ५७ । अन्तरागमने पुनरुपसदनम् । ५८ । श्वनकुलसर्पमण्डू-
कमार्जाराणां अहमुपवासो विप्रवासश्च । ५९ । प्राणायामा
घृतप्राशनं चेतरेषाम् । ६० । श्मशानाभ्यध्ययने चैवं श्मशाना-
भ्यध्ययने चैवम् । ६१ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे प्रथमो ऽध्यायः ॥ १ ॥

प्रागुपनयनात्कामचारवादभक्षो ऽहुताब्रह्मचारी यथो-
पपादमूत्रपुरीषो भवति । १ । नास्याचमनकल्पो विद्यते
ऽन्यत्राप्यमार्जनप्रधावनावोक्षणेभ्यः । २ । न तदुपस्पर्शनादा-
शौचम् । ३ । न त्वेवैनमग्निहवनवलिहरणयोर्नियुञ्ज्यात् । ४ ।
न ब्रह्माभिव्याहारयेदन्यत्र स्वधानिनयनात् । ५ । उपनयना-
दिर्नियमः । ६ । उक्तं ब्रह्मचर्यम् । ७ । अग्नीन्धनभैक्षचरणे
सत्यवचनमपामुपस्पर्शनम् । ८ । एके गोदानादि । ९ । बहिः-
सन्ध्यत्वं च । १० । तिष्ठेत्पूर्वमासीतोत्तरां सज्योतिष्या ज्योति-
षो दर्शनाद्वाग्यतः । ११ । नादित्यमीक्षेत । १२ । वर्जयेन्मधु-
मांसगन्धमाल्यदिवास्वप्नाञ्जनाभ्यञ्जनयानोपानच्छत्रकामक्रो-
धलोभमोहवादवादनस्नानदन्तधावनहर्षनृत्तगीतपरिवादभया-
नि । १३ । गुरुदर्शने कण्ठप्रावृतावसक्थिकापीशुयणपादप्र-
सारणानि । १४ । निष्ठीवितहसितविजृम्भितावस्फोटनानि । १५ ।
स्त्रीप्रेक्षणालम्बने मैथुनशङ्कायाम् । १६ । द्यूतं हीनसेवामद-
त्तादानं हिंसाम् । १७ । आचार्यतत्पुत्रस्त्रीदीक्षितनामानि । १८ ।
शुक्ता वाधः । १९ । मद्यं नित्यं ब्राह्मणः । २० । अधःशय्या-
सनी पूर्वोत्थायो जघन्यसंवेशी । २१ । वाग्वाहूदरसंयतः । २२ ।

नामगोचे गुरोः समानतो निर्दिशेत् । २३ । अर्चिते श्रेयसि
 चैवम् । २४ । शय्यासनस्थानानि विहाय प्रतिश्रवणम् । २५ ।
 अभिक्रमणं वचनादहृष्टेन । २६ । अधःस्थानासनतिर्यग्वातसे-
 वायां गुरुदर्शने चोत्तिष्ठेत् । २७ । गच्छन्तमनुप्रजेत्कर्म विज्ञा-
 प्याख्याय । २८ । आहूताध्यायी । २९ । युक्तः प्रियहितयोः । ३० ।
 तद्भार्यापुत्रेषु चैवम् । ३१ । नोच्छिष्टाशनस्त्रापनप्रसाधनपाद-
 प्रक्षालनोन्मर्दनोपसङ्ग्रहणानि । ३२ । विप्रोष्योपसङ्ग्रहणं गु-
 रुभार्याणाम् । ३३ । नैके युवतीनां व्यवहारप्राप्तेन । ३४ । सा-
 र्ववर्णिकं भैक्षचरणमभिशस्तपतितवर्जम् । ३५ । आदिमध्या-
 न्तेषु भवच्छब्दः प्रयोज्यो वर्णानुपूर्वेण । ३६ । आचार्यज्ञाति-
 गुरुस्वेष्वलाभे ऽन्यत्र । ३७ । तेषां पूर्वं पूर्वं परिहरेत् । ३८ । नि-
 वेद्य गुरवे ऽनुज्ञातो भुञ्जीत । ३९ । असन्निधौ तद्भार्यापुत्रस-
 द्रक्षचारिसद्व्यः । ४० । वाग्यतस्तृष्यन्नलीलुप्यमानः सन्निधा-
 योदकम् । ४१ । शिष्यशिष्टिरवधेन । ४२ । अशक्तौ रज्जुवेणु-
 व दलाभ्यां तनुभ्याम् । ४३ । अन्येन मनुज्ञा शास्यः । ४४ ।
 द्वादश वर्षाण्येकवेदे ब्रह्मचर्यं चरेत् । ४५ । प्रतिद्वादश वा
 सर्वेषु । ४६ । यहणान्तं वा । ४७ । विद्यान्ते गुरुरर्थेन नि-
 मंत्र्यः । ४८ । कृत्वानुज्ञातस्य वा स्नानम् । ४९ । आचार्यः
 श्रेष्ठो गुरुणाम् । ५० । मातेत्येके मातेत्येके । ५१ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे द्वितीयो ऽध्यायः ॥ २ ॥

तस्याश्रमविकल्पमेके ब्रुवते । १ । ब्रह्मचारी गृहस्थो भिक्षुर्वै-
 खानसः । २ । तेषां गृहस्थो योनिरप्रजननत्वादितरेषाम् । ३ । त-
 चोक्तं ब्रह्मचारिणः । ४ । आचार्याधीनत्वमान्तम् । ५ । गुरोः

कर्मशेषेण जपेत् । ६ । गुर्वभावे तदपत्ये वृत्तिः । ७ । तदभावे वृद्धे
सब्रह्मचारिण्यग्नौ वा । ८ । एवंवृत्तो ब्रह्मलोकमवाप्नोति जि-
तेन्द्रियः । ९ । इतरेषां चैतदविरोधि । १० । अनिचयो भिक्षुः
। ११ । ऊर्ध्वरेताः । १२ । ध्रुवशीलो वर्षासु । १३ । भिक्षार्थी
याममियात् । १४ । जघन्यमनिवृत्तं चरेत् । १५ । निवृत्ताशीः
। १६ । वाक्चक्षुःकर्मसंयतः । १७ । कौपीनाच्छादनार्थं वासो
विभृयात् । १८ । प्रहीणमेके निर्णिज्य । १९ । नाविप्रयुक्त-
मोषधिवनस्पतीनामङ्गमुपाददीत् । २० । न द्वितीयामपतुं
रात्रिं ग्रामे वसेत् । २१ । मुण्डः शिखी वा । २२ । वर्जयेद्वीज-
वधम् । २३ । समो भूतेषु हिंसानुयहयोः । २४ । अनारम्भी
। २५ । वैखानसो वने मूलफलाशी तपःशीलः । २६ । ग्राम-
णकेनाग्निमाधाय । २७ । अग्राम्यभोजी । २८ । देवपितृमनु-
ष्यभूतर्षिपूजकः । २९ । सर्वातिथिः प्रतिपिह्ववर्जम् । ३० ।
वैष्कमप्युपयुञ्जीत् । ३१ । न फालकृष्टमधितिष्ठेत् । ३२ । ग्रामं
च न प्रविशेत् । ३३ । जटिलश्चीराजिनवासाः । ३४ । नाति-
सांवत्सरं भुञ्जीत् । ३५ । ऐकाग्रम्यं त्वाचार्याः प्रत्यक्षविधाना-
द्गार्हस्थ्यस्य गार्हस्थ्यस्य । ३६ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे तृतीयो ऽध्यायः ॥ ३ ॥

गृहस्थः सदृशीं भार्यां विन्देत्तानन्यपूर्वां यवीयसीम् । १ ।
असमानप्रवरैर्विवाहः । २ । ऊर्ध्वं सप्तमात्पितृवन्धुभ्यः । ३ ।
वीजिनश्च । ४ । मातृवन्धुभ्यः पञ्चमात् । ५ । ब्राह्मो विद्या-
चारिवन्धुशीलसम्पन्नाय दद्यादाच्छाद्यालङ्कृताम् । ६ । संयो-
गमन्तः प्राजापत्ये सह धर्मश्चर्यतामिति । ७ । आर्ये गोमिथुनं

कन्यावते दद्यात् । ८ । अन्तर्वेद्यृत्विजे दानं देवो ऽलङ्कृत्य । ९ ।
 इच्छन्त्या स्वयं संयोगो गान्धर्वः । १० । वित्तेनानतिः स्त्रीम-
 तामासुरः । ११ । प्रसह्यादानाद्राक्षसः । १२ । असंविज्ञातोप-
 सङ्गमनात्पैशाचः । १३ । चत्वारो धर्म्याः प्रथमाः । १४ । पडि-
 त्येके । १५ । अनुलोमा अनन्तरैकान्तरद्वन्तरासु जाताः स-
 वर्णाश्वघोयनिपाददौष्यन्तपारशवाः । १६ । प्रतिलोमाः सूत-
 मागधायोगवक्षत्तृवैदेहकचराडालाः । १७ । ब्राह्मण्यजीजनत्पु-
 चान्वर्णेभ्य आनुपूर्व्याद्ब्राह्मणसूतमागधचराडालान् । १८ । तेभ्य
 एव क्षत्रिया मूर्धावसिक्तक्षत्रियधीवरपुल्कसान् । १९ । तेभ्य
 एव वैश्या भृज्यकण्ठमाहिष्यवैश्यवैदेहान् । २० । पारशवयव-
 नकरणशूद्राञ्छूद्रेत्येके । २१ । वर्णान्तरगमनमुत्कर्षापकर्षाभ्यां
 सप्तमेन । २२ । पञ्चमेनाचार्याः । २३ । सृष्ट्यन्तरजानां च
 । २४ । प्रतिलोमास्तु धर्महीनाः । २५ । शूद्रायां च । २६ ।
 असमानायां च शूद्रात्पतितवृत्तिः । २७ । अन्यः पापिष्ठः । २८ ।
 पुनन्ति साधवः पुत्राः । २९ । त्रिपुरुषमार्षात् । ३० । दश
 देवात् । ३१ । दशैव प्राजापत्यात् । ३२ । दश पूर्वान्दशपरा-
 नात्मानं च ब्राह्मीपुत्रो ब्राह्मीपुत्रः । ३३ ।

॥ इति गीतमीये धर्मशास्त्रे चतुर्थो ऽध्यायः ॥ ४ ॥

ऋतावुपेयात् । १ । सर्वत्र वा प्रतिपिड्वर्जम् । २ ।
 देवपितृमनुष्यभूतर्षिपूजकः । ३ । नित्यस्वाध्यायः । ४ । पितृ-
 भ्यश्चोदकदानम् । ५ । यथोत्साहमन्यत् । ६ । भार्यादिरभिदा-
 यादिर्वा । ७ । तस्मिन्गृह्याणि । ८ । देवपितृमनुष्ययज्ञीः स्वा-
 ध्यायश्च बलिकर्म । ९ । अग्नावग्निधन्वन्तरिर्विश्वे देवाः प्रजा-

पतिः स्विएकृदिति होमाः । १० । दिग्देवताभ्यश्च यथा-
 स्वम् । ११ । द्वाषु मरुद्भ्यः । १२ । गृहदेवताभ्यः प्रविश्य । १३ ।
 ब्रह्मणे मध्ये । १४ । अद्भ्य उदकुम्भे । १५ । आकाशयेत्यन्तरिक्षे
 । १६ । नक्तञ्चरेभ्यश्च सायम् । १७ । स्वस्तिवाच्य भिक्षादानम-
 प्पूर्वम् । १८ । ददातिषु चैवं धर्म्येषु । १९ । समद्विगुणसाह-
 स्रानन्तानि फलान्यब्राह्मणब्राह्मणश्रोत्रियवेदपारगेभ्यः । २० ।
 गुर्वर्थनिवेशौषधार्थवृत्तिक्षीणयस्यमाणाध्ययनाध्वसंयोगवैश्व-
 जितेषु द्रव्यसंविभागो बहिर्वेदि । २१ । भिक्षमाणेषु कृतान्न-
 मितरेषु । २२ । प्रतिश्रुत्याप्यधर्मसंयुक्ते न दद्यात् । २३ । क्रुद्ध-
 हृष्टभीतार्तलुब्धवालस्यविरमूढमत्तोन्मत्तवाक्यान्यनृतान्यपात-
 कानि । २४ । भोजयेत्पूर्वमतिधिकुमारव्याधितगर्भिणीसुवा-
 सिनीस्थविराज्जघन्यांश्च । २५ । आचार्यपितृसखीनां तु निवेद्य
 पचनक्रिया । २६ । ऋत्विगाचार्यश्चश्रुरपितृव्यमातुलानामुप-
 स्थाने मधुपर्कः । २७ । संवत्सरे पुनः । २८ । यज्ञविवाहयो-
 र्वाक् । २९ । राज्ञश्च श्रोत्रियस्य । ३० । अश्रोत्रियस्यासनो-
 दके । ३१ । श्रोत्रियस्य तु पाद्यमर्घ्यमन्नविशेषांश्च प्रकारयेत्
 । ३२ । नित्यं वा संस्कारविशिष्टम् । ३३ । मध्यतो ऽन्नदानम-
 वैद्ये साधुवृत्ते । ३४ । विपरीते तु तृणोदकभूमि । ३५ । स्वाग-
 तमन्ततः । ३६ । पूजानत्याशश्च । ३७ । शय्यासनावसथानुव-
 ज्योपासनानि सहक्लेशसोः समानि । ३८ । अल्पशो ऽपि हीने
 । ३९ । असमानयामो ऽतिथिरैकरात्रिको ऽधिवृक्षसूर्योप-
 स्थायी । ४० । कुशलानामयारोग्याणामनुप्रश्नः । ४१ । अन्त्यं
 शूद्रस्य । ४२ । ब्राह्मणस्यानतिथिरब्राह्मणो ऽयज्ञे संवृत्तश्चेत्

। ४३ । भोजनं तु क्षत्रियस्योर्ध्वं ब्राह्मणेभ्यः । ४४ । अन्याभ्यु-
च्यैः सहानृशंसार्थमानृशंसार्थम् । ४५ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे पञ्चमो ऽध्यायः ॥ ५ ॥

पादोपसङ्ग्रहणं समवाये ऽन्वहम् । १ । अभिगम्य तु
विप्रोष्य । २ । मातृपितृतद्वन्धूनां पूर्वजानां विद्यागुरूणां तद्गुरू-
णां च । ३ । सन्निपाते परस्य । ४ । स्वनाम प्रोच्याहमयमित्यभि-
वादो ऽज्ञसमवाये । ५ । स्त्रीपुंयोगे ऽभिवादतो ऽनियममेके । ६ ।
नाविप्रोष्य स्त्रीणाममातृपितृव्यभार्याभगिनीनाम् । ७ । नोपस-
ङ्ग्रहणं भ्रातृभार्याणां श्वश्र्वाश्च । ८ । ऋत्विक्छुशुरपितृव्यमातुला-
नां तु यवीयसां प्रत्युत्थानं नाभिवाद्याः । ९ । तथान्यः पूर्वः पौरौ
ऽशीतिकावरः शूद्रो ऽप्यपत्यसमेन । १० । अवरो ऽप्यार्यः शूद्रेण
। ११ । नाम चास्य वर्जयेत् । १२ । राज्ञश्चाजपः प्रेष्यः । १३ ।
भो भवन्निति वयस्यः समाने ऽहनि जातः । १४ । दशवर्षवृद्धः
पौरः । १५ । पञ्चभिः कलाभरः । १६ । श्रोत्रियश्चारणस्त्रिभिः
। १७ । राजन्यवैश्यकर्मा विद्याहीनः । १८ । दीक्षितश्च प्राक्क-
यात् । १९ । विन्नवन्धुकर्मजातिविद्यावयांसि मान्यानि पर-
वलीयांसि । २० । श्रुतं तु सर्वेभ्यो गरीयः । २१ । तन्मूलत्वा-
द्धर्मस्य । २२ । श्रुतेश्च । २३ । चक्रिदशमीस्थानुयाह्यवधून्ना-
तकराजभ्यः पथो दानम् । २४ । राज्ञा तु श्रोत्रियाय श्रोत्रि-
याय । २५ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे षष्ठो ऽध्यायः । ६ ॥

आपत्कल्पो ब्राह्मणस्याब्राह्मणाद्विद्योपयोगः । १ । अ-
नुगमनं शुश्रूषा । २ । समाप्ते ब्राह्मणो गुरुः । ३ । याजनाध्या-

पनप्रतियहाः सर्वेषाम् । ४ । पूर्वः पूर्वो गुरुः । ५ । तदलाभे
 क्षत्रियवृत्तिः । ६ । तदलाभे वैश्यवृत्तिः । ७ । तस्यापण्यम्
 । ८ । गन्धरसकृतान्नतिलशाणक्षौमाजिनानि । ९ । रक्तनिके
 वाससी । १० । क्षीरं सविकारम् । ११ । मूलफलपुष्पौषधम-
 धुमांसतृणोदकापथ्यानि । १२ । पशवश्च हिंसासंयोगे । १३ ।
 पुरुषवशाकुमारीवेहतश्च नित्यम् । १४ । भूमित्रीहियवाजा-
 व्यश्चऋषभधेन्वनडुहश्चैके । १५ । निमयस्तु । १६ । रसानां रसैः
 । १७ । पशूनां च । १८ । न लवणकृतान्नयोः । १९ । तिलानां
 च । २० । समेनामेन तु पक्षस्य सम्प्रत्यर्थे । २१ । सर्वथा तु वृ-
 त्तिरशक्तावशौद्रेण । २२ । तदप्येके प्राणसंशये । २३ । तद्वर्ण-
 सङ्कराभक्ष्यनियमस्तु । २४ । प्राणसंशये ब्राह्मणो ऽपि शस्त्रमा-
 ददीत । २५ । राजन्यो वैश्यकर्म वैश्यकर्म । २६ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे सप्तमो ऽध्यायः ॥ ७ ॥

द्वौ लोके धृतव्रतौ राजा ब्राह्मणश्च बहुश्रुतः । १ । तयो-
 श्चतुर्विधस्य मनुष्यजातस्यान्तःसञ्ज्ञानां चलनपतनसर्पाणामा-
 यत्तं जीवनम् । २ । प्रसृतिरक्षणमसङ्करो धर्मः । ३ । स एष बहुश्रु-
 तो भवति । ४ । लोकवेदवेदाङ्गवित् । ५ । वाकोवाक्येतिहासपुरा-
 णकुशलः । ६ । तदपेक्षस्तवृत्तिः । ७ । चत्वारिंशता संस्कारैः संस्कृतः
 । ८ । त्रिषु कर्मस्वभिरतः । ९ । षट्सु वा । १० । सामयाचारिकेष्व-
 भिविनीतः । ११ । षड्भिः परिहार्यो राज्ञा । १२ । अवध्यश्चावन्ध्य-
 श्चादराज्यश्चावहिष्कार्यश्चापरिवाद्यश्चापरिहार्यश्चेति । १३ । गर्भा-
 धानपुंसकनसीमन्तोन्नयनजातकर्मनामकरणन्नप्रान्नचौलोप-
 नयनम् । १४ । चत्वारि वेदव्रतानि । १५ । ज्ञानं सहधर्मचारि

। ४३ । भोजनं तु क्षत्रियस्योर्ध्वं ब्राह्मणेभ्यः । ४४ । अन्याभृत्यैः सहानृशंसार्थमानृशंसार्थम् । ४५ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे पञ्चमो ऽध्यायः ॥ ५ ॥

पादोपसङ्ग्रहणं समवाये ऽन्वहम् । १ । अभिगम्य तु विप्रोप्य । २ । मातृपितृतद्वन्धूनां पूर्वजानां विद्यागुरूणां तद्गुरूणां च । ३ । सन्निपाते परस्य । ४ । स्वनाम प्रोच्याहमयमित्यभिवादो ऽज्ञसमवाये । ५ । स्त्रीपुंयोगे ऽभिवादतो ऽनियममेके । ६ । नाविप्रोप्य स्त्रीणाममातृपितृव्यभार्याभगिनीनाम् । ७ । नोपसङ्ग्रहणं भ्रातृभार्याणां श्वश्राश्च । ८ । ऋत्विक्कृशुरपितृव्यमातुलानां तु यवीयसां प्रत्युत्थानं नाभिवाद्याः । ९ । तथान्यः पूर्वः पौरो ऽशीतिकावरः शूद्रो ऽप्यपत्यसमेन । १० । अवरौ ऽप्यार्यः शूद्रेण । ११ । नाम चास्य वर्जयेत् । १२ । राज्ञश्चाजपः प्रेष्यः । १३ । भो भवन्निति वयस्यः समाने ऽहनि जातः । १४ । दशवर्षवृद्धः पौरः । १५ । पञ्चभिः कलाभरः । १६ । श्रोत्रियश्चारणस्त्रिभिः । १७ । राजन्यवैश्यकर्मा विद्याहीनः । १८ । दीक्षितश्च प्राकृत्यात् । १९ । वित्तबन्धुकर्मजातिविद्यावयांसि मान्यानि परवलीयांसि । २० । श्रुतं तु सर्वेभ्यो गरीयः । २१ । तन्मूलत्वाद्धर्मस्य । २२ । श्रुतेश्च । २३ । चक्रिदशमीस्थानुपाह्ववधूस्तातकराजभ्यः पथो दानम् । २४ । राज्ञा तु श्रोत्रियाय श्रोत्रियाय । २५ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे षष्ठो ऽध्यायः । ६ ॥

आपत्कल्पो ब्राह्मणस्याब्राह्मणाद्विद्योपयोगः । १ । अनुगमनं शुश्रूषा । २ । समाप्ते ब्राह्मणो गुरुः । ३ । याजनाध्या-

पनप्रतियहाः सर्वेषाम् । ४ । पूर्वः पूर्वो गुरुः । ५ । तदलाभे
 क्षत्रियवृत्तिः । ६ । तदलाभे वैश्यवृत्तिः । ७ । तस्यापण्यम्
 । ८ । गन्धरसकृतान्नतिलशाणक्षौमाजिनानि । ९ । रक्तनिक्ते
 वाससी । १० । क्षीरं सविकारम् । ११ । मूलफलपुष्पौषधम-
 धुमांसतृणोदकापथ्यानि । १२ । पशवश्च हिंसासंयोगे । १३ ।
 पुरुषवशाकुमारीवेहतश्च नित्यम् । १४ । भूमिद्रीहियवाजा-
 व्यश्चक्षुषमधेन्वनडुहश्चैके । १५ । निमयस्तु । १६ । रसानां रसैः
 । १७ । पशूनां च । १८ । न लवणकृतान्नयोः । १९ । तिलानां
 च । २० । समेनामेन तु पक्कस्य सम्प्रत्यर्थे । २१ । सर्वथा तु वृ-
 त्तिरशक्तावशौद्रेण । २२ । तदप्येके प्राणसंशये । २३ । तद्वर्ण-
 सङ्कराभक्ष्यनियमस्तु । २४ । प्राणसंशये ब्राह्मणो ऽपि शस्त्रमा-
 ददीत । २५ । राजन्यो वैश्यकर्म वैश्यकर्म । २६ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे सप्तमो ऽध्यायः ॥ ७ ॥

द्वौ लोके धृतव्रतौ राजा ब्राह्मणश्च बहुश्रुतः । १ । तयो-
 श्चतुर्विधस्य मनुष्यजातस्यान्तःसञ्ज्ञानां चलनपतनसर्पाणामा-
 यत्तं जीवनम् । २ । प्रसृतिरक्षणमसङ्करो धर्मः । ३ । स एष बहुश्रु-
 तो भवति । ४ । लोकवेदवेदाङ्गवित् । ५ । वाकोवाक्येतिहासपुरा-
 णकुशलः । ६ । तदपेक्षस्तवृत्तिः । ७ । चत्वारिंशता संस्कारैः संस्कृतः
 । ८ । त्रिषु कर्मस्वभिरतः । ९ । षट्सु वा । १० । सामयाचारिकेष्व-
 भिविनीतः । ११ । पङ्क्तिभिः परिहार्यो राज्ञा । १२ । अथर्वश्चावन्ध्य-
 श्चादराङ्गश्चावहिष्कार्यश्चापरिवाद्यश्चापरिहार्यश्चेति । १३ । गर्भा-
 धानपुंसकनसीमन्तोन्नयनजातकर्मनामकरणन्नप्रशनचौलोप-
 नयनम् । १४ । चत्वारि वेदव्रतानि । १५ । ज्ञानं सहधर्मचारि

शीसंयोगः पञ्चानां यज्ञानामनुष्ठानं देवपितृमनुष्यभूतब्रह्मणाम् । १६ । एतेषां च । १७ । अष्टका पार्वणः श्राद्धं श्रावणाय-
 हायणी चैत्राश्वयुजीति सप्त पाकयज्ञसंस्थाः । १८ । अग्न्या-
 धेयमग्निहोत्रं दर्शपौर्णमासावाययणं चातुर्मास्यानि निरूढप-
 शुबन्धः सौत्रामणीति सप्त हविर्यज्ञसंस्थाः । १९ । अग्निष्टोमो
 ऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयी ऽतिरात्रो ऽप्तोर्योम
 इति सप्त सोमसंस्थाः । २० । इत्येते चत्वारिंशत्संस्काराः । २१ ।
 अथाष्टावात्मगुणाः । २२ । दया सर्वभूतेषु क्षान्तिरनसूया
 शौचमनायासो मङ्गलमकार्पण्यमस्पृहेति । २३ । यस्यैते च-
 त्वारिंशत्संस्कारा न चाष्टावात्मगुणा न स ब्रह्मणः सायुज्यं सा-
 लोक्षं च गच्छति । २४ । यस्य तु खलु चत्वारिंशत्संस्काराणा-
 मेकदेशो ऽप्यष्टावात्मगुणा अथ स ब्रह्मणः सायुज्यं सालोक्षं
 च गच्छति गच्छति । २५ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे ऽष्टमो ऽध्यायः ॥ ६ ॥

स विधिपूर्वं स्नात्वा भार्यामधिगम्य यथोक्तान्गृहस्थधर्मा-
 न्प्रयुञ्जान इमानि व्रतान्यनुकर्षेत् । १ । नित्यं शुचिः सुगन्धः
 स्नानशीलः । २ । सति विभवे न जीर्णमलवद्वासाः स्यात् । ३ ।
 न रक्तमुल्वणमन्यधृतं वासो विभृयात् । ४ । न स्रगुपानहो
 । ५ । निर्णिक्तमशक्तौ । ६ । न रूढश्मश्रुरकस्मात् । ७ । नाग्नि-
 मपश्च युगपद्धारयेत् । ८ । नाञ्जलिना पिबेत् । ९ । न तिष्ठ-
 न्नुद्धृतोदकेनाचामेत् । १० । न शूद्राण्येकपाण्यावर्जितेन
 । ११ । न वाय्वग्निविप्रादित्यापो देवता गाश्च प्रति पश्य-
 न्वा मूत्रपुरीषामेध्यानि व्युदस्येत् । १२ । नैता देवताः प्रति

पादौ प्रसारयेत् । १३ । न पर्णलोष्टाश्मभिर्मूत्रपुरीषापकर्षणं
 कुर्यात् । १४ । न भस्मकेशतुषकपालामेध्यान्यधितिष्ठेत् । १५ ।
 न म्लेच्छाशुच्यधार्मिकैः सह सम्भाषेत । १६ । सम्भाष्य पुण्य-
 कृतो मनसा ध्यायेत् । १७ । ब्राह्मणेन वा सह सम्भाषेत । १८ ।
 अघेनुं धेनुभवेति ब्रूयात् । १९ । अभद्रं भद्रमिति । २० । क-
 पालं भगालमिति । २१ । मणिधनुरितीन्द्रधनुः । २२ । गां
 धयन्तीं परस्मै नाचक्षीत । २३ । न चैनां वारयेत् । २४ । न
 मिथुनीभृत्वा शौचं प्रति विलम्बेत् । २५ । न च तस्मिञ्छयने
 स्वाध्यायमधीयीत् । २६ । न चापरात्रमधीत्य पुनः प्रतिसं-
 विशेत् । २७ । नाकल्यां नारीमभिरमयेत् । २८ । न रजस्व-
 लाम् । २९ । न चैनां श्लिषेत् । ३० । न कन्याम् । ३१ । अग्नि-
 मुखोपधमनविगृह्यवादवहिर्गन्धमाल्यधारणपापीयसावलेख-
 नभार्यासहभोजनाञ्जन्यवेक्षणकुड्यप्रवेशनपादपादधावनास-
 न्दीस्थभोजननदीबाहुतरणवृक्षविषमारोहणावरोहणप्राणव्या-
 यच्छनानि च वर्जयेत् । ३२ । न सन्दिग्धां नावमधिरोहेत्
 । ३३ । सर्वत एवात्मानं गोपायेत् । ३४ । न प्रावृत्य शिरो
 ऽहनि पर्यटेत् । ३५ । प्रावृत्य तु रात्रौ । ३६ । मूत्रोच्चारे च
 । ३७ । न भूमावनन्तर्धाय । ३८ । नाराच्चावसथ्पूत् । ३९ । न
 भस्मकरीषकृष्टच्छायापथिकाम्येषु । ४० । उभे मूत्रपुरीषे दिवा
 कुर्यादुदङ्मुखः । ४१ । सन्ध्ययोश्च । ४२ । रात्रौ तु दक्षिणामुखः
 । ४३ । पालाशमासनं पादुके दन्तधावनमिति च वर्जयेत्
 । ४४ । सोपानत्कश्चाशनासनाभिवादननमस्कारान्वर्जयेत् । ४५ ।
 न पूर्वाह्नमध्यन्दिनापराह्नानफलान्कुर्याद्यथाशक्ति धर्मार्थका-

मेभ्यः । ४६ । तेषु तु धर्मोत्तरः स्यात् । ४७ । न नसां परयो-
 धितमीक्षेत । ४८ । न पदासनमाकर्षेत । ४९ । न शिथोदर-
 पाणिपादवाक्चक्षुश्चापलानि कुर्यात् । ५० । छेदनभेदनवि-
 लेखनविमर्दनावस्फोटनानि नाकस्मात्कुर्यात् । ५१ । नोपरि
 वत्सतन्तीं गच्छेत् । ५२ । न कुलङ्कुलः स्यात् । ५३ । न यज्ञ-
 मवृत्तो गच्छेत् । ५४ । दर्शनाय तु कामम् । ५५ । न भक्ष्या-
 नुत्सङ्गे भक्षयेत् । ५६ । न रात्रौ प्रेष्याद्वतम् । ५७ । उद्धृतस्नेह-
 विलयनपिण्याकमथितप्रभृतीनि चाक्षवीर्याणि नाश्नीयात्
 । ५८ । सायम्यातस्त्वनमभिपूजितमनिन्दन्भुञ्जीत । ५९ । न
 कदाचिद्रात्रौ नमः स्वपेत् । ६० । स्त्रायाद्वा । ६१ । यच्चात्म-
 वन्तो वृद्धाः सम्यग्विनीता दम्भलोभमीहवियुक्ता वेदविद
 आचक्षते तत्समाचरेत् । ६२ । योगक्षेमार्थमीश्वरमधिगच्छेत्
 । ६३ । नान्यमन्यत्र देवगुरुधार्मिकेभ्यः । ६४ । प्रभूतैधोदकय-
 वसकुशमाल्योपनिष्क्रमणमार्यजनभूयिष्ठमनलससमृद्धं धार्मि-
 काधिष्ठितं निकेतनमावसितुं यतेत् । ६५ । प्रशस्तमङ्गल्यदेव-
 तायतनचतुष्पथादीन्प्रदक्षिणमावर्तेत् । ६६ । मनसा वा स-
 मयमाचारमनुपालयेदापत्कल्पः । ६७ । सत्यधर्मा । ६८ ।
 आर्यवृत्तः । ६९ । शिष्टाध्यापकः । ७० । शौचशिष्टः । ७१ ।
 श्रुतिनिरतः स्यात् । ७२ । नित्यमहिंसी मृदुदृढकारी दमदान-
 शीलः । ७३ । एवमाचारो मातापितरौ पूर्वापरान्सखन्धान्दुरि-
 तेभ्यो मोक्षयिष्यन्त्नातकः शश्वद्भ्रूलोकान्न च्यवते न च्य-
 वते । ७४ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे नवमो ऽध्यायः ॥ ९ ॥

द्विजातीनामध्ययनमिज्या दानम् । १ । ब्राह्मणस्याधि-
 काः प्रवचनयाजनप्रतिग्रहाः । २ । पूर्वेषु नियमस्तु । ३ । आ-
 चार्यज्ञातिप्रियगुरुधनविद्यानिमयेषु ब्रह्मणः सम्प्रदानमन्यत्र
 यथोक्तात् । ४ । कृषिवाणिज्ये चास्वयङ्कृते । ५ । कुसीदं च
 । ६ । राज्ञो ऽधिकं रक्षणं सर्वभूतानाम् । ७ । न्याय्यदण्डत्वम्
 । ८ । विभृयाद्ब्राह्मणाञ्छ्रोत्रियान् । ९ । निरुत्साहांश्चाब्राह्म-
 णान् । १० । अकरांश्च । ११ । उपकुर्वाणांश्च । १२ । योगश्च
 विजये । १३ । भये विशेषेण । १४ । चर्या च रथधनुर्भ्याम्
 । १५ । सङ्ग्रामे संस्थानमनिवृत्तिश्च । १६ । न दोषो हिंसाया-
 माहवे । १७ । अन्यत्र व्यश्वसारथ्यायुधकृताञ्जलिप्रकीर्णकेशप-
 राङ्गुखोपविष्टस्यलवृक्षारूढदूतगोब्राह्मणवादिभ्यः । १८ । क्ष-
 त्रियश्चेदन्यस्तमुपजीवेत्तद्वृत्त्या । १९ । जेता लभेत साङ्गामिकं
 वित्तम् । २० । वाहनं तु राज्ञः । २१ । उद्धारश्चपृथग्जये । २२ ।
 अन्यत्रु यथार्हं भाजयेद्राजा । २३ । राज्ञे बलिर्दानं कर्षकैर्देश-
 ममष्टमं षष्ठं वा । २४ । पशुहिरण्ययोरप्येके पञ्चाशद्भागः
 । २५ । विंशतिभागः शुल्कः पण्ये । २६ । मूलफलपुष्पीषध-
 मधुमांसतृणेन्धनानां षष्ठ्यः । २७ । तद्रक्षणधर्मित्वात् । २८ ।
 तेषु नित्ययुक्तः स्यात् । २९ । अधिकेन वृत्तिः । ३० । शिल्पि-
 नो मांसि मास्येकैकं कर्म कुर्युः । ३१ । एतेनात्मोपजीविनो
 व्याख्याताः । ३२ । नीचक्रीवन्तश्च । ३३ । भक्तं तेभ्यो दद्यात्
 । ३४ । पण्यं वणिग्भिरर्घापचयेन देयम् । ३५ । प्रनष्टमस्वा-
 मिकमधिगम्य राज्ञे प्रव्रूयुः । ३६ । विख्याप्य राज्ञा संवत्सरं
 रक्ष्यम् । ३७ । ऊर्ध्वमधिगन्तुश्चतुर्थं राज्ञः शेषः । ३८ । स्वामी

रिक्थक्रयसंविभागपरियहाधिगमेषु । ३९ । ब्राह्मणस्याधिकं
 लब्धम् । ४० । द्वाचियस्य विजितम् । ४१ । निर्विष्टं वैश्य-
 शूद्रयोः । ४२ । निध्यधिगमो राजधनम् । ४३ । न ब्राह्मण-
 स्याभिरूपस्य । ४४ । अत्राहणो ऽप्याख्याता षष्ठं लभेतेत्येके
 । ४५ । चोद्धतमवजित्य यथास्थानं गमयेत् । ४६ । कोशाद्वा
 दद्यात् । ४७ । रक्ष्यं बालधनमा व्यवहारप्रापणात्समावृत्तेर्वा
 । ४८ । वैश्यस्याधिकं कृषिवणिक्पाशुपाल्यकुसीदम् । ४९ ।
 शूद्रश्चतुर्थो वर्ण एकजातिः । ५० । तस्यापि सत्यमक्रोधः शी-
 चम् । ५१ । आचमनार्थं पाणिपादप्रक्षालनमित्येके । ५२ ।
 श्राद्धकर्म । ५३ । भृत्यभरणम् । ५४ । स्वदारवृत्तिः । ५५ । प-
 रिचर्या चोत्तरेषाम् । ५६ । तेभ्यो वृत्तिं लिप्सेत् । ५७ । जी-
 र्णान्युपानच्छत्रवासःकूर्चानि । ५८ । उच्छिष्टाशनम् । ५९ ।
 शिल्पवृत्तिश्च । ६० । यं चार्यमाश्रयीत भर्तव्यस्तेन क्षीणो ऽपि
 । ६१ । तेन चोत्तरः । ६२ । तदर्थो ऽस्य निचयः स्यात् । ६३ ।
 अनुज्ञातो ऽस्य नमस्कारे मन्त्रः । ६४ । पाकयज्ञैः स्वयं य-
 जेतेत्येके । ६५ । सर्वे चोत्तरोत्तरं परिचरेयुः । ६६ । आर्यानार्य-
 योर्धृतिक्षेपे कर्मणः साम्यं साम्यम् । ६७ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे दशमो ऽध्यायः ॥ १० ॥

राजा सर्वस्येष्टे ब्राह्मणवर्जम् । १ । साधुकारी स्यात्सा-
 धुवादी । २ । त्रय्यामान्वीक्षिकां चाभिविनीतः । ३ । शुचि-
 र्जितेन्द्रियो गुणवत्सहायोपायसम्पन्नः । ४ । समः प्रजासु स्यात्
 । ५ । हितं चासां कुर्वीत । ६ । तमुपर्यासीनमधस्तादुपासीर-
 न्नन्ये ब्राह्मणेभ्यः । ७ । ते ऽप्येनं मन्वेरन् । ८ । वर्णानाश्रमांश्च

न्यायतो ऽभिरक्षेत् । ९ । चलतश्चैतान्स्वधर्मे स्थापयेत् । १० ।
 धर्मस्य ह्यंशभागभवतीति विज्ञायते । ११ । ब्राह्मणं च पुरो द-
 धीत विद्याभिजनवायूपवयःशीलसम्पन्नं न्यायवृत्तं तपस्वि-
 नम् । १२ । तत्रसूतः कर्माणि कुर्वीत । १३ । ब्रह्मप्रसूतं हि
 क्षत्रमृध्यते न व्यथत इति विज्ञायते । १४ । यानि च दैवोत्पा-
 तचिन्तकाः प्रब्रूयुस्तान्याद्रियेत । १५ । तदधीनमपि ह्येके यो-
 गक्षेमं प्रतिजानते । १६ । शान्तिपुराणाहस्वस्त्ययनायुथमङ्ग-
 लसंयुक्तान्याभ्युदयिकानि विद्वेषणसंवननाभिचारद्विषद्विद्यु-
 क्तानि च शालामौ कुर्यात् । १७ । यथोक्तमृत्विजो ऽन्यानि
 । १८ । तस्य व्यवहारो वेदो धर्मशास्त्राण्यङ्गानि पुराणम्
 । १९ । देशजातिकुलधर्माश्चाम्नायैरविरुद्धाः प्रमाणम् । २० ।
 कर्षकवणिकपशुपालकुसीदिकारवः स्वे स्वे वर्गे । २१ । ते-
 भ्यो यथाधिकारमर्धात्प्रत्यवहृत्य धर्मव्यवस्था । २२ । न्याया-
 धिगमे तर्को ऽभ्युपायः । २३ । तेनाभ्यूह्य यथास्थानं गमयेत्
 । २४ । विप्रतिपत्तौ चैविद्यवृद्धेभ्यः प्रत्यवहृत्य निष्ठां गमयेत्
 । २५ । तथा ह्यस्य निःश्रेयसं भवतीति । २६ । ब्रह्म क्षत्रेण
 पृक्तं देवपितृमनुष्यान्धारयतीति विज्ञायते । २७ । दण्डो दम-
 नादित्याहुस्तेनादानान्दमयेत् । २८ । वर्णा आश्रमाश्च स्व-
 धर्मनिष्ठाः प्रेत्य कर्मफलमनुभूय ततः शेषेण विशिष्टदेशजाति-
 कुलरूपायुःश्रुतवृत्तवित्तमुखमेधसो जन्म प्रपद्यन्ते । २९ । वि-
 ध्वञ्चो विपरीता नश्यन्ति । ३० । तानाचार्योपदेशो दण्डश्च
 पालयते ॥ ३१ ॥ तस्माद्राजाचार्योवनिन्द्यावत्निन्द्यौ । ३२ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे एकादशो ऽध्यायः ॥ ११ ॥

शूद्रो द्विजातीनतिसन्धायाभिहत्य वाग्दराडपारुष्याभ्या-
 मङ्गं मोच्यो येनोपहन्यात् । १ । आर्यस्त्यभिगमने लिङ्गोद्धारः
 सर्वस्वहरणं च । २ । गोप्ता चेद्धधो ऽधिकः । ३ । अथ हास्य
 वेदमुपशृण्वतस्त्रपुजतुभ्यां श्रोत्रप्रतिपूरणम् । ४ । उदाहरणे
 जिह्वाच्छेदः । ५ । धारणे शरीरभेदः । ६ । आसनशयनवाक्प-
 थियु समप्रेप्सुर्दराड्यः । ७ । शतं क्षत्रियो ब्राह्मणाक्रोशे । ८ ।
 दराडपारुष्ये द्विगुणम् । ९ । अर्घ्यर्धं वैश्यः । १० । ब्राह्मणस्तु क्षत्रि-
 ये पञ्चाशत् । ११ । तदर्धं वैश्ये । १२ । न शूद्रे किञ्चित् । १३ । ब्रा-
 ह्मणराजन्यवत्क्षत्रियवैश्यौ । १४ । अष्टपाद्यं स्तेयकिल्बिषं शूद्र-
 स्य । १५ । द्विगुणोत्तराणीतरेषां प्रतिवर्णम् । १६ । विदुषो ऽति-
 क्रमे दराडभूयस्त्वम् । १७ । फलहरितधान्यशाकादाने पञ्चकृष्ण-
 लमल्पे । १८ । पशुपीडिते स्वामिदोषः । १९ । पालसंयुक्ते
 तु तस्मिन् । २० । पथि क्षेत्रे ऽनावृते पालक्षेत्रिकयोः । २१ ।
 पञ्च माया गवि । २२ । षडुष्टखरे । २३ । अश्वमहिषयोर्दश
 । २४ । अजावियु द्वौ द्वौ । २५ । सर्वविनाशे शदः । २६ ।
 शिष्टाकरणे प्रतिषिद्धसेवायां च नित्यं चेलपिराडादूर्ध्वं स्वह-
 रणम् । २७ । गो ऽग्न्यर्थे नृणमेधान्वीरुद्धनस्पतीनां च पुष्पा-
 णि स्ववदादहीत फलानि चापरिवृतानाम् । २८ । कुसीद-
 वृद्धिर्धर्म्या विंशतिः पञ्चमापकी मासम् । २९ । नातिसां-
 वत्सरीमेकं । ३० । चिरस्थाने द्वैगुण्यं प्रयोगस्य । ३१ । भु-
 क्ताधिर्न वर्धते । ३२ । दित्सतो ऽवरुद्धस्य च । ३३ । चक्र-
 कालवृद्धिः । ३४ । कारिताकायिकाशिखाधिभोगाश्च । ३५ ।
 कुसीदं पशूपजलोमक्षेत्रशदवाह्येषु नातिपञ्चगुणम् । ३६ ।

अजडापोगराडधनं दशवर्षभुक्तं पौः सन्निधौ भोक्तुः । ३७ । न श्रो-
त्रियप्रव्रजितराजन्यपुरुषैः । ३८ । पशुभूमिस्त्रीणामनतिभोगः
। ३९ । रिक्थभाज ऋणं प्रतिकुर्युः । ४० । प्रातिभायवणिकशुल्क-
मद्यद्यूतदराडा न पुत्रानध्याभवेयुः । ४१ । निध्यन्वाधियाचिताव-
क्रीताधयो नष्टाः सर्वाननिन्दितानपुरुषापराधेन । ४२ । स्तेनः
प्रकीर्णकेशो मुसली राजानमियात्कर्माचक्षाणः । ४३ । पूतो
वधमोक्षाभ्याम् । ४४ । अघ्नन्नेनस्वी राजा । ४५ । न शरीरो
ब्राह्मणदराडः । ४६ । कर्मवियोगविख्यापनविवासनाङ्ककरणा-
नि । ४७ । अवृत्तौ प्रायश्चित्ती सः । ४८ । चोरसमः सचिवो
मतिपूर्वे । ४९ । प्रतिग्रहीताप्यधर्मसंयुक्ते । ५० । पुरुषशक्त्य-
पराधानुबन्धविज्ञानाद्दराडनियोगः । ५१ । अनुज्ञानं वा वेद-
वित्समवायवचनाद्देदवित्समवायवचनात् । ५२ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

विप्रतिपत्तौ साक्षिनिमित्ता सत्यव्यवस्था । १ । बहवः
स्युरनिन्दिताः स्वकर्मसु प्रात्ययिका राज्ञा निष्प्रीत्यनमितापा-
श्चान्यतरस्मिन् । २ । अपि शूद्राः । ३ । ब्राह्मणस्त्वब्राह्मणवच-
नादनवरोध्योऽनिबद्धश्चेत् । ४ । नासमवेता अपृष्टाः प्रब्रूयुः
। ५ । अवचने च दोषिणः स्युः । ६ । स्वर्गः सत्यवचने विपर्यये
नरकः । ७ । अनिबद्धैरपि वक्तव्यम् । ८ । न पीडाकृते निर्वन्धः
। ९ । प्रमादोक्ते च । १० । साक्षिसभ्यराजकर्तृषु दोषो धर्मतन्व-
पीडायाम् । ११ । शपथेनैके सत्यकर्म । १२ । तद्देवराजब्राह्म-
णसंसदि स्याद्ब्राह्मणानाम् । १३ । क्षुद्रपश्वनृते साक्षी दश
हन्ति । १४ । गोऽश्वपुरुषभूमिषु दशगुणोत्तरान् । १५ । सर्व

वा भूमौ । १६ । हरणे नरकः । १७ । भूमिचदप्सु । १८ । मैथुनसं-
योगे च । १९ । पशुवन्मधुसर्पिषोः । २० । गोवद्वस्त्रहिरण्यधा-
न्यब्रह्मसु । २१ । यानेष्वश्ववत् । २२ । मिथ्यावचने याप्सो
दण्डश्च साक्षी । २३ । नानृतवचने दोषो जीवनं चेत्तदधीनम्
। २४ । न तु पापीयसो जीवनम् । २५ । राजा प्राड्विवाको
ब्राह्मणो वा शास्त्रवित् । २६ । प्राड्विवाकमध्याभवेत् । २७ ।
संवत्सरं प्रतीक्षेताप्रतिभायाम् । २८ । धेन्वन्नुत्स्वीप्रजननसं-
युक्ते च शीघ्रम् । २९ । आत्ययिके च । ३० । सर्वधर्मेभ्यो ग-
रीयः प्राड्विवाके सत्यवचनं सत्यवचनम् । ३१ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

शावमाशौचं दशरात्रमनृत्विग्दीक्षितब्रह्मचारिणां सपि-
ण्डानाम् । १ । एकादशरात्रं क्षत्रियस्य । २ । द्वादशरात्रं वैश्य-
स्य । ३ । अर्धमासमेके । ४ । मासं शूद्रस्य । ५ । तच्चेदन्तः पु-
नरापतेच्छेषेण शुध्येरन् । ६ । रात्रिगेषे द्वाभ्याम् । ७ । प्रभाते
तिसृभिः । ८ । गोब्राह्मणहतानामन्वक्षम् । ९ । राजक्रोधाच्च
। १० । युद्धे । ११ । प्रायानाशकशस्त्राग्निविषोदकोद्वन्धनप्रपत-
नैश्चेच्छताम् । १२ । पिण्डनिवृत्तिः सप्तमे पञ्चमे वा । १३ । जनने
ऽप्येवम् । १४ । मातापित्रोस्तत् । १५ । मातुर्वा । १६ । गर्भ-
माससमरात्रीः संसने गर्भस्य । १७ । अहं वा । १८ । श्रुत्वा
चोर्ध्वं दशम्याः पक्षिणीम् । १९ । असपिण्डे योनिसम्बन्धे स-
हाध्याग्निं च । २० । सब्रह्मचारिण्येकाहम् । २१ । श्रोत्रि-
ये चोपसम्पन्ने । २२ । प्रेतोपस्पर्शने दशरात्रमाशौचमभिसन्धा-
य चेत् । २३ । उक्तं वैश्यशूद्रयोः । २४ । अर्तवीर्वा । २५ ।

पूर्वयोश्च । २६ । अहं वा । २७ । आचार्यतत्पुत्रस्त्रीयाज्यशि-
ष्येषु चैवम् । २८ । अवरश्चेद्द्वर्णः पूर्वं वर्णमुपस्पृशेत्पूर्वो चावरं
तत्र शवोक्तमाशौचम् । २९ । पतितचण्डालसूतिकोदकाश-
वस्पृष्टितत्स्पृष्ट्युपस्पर्शने सचेलोदकोपस्पर्शनाच्छुध्येत् । ३० ।
शवानुगमने च । ३१ । श्रुनश्च । ३२ । यदुपहन्यादित्येके । ३३ ।
उदकदानं सपिण्डैः कृतजटस्य । ३४ । तत्स्त्रीणां च । ३५ ।
एके प्रत्नानाम् । ३६ । अधःशय्यासनिनो ब्रह्मचारिणः सर्वे
। ३७ । न मार्जयीरन् । ३८ । न मांसं भक्षयेयुराप्रदानात्
। ३९ । प्रथमतृतीयपञ्चमसप्तमनवमेषूदकक्रिया । ४० । वास-
सां च त्यागः । ४१ । अन्ये त्वन्यानाम् । ४२ । दन्तजन्मादि
मातापितृभ्याम् । ४३ । बालदेशान्तरितप्रव्रजितासपिण्डानां
सद्यः शौचम् । ४४ । राज्ञां च कार्यविरोधात् । ४५ । ब्राह्म-
णस्य च स्वाध्यायानिवृत्त्यर्थं स्वाध्यायानिवृत्त्यर्थम् । ४६ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

अथ श्राद्धम् । १ । अमावास्यायां पितृभ्यो दद्यात्
। २ । पञ्चमीप्रभृति वापरपक्षस्य । ३ । यथाश्राद्धं सर्वस्सिन्वा
। ४ । द्रव्यदेशवाह्यसन्निधाने वाकालनियमः । ५ । शक्तितः
प्रकर्षेद्गुणसंस्कारविधिनान्नस्य । ६ । नवावरान्भोजयेद्युजः
। ७ । यद्योत्साहं वा । ८ । श्रोत्रियान्वागूपवयःशीलसम्पन्नान्
। ९ । युवभ्यो दानं प्रथमम् । १० । एके पितृवत् । ११ । न च
तेन मित्रकर्म कुर्यात् । १२ । पुत्राभावे सपिण्डा मातृसपिण्डाः
शिष्याश्च दद्यात् । १३ । तदभाव ऋत्विगाचार्यौ । १४ । तिल-
माषवीहियवोदकदानैर्मांसं पितरः प्रीणन्ति । मत्स्यहरिणरू-

रुशशकूर्मवराहमेपमांसैः संवत्सराणि। गथ्यपयःपायसैर्द्वादश वर्षाणि । वार्धीणसेन मांसेन कालशाकच्छागलोहखड्गमांसैर्मधुमिश्रेश्चानन्यम् । १५ । न भोजयेत्स्नेनक्लीवपतितनास्तिकतद्वृत्तिवीरहायेदिधिपूदिधिपूपतिस्त्रीयामयाजकाजपालोत्सृष्टा - ग्रिमद्यपकुचरकूटसाक्षिप्रातिहारिकान् । १६ । उपपतिर्यस्य च । १७ । कुराडाशिसोमविक्रय्यगारदाहिगरदावकीर्णगणप्रेष्यागम्यागामिहिंस्रपरिवित्तपरिवेत्तृपर्याहितपर्याधातृत्यक्तात्मदुर्बालकुनखिश्यावदच्छ्विषीनर्भवकितवाजपराजप्रेष्यप्रातिरूपिकशूद्रापतिनिराकृतिकिलासिकुसीदिवणिक्विशल्पोपजीविज्यावादित्रतालनृक्षगीतशीलान् । १८ । पित्रा चाकामेन विभक्तान् । १९ । शिष्यांश्चैके सगोत्रांश्च । २० । भोजयेदूर्ध्वं चिभ्यो गुणवन्तं । २१ । सद्यःश्राद्धी शूद्रातल्पगस्तत्पुरीषे मासं नयति पितृन् । २२ । तस्मात्तदहर्ब्रह्मचारी स्यात् । २३ । श्वचराडालपतितावेक्षणे दुष्टम् । २४ । तस्मात्परिथिते दद्यात् । २५ । तिलैर्वा विकिरेत् । २६ । पङ्क्तिपावनो वा शमयेत् । २७ । पङ्क्तिपावनः षडङ्गविज्येष्टसामगस्त्रिणाचिकेतस्त्रिमधुस्त्रिसुपर्णः पञ्चाग्निः स्नातको मन्त्रब्राह्मणविड्मर्जो ब्रह्मदेयानुसन्तान इति । २८ । हविःषु चैवम् । २९ । दुर्बालादीञ्छ्राद्ध एवैके श्राद्ध एवैके । ३० ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे षड्दशोऽध्यायः । १५ ॥

श्रवणादि वार्षिकं प्रोष्टपदीं वोपाकृत्याधीयीत च्छन्दांसि । १ । अर्धषड्मान्मासान्यञ्च दक्षिणायनं वा । २ । ब्रह्मचार्युत्सृष्टलोमा न मांसं भुञ्जीत । ३ । द्वैमास्यो वा नियमः

। ४ । नाधीयीत वायौ दिवा पांसुहरे । ५ । कर्णध्राविणि न-
 क्तम् । ६ । वाणभेरीमृदङ्गगर्तार्तशब्देषु । ७ । श्वशृगालगर्दभू-
 संह्रादे । ८ । लोहितेन्द्रधनुर्नीहारेषु । ९ । अभ्रदर्शने चापतौ
 । १० । मूचित उच्चारितः । ११ । निशासन्ध्योदकेषु । १२ । व-
 र्धति च । १३ । एके वलीकसन्तानम् । १४ । आचार्यपरिवेषणे
 । १५ । ज्योतिषोश्च । १६ । भीतो यानस्थः शयानः प्रौढपादः
 । १७ । श्मशानग्रामान्तमहापथाशौचेषु । १८ । पूतिगन्धान्तः-
 शवदिवाकीर्त्यशूद्रसन्निधाने । १९ । श्रुक्तके चोद्गारे । २० । ऋ-
 ग्यजुषं च सामशब्दो यावत् । २१ । आकालिका निर्घातभू-
 मिकम्पराहुदर्शनोल्काः । २२ । स्तनयित्नुवर्षविद्युतश्च प्रादुष्कृ-
 ताम्निषु । २३ । अपतौ । २४ । विद्युति नक्तं चापररात्रात्
 । २५ । त्रिभागादिप्रवृत्तौ सर्वम् । २६ । उल्का विद्युत्समेत्ये-
 केषाम् । २७ । स्तनयित्पुरपराहेन । २८ । अपि प्रदोषे । २९ ।
 सर्वं नक्तमार्धरात्रात् । ३० । अहश्चेत्सज्योतिः । ३१ । विषय-
 स्थे च रात्रिं प्रेते । ३२ । विप्रोष्य चान्योन्येन सह । ३३ । स-
 ङ्गलोपाहितवेदसमाप्तिच्छर्दिंश्चाङ्गमनुष्ययज्ञभोजनेष्वहोरात्रम्
 । ३४ । अमावास्यायां च । ३५ । द्यहं वा । ३६ । कार्तिकी
 फाल्गुन्याषाढी पौर्णमासी । ३७ । तिस्रो ऽष्टकास्त्रिरात्रम्
 । ३८ । अन्यामेके । ३९ । अभितो वार्षिकम् । ४० । सर्वे
 वर्षविद्युत्स्तनयित्नुसन्निपाते । ४१ । प्रस्यन्दिनि । ४२ । ऊर्ध्वं
 भोजनादुत्सवे । ४३ । प्राधीतस्य च निशायां चतुर्मुहूर्तम् । ४४ ।
 नित्यमेके नगरे । ४५ । मानसमप्यशुचिः । ४६ । श्राद्धिनामा-

कालिकम् । ४७ । अकृतान्ध्रादिकसंयोगे च । ४८ । प्रतिविद्यं
च यान्स्मरन्ति स्मरन्ति । ४९ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे षोडशो ऽध्यायः ॥ १६ ॥

प्रशस्तानां स्वकर्मसु द्विजातीनां ब्राह्मणो भुञ्जीत । १ ।
प्रतिगृह्णीयाच्च । २ । एधोदकयवसमूलफलमध्वभयाभ्युद्यतश-
य्यासनावसथयानपयोदधिधानाशफरिम्रियद्भुसद्भ्यार्गशाकान्य-
प्रणोद्यानि सर्वेषाम् । ३ । पितृदेवगुरुभृत्यभरणे चान्यत् । ४ ।
वृत्तिश्चेन्नान्तरेण शूद्रात् । ५ । पशुपालक्षेत्रकर्षककुलसङ्गत-
कारयितृपरिचारका भोज्यान्नाः । ६ । वणिकचाशिष्यी । ७ ।
नित्यमभोज्यम् । ८ । केशकीटावपन्नम् । ९ । रजस्वलाकृष्ण-
शकुनिपदोपहतम् । १० । भ्रूणघ्ना प्रेषितम् । ११ । गवोप-
घ्रातम् । १२ । भावदुष्टम् । १३ । शुक्तं केवलमदधि । १४ ।
पुनः सिद्धम् । १५ । पर्युषितमशाकभक्ष्यस्त्रेहमांसमधूनि । १६ ।
उत्सृष्टपुंश्चल्यभिश्चस्तानपदेश्यदण्डिकतक्षकदर्यवन्धनिकचिकि-
त्सकमृगखनिषुचार्युच्छिष्टभोजिगणविद्विषाणानाम् । १७ ।
अपाङ्गानां प्राग्दुर्बालात् । १८ । वृथान्नाचमनोत्थानव्यपेतानि
। १९ । समासमाभ्यां विषमसमे पूजातः । २० । अनर्चितं च । २१ ।
गोश्च क्षीरमनिर्देशयाः सूतके । २२ । अजामहिष्योश्च । २३ ।
नित्यमाविकमपेयमौष्ट्रमैकशफं च । २४ । स्यन्दिनीयमसू-
न्धिनीनां च । २५ । विवत्सायाश्च । २६ । पञ्चनखाश्चाश्ल्यक-
शशश्चाविज्ञोधाखड्गकच्छपाः । २७ । उभयतोदत्केश्यलोमैकश-
फकलविङ्कल्लवचक्रवाकहंसाः । २८ । काककङ्कगृध्रश्येना जल-
जा रक्तपादतुराडा याम्यकुक्कुटसूकरौ । २९ । धेन्वनडुहौ च । ३० ।

अपन्नदावसन्नवृथामांसानि । ३१ । किसलयक्याकुलशुननि-
र्यासाः । ३२ । लोहिता व्रश्चनाश्च । ३३ । निचुदारुवकवला-
कशुकमद्गुटिदृभमान्धाला नक्तञ्चरा अभक्ष्याः । ३४ । भक्ष्याः प्र-
तुदविष्किराजालपादाः । ३५ । मत्स्याश्चाविकृताः । ३६ । व-
ध्याश्च धर्मार्थे । ३७ । व्यालहतादृष्टदोषवाक्प्रशस्तान्यभ्युक्ष्यो-
पयुञ्जीतोपयुञ्जीत । ३८ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

अस्वतन्त्रा धर्मे स्त्री । १ । नातिचरेद्भर्तारम् । २ । वा-
क्चक्षुःकर्मसंयता । ३ । अपतिरपत्यलिप्सुर्देवरात् । ४ । गुरु-
प्रसूता नर्तुमतीयात् । ५ । पिराङ्गोत्रञ्चृपिसम्बन्धेभ्यो योनि-
माचाद्वा । ६ । नादेवरादित्येके । ७ । नातिद्वितीयम् । ८ । ज-
नयितुरपत्यम् । ९ । समयदन्यत्र । १० । जीवतश्च क्षेत्रे । ११ ।
परस्मात्तस्य । १२ । द्वयोर्वा । १३ । रक्षणान्तु भर्तुरेव । १४ ।
नष्टे भर्तरि षड्वार्षिकं क्षपणं श्रूयमाणे ऽभिगमनम् । १५ । प्र-
व्रजिते तु निवृत्तिः प्रसङ्गात् । १६ । द्वादश वर्षाणि ब्राह्मण-
स्य विद्यासम्बन्धे । १७ । भ्रातरि चैवं ज्यायसि यवोयान्कन्या-
ग्न्युपयमेषु । १८ । षडित्येके । १९ । त्रीन्कुमार्यृतूनतीत्य स्वयं
युञ्जीतानिन्दितेनोत्सृज्य पित्र्यानलङ्कारान् । २० । प्रदानं प्रा-
गृतोः । २१ । अप्रयच्छन्दोपी । २२ । प्रागासःप्रतिपत्तेरित्येके
। २३ । द्रव्यादानं विवाहसिद्धर्थं धर्मतन्त्रसंयोगे च शूद्रात्
। २४ । अन्यत्रापि शूद्राद्बहुपणोर्हीनकर्मणः । २५ । गतगोरना-
हितायेः । २६ । सहस्रगोश्चासोमपात् । २७ । सप्तमीं चाभुक्त्वा-
निचयाय । २८ । अपहीनकर्मभ्यः । २९ । आचक्षीत राजा

पृष्टः । ३० । तेन हि भर्तव्यः श्रुतशीलसम्पन्नश्चेत् । ३१ । धर्म-
तन्त्रपीडायां तस्याकरणे दोषो दोषः । ३२ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे ऽष्टादशो ऽध्यायः ॥ १८ ॥

उक्तो वर्णधर्म आश्रमधर्मश्च । १ । अथ खल्वयं पुरुषो
याप्येन कर्मणा लिप्यते यथैतदयाज्ययाजनमभक्ष्यभक्षणमव-
द्यवदनं शिष्टस्याक्रिया प्रतिषिद्धसेवनमिति । २ । तत्र प्राय-
श्चित्तं कुर्यान्न कुर्यादिति मीमांसन्ते । ३ । न कुर्यादित्याहुः
। ४ । न हि कर्म क्षीयत् इति । ५ । कुर्यादित्यपरम् । ६ । पु-
नःस्तोमेनेष्टा पुनः सवनमायन्तीति विज्ञायते । ७ । व्रात्य-
स्तोमैश्चेष्टा । ८ । तरति सर्वं पाप्मानं तरति ब्रह्महत्यां यो ऽश्व-
मेधेन यजत इति च । ९ । अग्निष्टुताभिः शस्यमानं याजयेदिति
च । १० । तस्य निष्कयणानि जपस्तपो होम उपवासी दानम्
। ११ । उपनिषदो वेदान्ताः सर्वच्छन्दःसु संहिता मधून्यधमर्षण-
मथर्वशिरो रुद्राः पुरुषसूक्तं राजनरौहिणे सामनी बृहद्रथन्तरे
पुरुषगतिर्महानास्यो महावैराजं महादिवाकीर्त्यं ज्येष्ठसाम्नाम-
न्यतमद्बहिष्पवमानं कूप्माण्डानि पावमान्यः सावित्री चेति
पावनानि । १२ । पयोव्रतता शकभक्षता फलभक्षता प्रसृति-
यावको हिरण्यप्राशनं घृतप्राशनं सोमपानमिति मेघ्यानि
। १३ । सर्वे शिलोच्चयाः सर्वाः स्रवन्यः पुण्या हृदास्तीर्थानि
ऋषिनिवासगोष्ठपरिष्कन्धा इति देशाः । १४ । ब्रह्मचर्यं सत्य-
वचनं सवनेषूदकोपस्पर्शनमार्द्रवस्त्रताघःशायितानाशक इति
तपांसि । १५ । हिरण्यं गौर्वासी ऽश्वो भूमिस्तिल घृतमन्न-
मिति देयानि । १६ । संवत्सरः षण्मासाश्चत्वारस्त्रयो द्वावेक-

श्चतुर्विंशत्यहो द्वादशाहः षडहस्त्यहो ऽहोरात्र इति कालाः
। १७ । एतान्येवानादेशे विकल्पेन क्रियेरन् । १८ । एनःसु गु-
रुषु गुरुणि लघुषु लघूनि । १९ । कृच्छ्रातिकृच्छ्रौ चान्द्राय-
णमिति सर्वप्रायश्चित्तं सर्वप्रायश्चित्तम् । २० ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे एकोनविंशो ऽध्यायः ॥ १९ ॥

त्यजेत्पितरं राजघातकं शूद्रयाजकं शूद्रार्थयाजकं वेद-
विप्लावकं भ्रूणहनं यश्चान्तावसायिभिः सह संवसेदन्तावसा-
यिन्याम् । १ । तस्य विद्यागुरुन्योनिःसम्बन्धांश्च सन्निपात्य स-
र्वाण्युदकादीनि प्रेतकर्माणि कुर्युः । २ । पात्रं चास्य विपर्य-
स्येयुः । ३ । दासः कर्मकरो वावकरादमेध्यपात्रमानीय दासी-
घटात्पूरयित्वा दक्षिणामुखः पदा विपर्यस्येदमुमनुदकं करोमी-
ति नामग्राहम् । ४ । तं सर्वे ऽन्वालभेरन्नाचीनावीतिनो मु-
क्तशिखाः । ५ । विद्यागुरवो योनिसम्बन्धाश्च वीक्षेरन् । ६ ।
अप उपस्पृश्य यामं प्रविशन्ति । ७ । अत ऊर्ध्वं तेन सम्भाष्य
तिष्ठेदेकरात्रं जपन्सावित्रीमज्ञानपूर्वम् । ८ । ज्ञानपूर्वं चेत्त्रिरा-
त्रम् । ९ । यस्तु प्रायश्चित्तेन शुध्येत्तस्मिञ्छुद्धे शतकुम्भमयं
पात्रं पुण्यतमाद्द्रदात्पूरयित्वा स्रवन्तीभ्यो वा तत एनमप उ-
पस्पर्शयेयुः । १० । अथास्मै तत्पात्रं दद्युस्तत्प्रतिगृह्यं जपेच्छा-
न्ता द्यौः शान्ता पृथिवी शान्तं शिवमन्तरिक्षं यो रोचनस्तमिह
गृह्णामीति । ११ । एतैर्यजुर्भिः पावमानीभिस्तत्समन्दीभिः
कूपमारुडैश्चाज्यं जुहुयात् । १२ । हिरण्यं ब्राह्मणाय दद्याद्वा
वा । १३ । आचार्याय च । १४ । यस्य तु प्रीणान्तिकं प्राय-
श्चित्तं मृतः शुध्येत् । १५ । सर्वाण्येव तस्मिन्नुदकादीनि प्रेतक-

र्माणि कुर्युः । १६ । एतदेव शान्त्युदकं सर्वेषूपपातकेषूपपात-
केषु । १७ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे विंशतितमो ऽध्यायः ॥ २० ॥

ब्रह्महा सुरापगुरुतल्पगमातृपितृयोनिष्वन्धगस्तेनना-
स्तिकनिन्दितकर्माभ्यासिपतितात्याग्यपतितत्यागिनः पतिताः
१ । पातकसंयोजकाश्च । २ । तैश्चाच्छं समाचरन् । ३ । द्विजा-
तिकर्मभ्यो हानिः पतनम् । ४ । परत्र चासिद्धिः । ५ । तमेके
नरकम् । ६ । त्रीणि प्रथमान्यनिर्देश्यानि मनुः । ७ । न स्त्री-
ष्वगुरुतल्पः पततीत्येके । ८ । भ्रूणहनि हीनसेवायां च स्त्री
पतति । ९ । कौटसाहस्यं राजगामि पेशुनं गुरोरनृताभिगंसनं
पातकसमानि । १० । अपाङ्गानां प्राग्दुर्वालाज्ञोहन्तृब्रह्मो-
क्तन्मन्त्रकृदवकीर्णपतितसावित्रीकेषूपपातकम् । ११ ।
अज्ञानाध्यापनादृत्विगाचार्यो पतनीयसेवायां च हेयौ । १२ ।
अन्यत्र हानात्पतति । १३ । तस्य च प्रतिग्रहीतेत्येके । १४ । न
कर्हिचिन्मातापित्रोरवृत्तिः । १५ । दायं तु न भजेरन् । १६ ।
ब्राह्मणाभिगंसने दोषस्तावान् । १७ । द्विरनेनसि । १८ । दु-
र्वलहिंसायां चाविमोचने शक्तश्चेत् । १९ । अभिक्रुद्धावगो-
रणे ब्राह्मणस्य वर्षशतमस्वर्ग्यम् । २० । निघाते सहस्रम्
। २१ । लोहितदर्शने यावत्स्तत्रस्कन्ध पांसून्सङ्गृह्णीयात्सङ्गृ-
ह्णीयात् । २२ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे एकविंशो ऽध्यायः ॥ २१ ॥

प्रायश्चित्तम् । १ । अग्नौ सक्तिर्ब्रह्मणस्त्रिरवच्छातस्य
। २ । लक्ष्यं वा स्याज्जन्ये शस्त्रभृताम् । ३ । खट्वाङ्गकपालपा-

णिर्वा द्वादश संवत्सरान्ब्रह्मचारी भैक्षाय ग्रामं प्रविशेत्कर्माच-
 क्षाणः । ४ । पथो ऽपक्रामेत्सन्दर्शनादार्यस्य । ५ । स्थानासनाभ्यां
 विहरन्सवनेषूदकोपस्पर्शीं शुध्येत् । ६ । प्राणलाभे वा तन्निमित्ते
 ब्राह्मणस्य । ७ । द्रव्यापचये वा अवरं प्रतिराद्धः । ८ । अश्व-
 मेधावभृथे वा । ९ । अन्ययज्ञे ऽप्यग्निष्टुदन्तश्चेत् । १० । सृष्ट-
 श्चेद्ब्राह्मणवधे ऽहत्वापि । ११ । आचैयीं चैवम् । १२ । गर्भे
 चाविज्ञाते ब्राह्मणस्य । १३ । राजन्यवधे षड्वार्षिकं प्राकृतं ब्रह्म-
 चर्यमृषभैकसहस्राश्च गा दद्यात् । १४ । वैश्ये चैवार्षिकमृषभै-
 कशताश्च गा दद्यात् । १५ । शूद्रे संवत्सरमृषभैकादशाश्च गा
 दद्यात् । १६ । अनाचैय्यां चैवम् । १७ । गां च वैश्यवत्
 । १८ । मण्डूकनकुलकाकबिम्बदहरमूषिकश्चहिंसासु च । १९ ।
 अस्थन्वतां सहस्रं हत्वा । २० । अनस्थिमतामनडुद्गारे च
 । २१ । अपि वास्थन्वतामेकैकस्मिन्किञ्चित्किञ्चिद्दद्यात् । २२ ।
 षण्ढे पलालभारः सीसमाषश्च । २३ । वराहे घृतघटः । २४ ।
 सर्पे लोहदण्डः । २५ । ब्रह्मवन्धां चलनायां जीलः । २६ । वैशि-
 केन किञ्चित् । २७ । तल्पान्नधनलाभवधेषु पृथग्वर्धाणि । २८ ।
 द्वे परदारे । २९ । वीणि श्रोत्रियस्य । ३० । द्रव्यलाभे चोत्सर्गः
 । ३१ । यथास्थानं वा गमयेत् । ३२ । प्रतिपिङ्गमन्त्रयोगे सह-
 स्रवाकश्चेत् । ३३ । अग्न्युत्सादिनिराकृत्युपपातकेषु चैवम् । ३४ ।
 स्त्री चातिचारिणी गुप्ता पिण्डं तु लभेत । ३५ । अमानुषीपु
 गोवर्जं स्त्रीकृते कूपमारैर्घृतहोमो घृतहोमः । ३६ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे द्वाविंशो ऽध्यायः ॥ २० ॥

सुरापस्य ब्राह्मणस्योष्णामासिञ्चैयुः सुरामास्ये मृतः ष-

ध्येत् । १ । अमत्या पाने पयो घृतमुदकं वायुं प्रतिग्रहं तप्रा-
 नि स कृच्छ्रस्ततो ऽस्य संस्कारः । २ । मूत्रपुरीषरेतसां च प्रा-
 शने । ३ । श्वापदोष्ट्रखराणां चाङ्गस्य । ४ । ग्राम्यकुङ्कुटसूका-
 योश्च । ५ । गन्धाघ्राणे सुरापस्य प्राणायामा घृतप्राशनं च
 । ६ । पूर्वैश्च दष्टस्य । ७ । तप्रे लोहशयने गुरुतल्पगः शयीत
 । ८ । सूर्मिं वाश्चिष्येज्ज्वलन्तीम् । ९ । लिङ्गं वा सवृषणमु-
 त्पाट्याञ्जलावाधाय दक्षिणाप्रतीचीं ब्रजेदजिह्वमा शरीरनि-
 पातात् । १० । मृतः शुध्येत् । ११ । सखिसयोनिसगोत्राशि-
 ष्यभार्यासु स्नुषायां गवि च तल्पसमः । १२ । अक्वकर इत्येके
 । १३ । श्वभिः खादयेद्राजा निहीनवर्णगमने स्त्रियं प्रकाशम्
 । १४ । पुमांसं खादयेत् । १५ । यथोक्तं वा । १६ । गर्दभेना-
 वकीर्णीं निर्ऋतिं चतुष्पथे यजेत् । १७ । तस्याजिनमूर्ध्ववालं
 परिधाय लोहितपात्रः सप्त गृहान्भैक्षं चरेत्कर्माचक्षाणः । १८ ।
 संवत्सरेण शुध्येत् । १९ । रेतःस्कन्दने भये रोगे स्वप्ने ऽग्नीन्धन-
 भैक्षचरणानि सप्तरात्रमकृत्वाज्यहोमः समिधोर्वा रेतस्याभ्याम्
 । २० । सूर्याभ्युदितो ब्रह्मचारी तिष्ठेदहरभुञ्जानो ऽभ्यस्तमि-
 तश्च रात्रिं जपन्सावित्रीम् । २१ । अशुचिं दृष्ट्वादित्यमीक्षेत
 प्राणायामं कृत्वा । २२ । अभोज्यभोजने ऽमेध्यप्राशने वा नि-
 ष्पुरीषीभावः । २३ । चिरात्रावरमभोजनम् । २४ । सप्तरात्रं
 वा स्वयंशीर्णान्युपयुञ्जानः फलान्यनतिक्रामन् । २५ । प्राक्प-
 च्चनखेभ्यश्छर्दनं घृतप्राशनं च । २६ । आक्रोशानृतहिंसासु
 चिरात्रं परमं तपः । २७ । सत्यवाक्ये वारुणीभिर्मानवी-
 भिर्होमः । २८ । विवाहमैशुननर्मार्तसंयोगेध्वदोषमेके ऽनृ-

तम् । २९ । न तु खलु गुर्वर्थेषु । ३० । यस्मात्सप्त पुरुषानि-
तश्च परतश्च हन्ति मनसापि गुरोरनृतं वदन्ल्पेष्वर्थेषु
। ३१ । अन्तावसायिनीगमने कृच्छ्रान्दः । ३२ । अमत्या
द्वादशरात्रः । ३३ । उदक्यागमने त्रिरात्रस्त्रिरात्रः । ३४ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे त्रयोविंशो ऽध्यायः ॥ २३ ॥

रहस्यं प्रायश्चित्तमविख्यातदोषस्य । १ । चतुर्ऋचं तर-
त्समन्दीत्यप्सु जपेदप्रतियाह्यं प्रतिजिघृक्षन्न्रतिगृह्य वा । २ ।
अभोज्यं बुभुक्षमाणः पृथिवीमावपेत् । ३ । ऋत्वन्तरारमण
उदकोपस्पर्शनाच्छुद्धिमेके । ४ । एके स्त्रीषु । ५ । पयोव्रतो
वा दशरात्रं घृतेन द्वितीयमद्भिस्तृतीयं दिवादिष्वेकभक्तिको
जलक्लिन्नवासा लोमानि नखानि त्वचं मांसं शोणितं स्नाय्व-
स्थि मज्जानमिति होम आत्ममुखे मृत्योरास्ये जुहोमीत्यन्तः
सर्वेषां प्रायश्चित्तं भूणहत्यायाः । ६ । अथान्यत् । ७ । उक्तो
नियमः । ८ । अग्ने त्वं पारयेति महाव्याहृतिभिर्जुहुयात्कूप्पा-
रुडिश्चाज्यम् । ९ । तद्वत् एव वा ब्रह्महत्यासुरापानस्तेयगुरुत-
ल्पेषु प्राणायामैस्तान्तो ऽघमर्षणं जपेत्सममश्वमेधावभृथेन
। १० । सावित्रीं वा सहस्रकृत्व आवर्तयन्पुनीते हैवात्मानम्
। ११ । अन्तर्जले वाघमर्षणं त्रिरावर्तयन्सर्वपापेभ्यो मुच्यते
मुच्यते । १२ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे चतुर्विंशो ऽध्यायः ॥ २४ ॥

तदाहुः कतिधावकीर्णीं प्रविशतीति । १ । मरुतः प्रा-
णैरिन्द्रं वलेन बृहस्पतिं ब्रह्मवर्चसेनाग्निमेवेतरेण सर्वेणेति । २ ।
सो ऽमावास्यायां निश्यमिमुपसमाधाय प्रायश्चित्ताज्याहुती

जुहोति । ३ । कामावकीर्णो ऽस्म्यवकीर्णो ऽस्मि काम कामाय
 स्वाहा । कामाभिद्रुग्धो ऽस्म्यभिद्रुग्धो ऽस्मि काम कामाय स्वाहे-
 ति समिधमाधायानुपर्युष्य यज्ञवास्तु कृत्वोपोत्थाय सं मा सि-
 ञ्चन्वित्येतया चिरुपतिष्ठेत् । ४ । त्रय इमे लोका एषां लोका-
 नामभिजित्या एषां लोकानामभिक्रान्त्या इति । ५ । एतदेवै-
 केपां कर्माधिकृत्य यो ऽपूत इव स्यात्स इत्थं जुहुयादित्यम-
 भिमन्त्रयेत् वरो दक्षिणेति प्रायश्चित्तमविशेषात् । ६ । अना-
 र्जवपैशुनप्रतिषिद्धाचारानाद्यप्राशनेषु शूद्रायां च रेतः सि-
 ङ्हायोनौ च दोषवति कर्मण्यभिसन्धिपूर्वे ऽप्यब्लिङ्गाभिरप
 उपस्पृशेद्धारुणीभिरन्यैर्वा पवित्रैः । ७ । प्रतिषिद्धवाङ्मनसा-
 पचारे व्याहृतयः पञ्च । ८ । सर्वास्वपो वाचामेदहश्च मादि-
 त्यश्च पुनात्विति प्राता रात्रिश्च मा वरुणश्चेति सायम् । ९ ।
 अष्टौ वा समिध आदध्याद्देवकृतस्येति हुनैव सर्वस्मादेनसो
 मुच्यते मुच्यते । १० ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे पञ्चविंशो ऽध्यायः ॥ २५ ॥

अथातस्त्रीन्कृच्छ्रान्व्याख्यास्यामः । १ । हविष्यान्नातरा-
 शाभुक्ता तिस्रो रात्रीर्नाश्रीयात् । २ । अथापरं अहं नक्तं
 भुञ्जीत् । ३ । अथापरं अहं न कञ्चन याचेत् । ४ । अथापरं
 अहमुपवसेत् । ५ । तिष्ठेदहनि रात्रावासीत् क्षिप्रकामः । ६ ।
 सत्यं वदेत् । ७ । अनार्यैर्न सम्भाषेत् । ८ । रौरव्यौधाजये नि-
 त्यं प्रयुञ्जीत् । ९ । अनुसवनमुदकोपस्पर्शनमापो हि ष्ठेति ति-
 सृभिः पवित्रवर्तीभिर्मार्जयीत् हिरण्यवर्णा इत्यष्टाभिः । १० ।

अथोदकतर्पणम् । ११ । नमो हमाय मोहमाय मंहमाय धू-
 न्वते तापसाय पुनर्वसवे नमः । नमो मौञ्ज्यायोर्म्याय वसु-
 विन्दाय सर्वविन्दाय नमः । नमः पाराय सुपाराय महापाराय
 पारयिष्णवे नमः । नमो रुद्राय पशुपतये महते देवाय अश्व-
 कायैकचरायाधिपतये हरये शर्वायेशानायोग्राय वज्रिणे घृणि-
 ने कपर्दिने नमः । नमः सूर्यायादित्याय नमः । नमो नीलग्री-
 वाय शित्तिकण्ठाय नमः । नमः कृष्णाय पिङ्गलाय नमः ।
 नमो ज्येष्ठाय श्रेष्ठाय वृद्धायेन्द्राय हरिकेशयोर्ध्वरेतसे नमः ।
 नमः सत्याय पावकाय पावकवर्णाय कामाय कामरूपिणे न-
 मः । नमो दीप्ताय दीप्तरूपिणे नमः । नमस्तीक्ष्णाय तीक्ष्णरू-
 पिणे नमः । नमः सोभ्याय सुपुरुषाय महापुरुषाय मध्यमपु-
 रुषायोत्तमपुरुषाय ब्रह्मचारिणे नमः । नमश्चन्द्रललाटाय कृ-
 त्तिवाससे नम इति । १२ । एतदेवादित्योपस्थानम् । १३ ।
 एता एवाज्याहुतयः । १४ । द्वादशरात्रस्यान्ते चरुं श्रययित्वै-
 ताभ्यो देवताभ्यो जुहुयात् । १५ । अग्नये स्वाहा सोमाय स्वा-
 हाग्नीषोमाभ्यामिन्द्रायिभ्यामिन्द्राय विश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्रह्मणे
 प्रजापतये ऽग्नये स्विएकृत इति । १६ । ततो ब्राह्मणतर्पणम्
 । १७ । एतेनैवातिकृच्छ्रो व्याख्यातः । १८ । यावत्सकृदाददीत
 तावदग्नीयात् । १९ । अब्रह्मस्तृतीयः स कृच्छ्रातिकृच्छ्रः
 । २० । प्रथमं चरित्वा शुचिः पूतः कर्मण्यो भवति । २१ ।
 द्वितीयं चरित्वा यत्किञ्चिदन्यन्महापातकेभ्यः पापं कुरुते तस्मा-
 त्प्रमुच्यते* । २२ । तृतीयं चरित्वा सर्वमेनो व्यपोहति । २३

अथैतांस्त्रीन्कृच्छ्रांश्चरित्वा सर्वेषु वेदेषु स्नातो भवति सर्वैर्देवै-
र्ज्ञातो भवति । २४ । यश्चैवं वेद यश्चैवं वेद । २५ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे षड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

अथातश्चान्द्रायणम् । १ । तस्योक्तो विधिः कृच्छ्रे । २ ।
वपनं व्रतं चेत् । ३ । श्वोभूतां पौर्णमासीमुपवसेत् । ४ । आ-
ष्यायस्व सं ते पयांसि नवो नव इति चैताभिस्तर्पणमाज्यहो-
मो हविषश्चानुमन्त्रणमुपस्थानं च चन्द्रमसः । ५ । यद्देवा दे-
वहेडनमिति चतसृभिराज्यं जुहुयात् । ६ । देवकृतस्येति चा-
न्ते समिद्धिः । ७ । ओं भूर्भुवः स्वस्तपः सत्यं यशः श्रीरुर्गि-
डोजस्तेजः पुरुषो धर्मः शिव इत्येतैर्यासानुमन्त्रणं प्रतिमन्त्रं
मनसा । ८ । नमः स्वाहेति वा सर्वान् । ९ । यासप्रमाणमा-
स्याविकारेण । १० । चरुभिक्षसक्तुकणयावकशाकपयोदधिघृ-
तमूलफलोदकानि हवींष्युत्तरोत्तरं प्रशस्तानि । ११ । पौर्णमा-
स्यां पञ्चदश यासान्भुक्तैकापचयेनापरपक्षमधीयात् । १२ ।
अमावास्यायामुपोष्यैकोच्चयेन पूर्वपक्षम् । १३ । विपरीतमे-
केषाम् । १३ । एष चान्द्रायणो मासः । १५ । एतमाप्त्वा वि-
पापो विपाप्मा सर्वमेनो हन्ति । १६ । द्वितीयमाप्त्वा दश
पूर्वान्दशापरानात्मानं चैकविंशं षड्विं च पुनाति । १७ । सं-
वत्सरं चाप्त्वा चन्द्रमसः सलीकतामाप्नोत्याप्नोति । १८ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे सप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥

ऊर्ध्वं पितुः पुत्रा रिक्थं भजेरन् । १ । निवृत्ते रजसि
मातुर्जीवति वेच्छति । २ । सर्वं वा पूर्वजस्येतरान्किभृयात्पि-
नृवत् । ३ । विभागे तु धर्मवृद्धिः । ४ । विंशतिभागो ज्येष्ठस्य

मिथुनमुभयतोदद्युक्तो रथो गोवृषः । ५ । काणखोरकूटवरटा
 मध्यमस्यानेकश्चेत् । ६ । अविधान्यायसी गृहमनो युक्तं चतु-
 ष्पदां चैकैकं यवीयसः । ७ । समधेतरत्सर्वम् । ८ । द्व्यंशी वा
 पूर्वजस्य । ९ । एकैकमितरेषाम् । १० । एकैकं वा धनरूपं
 काम्यं पूर्वं पूर्वा लभेत । ११ । दशतं पशूनाम् । १२ । नैक-
 शफद्विपदाम् । १३ । ऋषभो ऽधिको ज्येष्ठस्य । १४ । ऋषभ-
 षोडशा ज्यैष्ठिनेयस्य । १५ । समधा वाज्यैष्ठिनेयेन यवीयसाम्
 । १६ । प्रतिमातृ वा स्ववर्गे भागविशेषः । १७ । पितोत्सृ-
 जेतुत्रिकामनपत्यो ऽपिं प्रजापतिं चेष्ट्वास्दर्शमपत्यमिति
 संवाद्य । १८ । अभिसन्धिमात्रात्पुत्रिकेत्येकेषाम् । १९ । तत्सं-
 शयान्नोपयच्छेद्भातृकाम् । २० । पिराडगोत्रपिसन्ध्या रिक्थं
 भजेरस्त्री चानपत्यस्य । २१ । वीजं वा लिप्सेत् । २२ । देव-
 वत्यामन्यजातमभागम् । २३ । स्त्रीधनं दुहितृणामप्रज्ञानाम-
 प्रतिष्ठितानां च । २४ । भगिनीशुल्कः सोदर्याणामूर्ध्वं मातुः
 । २५ । पूर्वं चैके । २६ । असंसृष्टिविभागः प्रेतानां ज्येष्ठस्य
 । २७ । संसृष्टिनि प्रेते संसृष्टी रिक्थभाक् । २८ । विभक्तजः पित्र्यमेव
 । २९ । स्वयमर्जितमवैद्येभ्यो वैद्यः कामं न दद्यात् । ३० । अवैद्याः
 समं विभजेरन् । ३१ । पुत्रा औरसक्षेत्रजदत्तकृत्रिमगूढोत्पन्ना-
 पविद्धा रिक्थभाजः । ३२ । कानीनसहोढपौनर्भवपुत्रिकापुत्र-
 स्वयन्दत्तक्रीता गोत्रभाजः । ३३ । चतुर्थीशिन औरसाद्यभावे
 । ३४ । ब्राह्मणस्य राजन्यापुत्रो ज्येष्ठो गुणसम्पन्नस्तुल्यभाक्
 । ३५ । ज्येष्ठांशहीनमन्यत् । ३६ । राजन्यावैश्यापुत्रसमवाये य-
 या स ब्राह्मणीपुत्रेण । ३७ । क्षत्रियाच्चेत् । ३८ । शूद्रापुत्रो

ऽप्यनपत्यस्य शुश्रूषुश्चेत्तमेत वृत्तिमूलमन्तेवासिविधिना । ३९ ।
 सवर्णापुत्रो ऽप्यन्यायवृत्तो न लभेतैकेषाम् । ४० । श्रोत्रिया
 ब्राह्मणस्यानपत्यस्य रिक्त्यं भजेरन् । ४१ । राजेतेरेषाम् । ४२ ।
 जडक्लीबौ भर्तव्यौ । ४३ । अपत्यं जडस्य भागार्हम् । ४४ । शू-
 द्रापुत्रवत्प्रतिलोमासु । ४५ । उदकयोगक्षेमकृतान्नेष्वविभागः
 । ४६ । स्त्रीषु च संयुक्तासु । ४७ । अनाज्ञाते दशावरैः शिष्टैरूह-
 वङ्गिरलुब्धैः प्रशस्तं कार्यम् । ४८ । चत्वारश्चतुर्णां पारगा वेदा-
 नां प्रागुक्तमात्रय आश्रमिणः पृथग्धर्मविदस्त्रय इत्येतान्दशा-
 वरान्परिषदित्याचक्षते । ४९ । असम्भवे त्वेतेषां श्रोत्रियो वेद-
 विच्छिष्टो विप्रतिपत्तौ यदाह । ५० । यतो ऽयमप्रभवो भूतानां
 हिंसानुग्रहयोगेषु । ५१ । धर्मिणां विशेषेण स्वर्गं लोकं धर्म-
 विदाप्नोति ज्ञानाभिनिवेशाभ्याम् । ५२ । इति धर्मो धर्मः
 । ५३ ।

॥ इति गौतमीये धर्मशास्त्रे ऽष्टाविंशो ऽध्यायः ॥ २६ ॥

॥ समाप्तं चेदं श्रीगौतमप्रणीतं धर्मशास्त्रम् ॥

॥ ब्रह्माध्यानगरे श्रीस्तंष्टरभट्टेन संशोधितम् ॥

॥ बेरलीनराजधान्यां उद्भयन्तालये मुद्रितम् ॥

॥ ईशवीयवत्सरे १८७६ ॥ संवत् १९३२ ॥ शके १७९६ ॥

॥ शुभमस्तु ॥

Index.

- अ**
- अ० 10 22, 12, 42, 14, 1, 15, 5, 17,
16 27, 18, 28
- अश 28, 9 34 36
- अशभाज् 11, 11
- अकर 10, 11
- अकरण 12, 17, 18, 32
- अकल्प 9, 23
- अकस्मात् 9, 7 51
- अकाम 15, 19
- अकार्षण 8, 23.
- अकृतान्न 16, 48
- अकृत्वा 23, 20
- अक्रिया 19, 2
- अक्रोध 10, 51
- अघ ४, अम्वचम् ।
- अगम्य 15, 18
- अगार 15, 18
- अगुचतल्य 21, 8
- अपि 2 8, 3, 8 27, 5, 7 9, 9, 8 12
32, 11, 17, 12, 28, 14, 12, 15, 16,
16, 23, 18, 18. 26, 22, 2 34, 24, 9,
25, 2 3, 26, 16, 28, 18
- अपिष्टुत् 19, 10, 22, 10
- अपिष्टोम 8, 20
- अपिहवन 2, 4
- अपिहोच 8, 19
- अपोत्थन 23, १०
- अपीयोम 26, 16
- अग्न्याधेय 8, 19
- अय 1, 26
- अयाम्यभोजिन् 3, 26
- अयेदिधिषु 15, 16
- अघमर्षण 19, 12, 24, 10 12
- अघ्नन्त् 12, 45
- अङ्ग 12, 47
- अङ्ग 1, 41, 3, 20, 11, 19, 12, 1,
15, 28, 23, 4
- अङ्गुष्ठ 1, 46
- अञ्ज 1, 15, 12, 25, 15, 16
- अञ्जड 12, 37
- अजय 6, 13, 15, 18
- अजा 17, 23
- अजिन 1, 16, ३, 34, 7, 9, 23, 18
- अजिह्व 23, 10
- अञ्च 6, 5.

- अक्षान 21, 12
 अक्षानपूर्वम् 20, 8
 अक्षैष्टिनेय 23, 16
 अङ्ग 9, 32
 अङ्गन 2, 13
 अङ्गलि 9, 9, 10, 18, 23, 10
 अट् c परि 9, 35
 अतस् 20, 8, 26, 1, 27, 1
 अतिकृच्छ्र 19, 20, 26, 18 20
 अतिक्रम 12, 17
 अतिचारिन् 22, 30
 अतिथि 3, 30, 5, 20 40 43
 अतिद्वितीयम् 18, 8
 अतिपद्मगुणम् 12, 36
 अतिभोग 12, 39
 अतिरात्र 8, 20
 अतिसवत्तरम् 3, 30
 अतिसावत्तर (f ई) 12, 30
 अत्यपिष्टोम 8, 20
 अत्यन्त 1, 34
 अत्याग्नि 21, 1
 अत्याश 5, 37
 अथ 8, 22 25, 12, 4, 15, 1, 79, 2,
 20, 11, 24, 7, 26, 1 3-5 11 24;
 27, 1
 अथर्वशिरस् 19, 12
 अद् 2, 1
 अदएद्य 8, 13
 अदत्त 2, 17,
 अदधि 17, 14
 अदस् 20, 4
 अदान्त 11, 28
 अदृष्ट 2, 26
 अदेवर 18, 7
 अदोष 23, 29
 अधर्म 5, 23, 12, 50
 अधश्रव्यासनिन् 2, 21, 14, 37
 अधशायिता 19, 15
 अधस् 2, 21 27
 अधस्तात् 11, 7
 अधार्मिक 9, 16.
 अधि 12, 41, 13, 27
 अधिक 1, 14, 10, 2 7 30 40 49,
 12, 3, 28, 14
 अधिकार 11, 22
 अधिगन्तु 10, 38
 अधिगम 10, 39 43, 11, 23
 अधिपति 26, 12
 अधिवृक्ष 5, 40
 अधीन 3, 5, 11, 16, 13, 24
 अधेनु 9, 19
 अध्यायन 5 21, 10, 1
 अध्यर्ष 12, 10
 अध्यापक 9, 70
 अध्यापन 7, 4, 21, 12
 अध्यायिन् 2 29, 14 20
 अध्वन् 5, 21
 अमहृष्ट 1, 46
 अनडुह 7, 15, 13 29, 17, 30, 22, 21
 अनतिक्रामन्त् 23, 25
 अनतिथि 5, 43
 अनतिभोग 12 39
 अनत्याश 5 37
 अनन्त 5 20
 अनन्तर 4, 16
 अनन्तर्धाय 9, 38

- अनन्यपूर्व 4, 1
 अनपत्य 28, 18 21 39 41
 अनपदेश 17, 17
 अनभिताप 13, 2
 अनर्चित 17, 21
 अनलस 9, 65
 अनवरोध्य 13, 4
 अनस् 28, 7
 अनमूया 8, 23
 अनाज्ञात 28, 48
 अनाचेयी 22, 17
 अनादेश 19, 18
 अनाद्य 2, 7
 अनामय 5, 41
 अनायास ९, 23
 अनारम्भिन् 3, 2०
 अनार्जव 2०, 7
 अनार्य 10, 67, 26, 8
 अनावृत 1, 21
 अनाशक 14, 12, 19, 15
 अनाहितापि 1९, 26
 अनिचय 3, 11
 अनिधाय 1, 28
 अनिन्दन्त 9, 59
 अनिन्दित 12, 4, 13, 2, 18, 20
 अनिम्य 11, 32
 अनिवत्त 13, 4 8
 अनियम 6, 6
 अनिर्देश 17, 22
 अनिर्देश 21, 7
 अनिवृत्त 3, 15
 अनिवृत्ति 10 16, 14, 46
 अनिषुचारिन् 17, 17
 अनुगमन 7, 2, 14, 31
 अनुग्रह 3, 24, 23, 51
 अनुयाह्य 6, 24
 अनुज्ञान 12, 52
 अनुदक 20, 4
 अनुमय 5, 41
 अनुबन्ध 12, 51
 अनुमन्त्रण 27, 5 8
 अनुलोम 4, 16
 अनुवचन 1, 10 ३3 55
 अनुव्रज्या 5, 38
 अनुष्ठान 8, 16
 अनुसन्तान 15, 28
 अनुसवन 26 10
 अनृत 5 24, 13 14 24, 21, 10, 23,
 27 29 31
 अनेक 2९ 6
 अनेनस् 21, 18
 अन्त 1, 51 53, 2 36 47 48, 3 5
 16 18, 24 6, 26 15, 27 7
 अन्तस् 5, 36
 अन्तर 14, 6, 22 10, 24, 4 12
 अन्तर 4, 16 22 24
 अन्तरा 1, 36 58
 अन्तरागमन 1, ३8
 अन्तरिक्ष 5, 16, १0 11
 अन्तरेण 17, 5
 अन्तर्वेदि 4, 3
 अन्त श्व 16, 19
 अन्त सञ्च 8, 2
 अन्तावसायिन् १0, 1, 23 31
 अन्तिक 20, 15
 अन्तेवासिन् 23, 39

- अन्व 4, 28, 5, 42, 14, 42, 16, 39
 अन्न 5, 32 34, 7, 9 19, 9, 59, 15, 6 16
 48, 17, 6 19, 19, 16, 22, 23, 28, 46
 अन्नप्राशन 8, 14
 अन्य 2, 44, 5, 6 45, 6, 10, 9, 4 64,
 10, 19 23, 11, 7 18, 17, 4, 22, 10,
 24, 7, 25, 7, 26, 22, 28, 23 36
 अन्यतम 19, 12
 अन्यतर 13, 2
 अन्यत्र 1, 38 57, 2, 2 5 37, 9, 64,
 10, 4 18, 18, 10 25, 21, 13
 अन्यपूर्व 4, 1
 अन्यायवृत्त 28, 40
 अन्योन्य 16 33
 अन्वचम् 14 9
 अन्वहम् 6, 1
 अन्वाधि 12, 42
 अप 1, 36 43, 2, 8, 5, 15 18, 9, 8
 12, 13, 18, 20 7 10, 24, 2 6,
 25, 7 9, 26, 10
 अपकर्ष 4, 22
 अपकर्षण 1, 42, 9, 14
 अपचय 10 35, 22, 8, 27, 12
 अपचार 25, 8
 अपस्थ 7, 8
 अपति 18, 4
 अपतित 1, 12, 21, 1
 अपत्य 3, 7, 6, 10, 18 4 9, 23, 18
 21 39 41 44
 अपथ्य 7, 12
 अपहृद् 17, 31
 अपमार्जन 2, 2
 अपर 4, 33, 9, 27 74, 15, 9, 19, 6,
 26, 3—5 27, 12 17
 अपररात्र 9, 27, 16, 25
 अपराध 12, 42 51
 अपराह्ण 9, 46, 16, 28
 अपरिवाद्य 8, 13
 अपरिवृत्त 12, 28
 अपरिहार्य 8, 13
 अपर्तु 3, 21, 16, 10 24
 अपविद्ध 28, 32
 अपाङ्ग 17, 18, 21, 11,
 अपातक 5, 24
 अपाश्रयण 2, 14
 अपि 1, 19 57, 3, 31, 5, 23 39, 6,
 10 11, 7, 23 25, 8, 25, 10, 25
 45 51 61, 11, 8 16, 12, 50, 13, 8
 8, 14 14, 16, 29 46, 18 25 29,
 22, 10, 11 22, 23, 31, 25, 7,
 28, 39 40
 अपीडित 1, 25
 अपूत 25, 6
 अपृष्ट 13, 5
 अपेक्षा 8, 7
 अपेय 17, 24
 अप्तोर्याम 8, 20
 अप्रजनत्व 3 3
 अप्रयोद्य 17, 3
 अप्रतियाह्य 24, 2
 अप्रतिभा 13, 28
 अप्रतिष्ठित 28, 24
 अप्रत्त 28, 24
 अप्रमथ 28, 51
 अप्रमथम् 18, 22

- अफल 9, 46
 अषष्ठ्य 8, 13
 अवहिष्कार्य 8, 13
 अव्य 21, 3, 23, 32.
 अव्यय 26, 20
 अत्राल्लय 5, 20 43, 7, 1, 10, 10 45,
 13, 4 13
 अञ्चिद् 25, 7
 अमस्य 7, 24, 17, 34, 19, 2
 अमद्र 9, 20
 अमय 17, 3
 अभाग 28, 23
 अभाव 3, 7 8, 15, 13 14, 28, 34
 अभिक्रमण 2, 26
 अभिक्रान्ति 25, 5
 अभिगमन 12, 2, 18, 15
 अभिचार 11, 17
 अभिजन 11, 12
 अभिजिति 25, 5
 अभितस् 16, 40
 अभिताप 13, 2
 अभिनिवेश 28 52
 अभिमर्शन 1, 33
 अभिरूप 10, 44
 अभिवाद् 6, 5 6
 अभिवादन 9, 40
 अभिशसन 21, 10 17
 अभिसन्धि 25, 7, 28, 19
 अभुक्ता 18, 28.
 अभुञ्जान 23, 21
 अभोजन 23, 24
 अभोज्य 17, 8, 23, 23, 24, 3
 अभ्यञ्जन 2, 13
 अभ्यधयन् 1, 61
 अभ्यवहार 1, 44
 अभ्यस्तमित 23, 21
 अभ्यासिन् 21, 1
 अभ्युपाय 11, 23
 अक्ष 16, 10
 अक्षानुक्त 23, 19.
 अमति 23, 2 33
 अमानुष 22, 36
 अमावास्या 15, 2, 16, 35, 25, 3,
 27, 13
 अमेघ 1, 42, 9, 12 15, 20, 4, 23, 23
 अस्वष्ट 4, 16
 अयज्ञे 5, 43
 अयस् 23, 7
 अयाज्य 19 2
 अयुज् 15, 7
 अयोनि 25, 7
 अर्घ 10, 35
 अर्घ्य 5, 32
 अर्च 2, 24, 17, 21
 अर्ज 28, 30
 अर्थ 1, 3, 2, 48, 5 21, 9, 46, 10, 63,
 11, 22, 20, 1, 23, 30 31
 अर्थम् 3, 18, 5, 45, 9, 63, 14, 46, 18,
 24, 23, 18
 अर्थिन् 3, 14
 अर्थे 7, 21, 10, 52, 12, 28, 17, 37
 अर्थ 12, 10, 12, 14, 4
 अर्थपद्यम 16, 2.
 अर्थरात्र 16, 30.
 अर्वाक 5, 29
 अर्ह 10, 23, 28, 44

- अलङ्कार 19, 20
 अलम् २ फु
 अलस १, 65
 अलाभ 2, 37, 7, 6 7.
 अलुब्ध 29, 49.
 अलोमन् 17, 29
 अलोमुष्यमान 2, 41
 अल्प 12, 19, 25, 31
 अल्पशस् 5, 39
 अमकर 20, 4, 27, 13
 अमकीर्ण 25, 4
 अमकीर्णन् 15, 18, 21, 11, 23, 17,
 25, 1.
 अमगोरण 21, 20
 अमघन 13, 6
 अमघ 19, 2
 अमघ 2, 42
 अमध्य 8, 13
 अमभुघ 22, 9, 24, 10
 अमर 1, 3, 6, 10 11, 14, 29, 15, 7,
 22, 8, 23, 24, 28, 49 49
 अवरोहण 9, 32
 अवनेशन 9, 32
 अवसकिचका 2, 14
 अवस्फोटन 2, 15, 9, 31,
 अवि 7, 15, 12, 25, 28, 7
 अविकार 27, 10
 अविकृत 1, 18, 17, 36.
 अविख्यात 24, 1
 अविज्ञात 22, 13
 अविप्रयुक्त 3, 20
 अविप्रोष्य 6, 7
 अविभाग 28, 46
 अविभीषण 21, 19
 अविद्वत् 11, 20
 अविरोधिन् 3, 10
 अविशेष 25, 6
 अवृत 1, 54
 अवृत्ति 12, 48, 21, 15,
 अवेषण 9, 32, 15, 21.
 अवैद्य 5, 31, 29, 30, 31
 अवोषण 2, 2
 अय् 9, 59, 26, 2 19, 27, 12
 अयक्ति 2, 43, 7, 22, 9, 6
 अयज्ञ 2, 32, 9, 45, 10, 59
 अयिन्विन् 17, 7
 अयितीका 6, 10.
 अयधि 9, 11 16, 16, 46, 23 22
 अयौद्र 7, 22
 अयमन् 9, 14
 अयोचिय 5, 31
 अय्य 7, 15 10, 18, 12, 24, 13, 15 22,
 19, 16
 अयमेध 19, 9, 22, 9, 24, 10
 अयका 9, 18, 16, 98
 अयन् 8, 22 24 25, 25, 10, 26, 10
 अयम 1, 5, 10, 21
 अयपाय 12, 15
 अय (2) 9, 3 47 53 72, 10, 29 63
 11, 2 5, 13, 2 6 13, 15, 23, 22, 3,
 20, 4 6, 26, 10
 अय (4) c अय् 9, 12
 — c. विपरि 20, 3 4.
 असविज्ञात 4, 13
 अससृष्टिन् 23, 27
 असङ्कर 8, 3

- असन्निधि 2, 40
 असपिण्ड 14, 20 44
 असम 17, 20
 असमवेत 13, 5
 असमान 4, 27
 असमानग्राम 5, 40
 असमानप्रवर 4, 2
 असम्भव 28, 50
 असिद्धि 21, 5
 असोमप 18, 27
 अस्यन्वन्त् 22, 20 22
 अस्थि 1, 31, 24, 6
 अस्थिमन्त् 22, 21
 अस्यूहा 8, 23
 अस्रद् 23, 18
 अस्वतन्त्र 18, 1
 अस्वयङ्कृत 10, 5
 अस्वर्ग्य 21, 20
 अस्वामिक 10, 36
 अह 11, 28, 19, 4, 25, 1, 28, 50
 अह (अहन) ० अन्वहम्, एकाह, चतु-
 विशत्यह, त्र्यह, द्वाह, पुण्याह ।
 अहत्वा 22, 11
 अहन् 6, 14, 9, 35, 15, 23, 16, 31,
 23, 21, 25, 9, 26, 6.
 अहिम्न 9, 73.
 अहीनकर्मन् 18, 29
 अहुताद् 2, 1
 अहोरात्र 16, 34, 19, 17
 अह् (अहन) ० अपराह्, पूर्वाह् ।
- आ
- आ 1, 12 36, 2, 11, 3, 5 10, 48, 14,
 39, 16, 25 30, 23, 10
 आकालिक 16, 22 47
 आकाश 5, 16
 आकृति 15, 18, 22, 34
 आक्रोश 12, 8, 23, 27
 आख्यातृ 10, 45
 आययण 8, 19
 आयहायणी 8, 18
 आघ्राण 23, 6
 आचमन 2, 2, 10, 52, 17, 19
 आचार 9, 67 74, 25, 7
 आचार्य 1, 9, 2, 18 37 50, 3, 36,
 4, 23, 5, 26 27, 10, 4, 11, 31 32,
 14, 28, 15, 14, 16, 15, 20, 13,
 21, 12
 आचार्याधीनत्व 3, 5
 आच्छादन 3, 18
 आज्य 20, 12 24, 9 25, 3 26, 14 27,
 5 6
 आज्यहोम 23, 20
 आत्त 9, 58
 आत्मन् 4, 33 8, 22 24 25, 9, 34,
 10, 32 15, 18 24, 6 11, 27, 17
 आत्मवन्त् 9, 62
 आत्ययिक 13, 30
 आत्रेयी 22, 12 17
 आदान 1, 56, 2, 17, 4, 12, 12, 18,
 18, 24
 आदि 1, 7 53 2, 6. 9 36, 5, 7, 9,
 66, 14, 43, 15, 30, 16, 1 26, 20, 2
 16, 24, 6, 28, 34

- आदितस् 1, 56
 आदित्य 2, 12, 9, 12, 23, 22 25, 9,
 26, 12 13.
 आदेश 19, 18
 आय (अद्) 2, 7
 आधान 8, 11
 आधि 12, 32 42
 आधिभोग 12, 35
 आधेय 8, 19
 आनति 4, 11
 आनन्त्य 15, 15
 आनुपूर्व 2, 38
 आनुपूर्व्य 4, 18
 आनृशस 5, 45
 आन्तम् 3, 5
 आन्वीचिकी 11, 3
 आप् 27, 16—18 28, 52
 — c अव 3, 9
 — c प्र 2, 34
 — c सम् 7, 3
 आपत्कल्प 7, 1, 9, 67
 आपह् 7, 1, 9, 67
 आपोगण्ड 12, 37
 आभ्युदयिक 11, 17
 आम 7, 21
 आम्राय 1, 45 11, 20
 आयतन 9, 66
 आयस 1, 19, 60 23, 6 22, 24, 10
 आयास 8, 23
 आयुध 10, 18.
 आयुष्य 11, 17
 आयुस् 11, 29
 आयोगव 4, 17
 आरमण 24, 4
 आरम्भिन् 3, 25
 आरात् 9, 39
 आरोग्य 5, 41
 आरोहण 9, 32
 आर्जव 25, 7.
 आर्त 5, 24, 16, 7, 23, 29
 आर्तव 4, 25
 आर्द्रवस्त्रता 19, 15
 आर्य 6, 11, 9, 65 69, 10, 61 67, 12,
 2, 22, 5, 26, 8
 आर्य 4, 8 30
 आलम्बन 2, 16
 आवपन 1, 32
 आवसथ 5, 38 9, 39, 17, 3
 आविक 17, 24
 आवीतिन् 20, 5.
 आशक ० अनाशक ।
 आशिन् 3, 26
 आशिस 3, 16.
 आशीच 2, 3, 14, 1 23 29, 16, 18
 आश्रम 3, 1, 11, 9 29, 19, 1
 आश्रमिन् 28, 49
 आश्रय 1, 23
 आश्रयुजी 8, 18
 आषाढ 16, 37
 आस् 1, 36, 2, 11, 11, 7, 26, 7
 — c उय 11, 7
 आसन 1, 49, 2, 21 25 27 5, 31. 38
 9, 44 45 49 12, 7 14, 37, 17, 3,
 22, 6.
 आसन्दी 9, 32
 आसुर 4, 11

आस्य 23, 1, 24, 6 27, 10

आसाय 1, 40

आहव 10, 17

आहितापि 18, 26

आहुति 23, 3 26, 14

आहूत 2 29

इ

इ 3, 14, 12, 43.

— c अति 18, 5 20

— c अधि 1, 46 9, 26 27, 16, 1 5.

— c प्राधि 16, 44

— व्यप 17, 19

— समव 13, 5

— आ 19, 7

— अभ्युद् 23, 21

— उप 5, 1

— विपरि 5, 35, 11, 30 27, 14

— प्र 11, 29, 14, 23, 16, 32, 20, 2 16

28, 27 28

इज्या 10, 1

इतर 1, 21. 60, 3, 3 10, 5, 22, 12, 16,

25, 2, 28, 3 8 10 42

इतस् 23, 31

इति 1, 39 46, 2, 51, 4, 7 15 21, 5,

10 16, 6, 5 14, 8, 13 18—21. 23

9, 19—22 44, 10, 45 52 65, 11,

11 14 26—28 14, 33, 15, 28, 16,

27, 18, 7 19 23, 19, 2—7 9 10

12—17 20 20, 4 11, 21, 8 14 .

23, 13, 24, 2 6 9, 25, 1 2 4—c

9 10, 26, 10. 16 27, 5—9, 18 19,

28, 49 53

इतिहास 8, 6

इत्थम् 23, 6

इदम् 2, 2, 6, 5 12 9, 1, 10, 63 64,

11, 6 26, 12, 4, 19, 2 20, 3 11

23, 2; 25, 5 28, 51.

इन्द्र 25, 2, 26, 12 16

इन्द्रधनुस् 9, 22, 16, 9

इन्द्रापि 26, 16

इन्द्रिय 3, 9, 11, 4

इन्धन 2, 8, 10, 27, 23, 20.

इव 25, 6.

इय् (इच्छ्) 4, 10, 14, 12 28, 2

इय् (f) 27, 8

इयु 17, 17

इह 20, 11

ई

ईच् 2, 12 9, 48 23, 22

— प्र 17, 11

— प्रति 13, 28

— वि 20, 6

ईग् 11, 1

ईशान 26, 12

ईश्वर 9, 63

उ

उक्थ 8, 20

उच्

— अभि 1, 36, 17, 38

- अनुपरि 25, 4
 उय 4, 16, 26, 12
 उच्चय 19, 14, 27, 13
 उच्चार 3, 37
 उच्चारित 16, 11
 उच्छिष्ट 1, 28 41, 2, 32
 उच्छ्र 21, 11.
 उत्कार्य 4, 22
 उत्तम 28, 49.
 उत्तमपुरुष 26, 12
 उत्तर 2, 11, 9, 47, 10, 56 62, 12, 16,
 13, 15
 उत्तरोत्तर 10, 66 27, 11
 उत्थान 17, 19
 उत्थायिन् 2, 21
 उत्पात 11, 15
 उत्सङ्ग 9, 56
 उत्सर्ग 1, 34, 22, 31
 उत्सव 16, 43
 उत्सादिन् 22, 34
 उत्साह 5, 6, 10, 10, 15, 8
 उत्सृष्टाप्ति 15, 16
 उद् 5, 15.
 उद्क 2, 41, 5, 5 31 35 7, 12, 9, 10
 45, 14, 12 30 34 15, 15, 16, 12,
 17, 3, 19, 15, 20, 2 4 16 17, 22,
 6 23, 2 21, 4, 26, 10 11, 27, 11,
 28, 46
 उद्कक्रिया 14, 40
 उद्कवा 14, 30, 23, 34
 उद्दुख 1, 35 54, 9, 41.
 उद्दर 2, 22 9, 50
 उदाहरण 12, 5
 उद्गार 16, 20
 उद्गार 10, 22, 12, 2.
 उद्गम्यन् 14, 12
 उद्गयन् 8, 14
 उद्गर्दन 2, 32
 उद्गज 12, 36
 उद्ग्रीविन् 10, 32, 15, 18
 उद्देश 11, 31
 उद्घमन् 9, 32
 उद्घनयन् 1, 5, 2, 1 6, 8, 14
 उद्घनिपद् 19, 12
 उद्घनिष्क्रमण 9, 65
 उद्घति 15, 17
 उद्घपातक 20, 17, 21, 11, 22, 34
 उद्घपाद 2, 1
 उद्घयन् 18, 18
 उद्घयोग 7, 1
 उद्घरि 9, 52, 11, 7
 उद्घल 1, 30
 उद्घवास 1, 59, 19, 11
 उद्घसङ्गमन् 4, 13
 उद्घसङ्ग्रहण 1, 52, 2, 32 33, 6, 1 8
 उद्घसदन 1, 58
 उद्घस्थान 5, 27, 26, 13 27, 5
 उद्घस्थायिन् 5, 40
 उद्घसंशान् 1, 48, 14, 23 30, 19, 15,
 24, 4, 26, 10
 उद्घस्थानिन् 23, 6.
 उद्घानह 2, 13, 9, 5 45, 10, 58
 उद्घाय 11, 4
 उद्घासन 5, 38
 उद्घ 9, 41
 उद्घपतोद्दत् 17, 28, 28, 5

उक्ता 16, 22 27

उल्बन 9, 4

उष्ट्र 12, 23, 23, 4

उष्ण 23, 1

ऊ

ऊर्ज 27, 8

ऊर्ध्वम् 4, 3, 5, 44 10, 38, 12, 27, 14,
19, 15, 21, 16, 43, 20, 8, 28, 1 25

ऊर्ध्वरेतस् 3, 12, 26, 12

ऊर्ध्वशाल 23, 18

ऊर्म्य 26, 12

ऊह्

— व्यप 26, 23

— अभि 11, 24.

— मिस 8, 19

ऊहवन्त् 28, 49

छ

छग्यञ्जुष 16, 21

छच् 24, 2

छण 12, 40

छतु 3, 21, 5, 1, 18, 5 20 21

छत्वन्तर् 24, 4

छत्विञ् 4, 9 5, 27, 6, 9, 11, 18, 14,
1, 15, 14, 21, 12

छध् 11, 14.

— सम् 9, 65

छपभ 7, 15, 22, 14—16, 28, 14 15.

छपि 3, 29, 4, 3, 18, 6, 19, 14, 28, 11

ए

एक 1, 19 30, 2, 9 33 45 51, 3, 1
19, 4, 15 21, 6, 6, 7, 15 23 25,
9, 11, 10, 25 45 52 65, 11, 16,
12, 30, 13, 12, 14, 4 33 36, 15,
11 20 30, 16, 14 27 39 45, 18,
7. 19 23, 19, 17, 21, 6 8 14, 23,
13 29, 24, 4 5, 23, 6, 27, 12—14,
28, 19 26 40

एकचर 26, 12

एकजाति 10, 50

एकभक्तिक 24, 6

एकराच 20, 8

एकविश 27, 17

एकशत 22, 15

एकशफ 17, 28 28, 13

एकसहस्र 22, 14

एकादश 1, 11 22, 16

एकादशराच 14, 2

एकान्तर 4, 16

एकाह 14, 21

एकैक 10, 31, 22, 22 28, 7 10 11

एतद् 2, 4 3, 10 8, 4 17 21 24, 9, 13
24 30 10, 37 11, 8. 10, 15, 30,
19, 2 18 20, 20, 12 17, 23, 4 6,
26, 13—15 18 24, 27, 5 8. 15
16, 28, 49 50

एध 9, 65 12, 28 17, 3

एनस् 19, 19, 21, 18, 25, 10, 26, 23,
27, 16

एनस्विन् 12, 45

एव 1, 40, 2, 4 4, 19 20 32, 9, 34,
18, 14, 19, 18, 20, 16 17, 24, 10
11, 25, 2 6 10, 26, 13 14 18,
28, 29

एववृत्त 3, 9

एवम् 1, 61, 2, 21 31, 5, 19, 14, 14
28, 15, 29, 18, 18, 22, 12 17 31,
26, 25.

एवमाचार 9, 74

ऐ

ऐकराचिक 5, 40

ऐकशफ 17, 24

ऐकायम्य 3, 36

• ओ

ओजस् 27, 8

ओम् 1, 51 57, 27, 8

ओपधि 3, 20

• ओ

ओरस 28, 32 34

ओपध 5, 21, 7, 12, 10, 27

ओष्ट्र 17, 24

क

कङ्क 17, 29

कच्छप 17, 27

कण 27, 11

कण्ड 2, 14, 26, 12

कण्डमावृत 2, 14

कतिधा 25, 1

कदर्य 17, 17

कदाचित् 9, 60

कन्या 9, 31, 18, 18

कन्यावन्त 4, 8

कपर्दिन् 26, 12

कपाल 9, 15 21, 22, 4

कम्प 16, 22

• कर 20, 4

कर 10, 11

करण 4, 21, 8, 14, 12, 27 47, 18, 32

करीष 9, 40

कर्णश्राविन् 16, 6

कर्तृ 13, 11

कर्मकर 20, 4

कर्मण्य 26, 21

कर्मन् 2, 28, 3, 6 17, 5, 9 6, 18 20,

7, 26, 8, 9 15, 10, 31 53 67, 11,

13 29, 12, 43 47, 13, 2 13, 15, 12,

17, 1, 18, 3 25. 29, 19, 2 5, 20,

2 16, 21, 1 4, 22, 4, 23, 1⁸, 25,

6 7

कर्षक 10, 24, 11, 21, 17, 6

कर्हिंचित् 21, 15

कलविद्ध 17, 28

कलाभर 6, 16

कल्प 2, 2, 7, 1, 9, 67

कल्प्य 9, 28

काक 17, 29, 22, 19

काण 28, 6

कानीन 28, 33

- काम 2, 1 13, 9, 46, 15, 19, 25, 4, 20, 6 12
 कामम् 9, 55, 2९, 30.
 कामरूपिन् 26, 12
 काम्य 1, 6, 9, 40, 28, 11
 काथिक 12, 35
 कार 1, 57
 कारयितृ 17, 6
 कारित 12, 35
 कारिन् 9, 73, 11, 2
 कार् 11, 21
 कार्तिक 16, 37
 कार्पण्य ३, 23
 कार्पास 1, 18
 कार्य 14, 45, 28, 48
 काल 15, 5, 19, 17
 कालवृद्धि 12, 34
 कालशाक 15, 15
 काषाय 1, 19
 किञ्चन 26, 4
 किञ्चित् 12, 13, 22, 22 27, 2०, 22
 कितव 15, 18
 किलासिन् 15, 18
 किल्वय 12, 15
 किसलय 17, 32
 कीट 17, 9
 कुक्कुट 17, 29, 23, 5
 कुचर 15, 16
 कुण्डाग्नि 15, 18
 कुतप 1, 17
 कुवार 9, 3०
 कुनखिन् 15, 18
 कुमार ५, 2०
 कुमारी 7, 14, 18, 20
 कुम्भ 5, 15
 कुल 11, 20 29
 कुलङ्कुल 9, 53
 कुश 9, 65
 कुशल 5, 41, 8, 6.
 कुसीद 10, 6 49, 12, 29 36
 कुसीदिन् 11, 21, 15, 18
 कूट 15, 16, 28, 6
 कूर्च 10, 58
 कूर्म 15, 15
 कूष्माण्ड 19, 12, 20, 12, 22, 36, 24, 9
 कृ 1, 3० 41, 2, 49, 9, 11 41 46 50
 51, 10, 5 31, 11, 6, 13 17, 13, 9,
 14, 34, 15, 12, 19, 3, 4 6 18, 20,
 2 4 16, 22, 36, 23, 20 22, 25, 4,
 26, 2९, 28, 4९
 — अधि 25, 6
 — अलम् 4, 6 9
 — उपा 16, 1
 — उप 10 12
 — प्र 5, 32
 — प्रति 12, 40
 — प्रादुस् 16, 23
 — बहिस् 8, 13
 — वि 1, 18, 17, 30
 — सस् 8 8
 कृच्छ्र 19, 20, 23, 2 32, 26, 1 20 24,
 27, 2
 *कृत 9, 17, 21, 11
 कृताञ्जलि 10 1९
 कृतान्न 5, 22, 7, १ 1९, 16, 4९, 25, 46.
 कृत्तिवासस् 26, 12

- कृत्रिम 28, 32
 *कृत्यस् 24, 11
 कृप् 3, 32
 — अनु 9, 1
 — आ 9, 49
 — प्र 15, 6
 कृपि 10, 5 49
 कृष्ट 9, 40
 कृष्ण 1, 16, 26, 12
 कृष्णल 12, 18
 कृष्णशकुनि 17, 10
 कृ
 — अथ 12, 42, 25, 4
 — प्र 10, 18, 12, 43
 — वि 15, 26
 केवल 17, 14
 केश 9, 15, 10, 18, 12, 43, 17, 9, 26, 12
 केशिन् 17, 28.
 कोश 10, 47
 कौटसाक्ष्य 21, 10
 कौपीन 3, 18
 क्वाकु 17, 32
 क्रम्
 — अति 23, 25
 — अथ 22, 5
 क्रम 1, 15
 क्रय 6, 19, 10, 39
 क्रिया 5, 26, 14 40, 19, 2
 क्री 28, 32
 क्रुध् 5 24
 — अभि 21, 20
 क्रोध 2, 13, 10, 51, 14, 10
 क्रिद् 21, 6
 क्रीव 15, 16, 28, 46
 कृत् 4, 17
 कृत् 11, 14 27
 कृत्वि 1, 11, 4, 19, 5, 44, 7, 6, 10, 9
 41, 12, 8 11 14, 14, 2, 28, 38
 कृत्वि 4, 19
 कृत्ण 18, 15
 कृत्
 — प्र 1, 36
 कृत्ति 8, 23
 कृत् 19, 5
 कृत् 26, 6
 कृत् 5, 21, 10, 61
 कृत् 7, 11, 17, 23
 कृत् 1, 37
 कृत् 13, 14
 कृत् 12, 21 36, 17, 6, 18, 11
 कृत् 28, 32
 कृत् 12, 21
 कृत् 9, 63, 11, 16, 28 46
 कृत् 1, 17 7, 9
 ख
 ख 1, 36
 खट्वाङ्ग 22, 4
 खट् 15 15, 17, 27
 खर 12, 23, 23, 4
 खलु 8, 25, 19, 2, 23, 30
 खाद् 23, 14 15
 खोर 23, 6

खा

- खा 2, 28
 — खा 10, 3^०, 26, 1 1^९
 — वि 10, 37, 24, 1

ग

- *ग 5, 20; 15, 22, 21, 1, 23, 8
 गण 15, 1^९, 17, 17
 गति 19, 1^०
 गन्ध 1, 4^०, 2, 13, 7, 9; 9, 2 3^०, 16, 19,
 23, 6.
 गम् 2, 2^९, 8, 24 25, 9, 52 54, 10, 46,
 11, 24 25, 2^०, 32
 — अधि 9, 1 63, 10, 36
 — अभि 6, 2
 — सम् 17, 16
 गमन 1, 58, 4, 2^०, 23, 14 32 34
 गरद 15, 18
 गरीयस् 6, 21, 13, 31
 गर्त 16, 7
 गर्दभ 16, 8, 23, 17
 गर्भ 1, 7, 14, 17, 22, 13
 गर्भाधान 8, 14
 गर्भिणी 5, 2^०
 गन्ध 15, 15
 गान्धर्व 4, 10
 गामिन् 15, 18 21, 10.
 गार्हस्थ्य 3, 36
 गीत 2, 13, 15, 18
 गुण 5, 20; 8, 22 24 25, 12, 9 16
 36, 13, 15, 15, 6, 23, 35
 गुणवन्त् 11, 4, 15, 21

गुप् 9, 31

गुप्त 22, 3^०

- गुह 1, 46 5^०; 2, 14, 23 27 33 37.
 39 43. 50; 3, 6, 7, 5, 21, 6, 3, 7,
 3 5, 9, 64, 10, 4, 17, 4, 1^९, 5, 19,
 19, 20, 2 6, 21, 1 8, 10; 23, 8
 30 31

गुह्यतत्त्व 24, 10

गृह 2^०, 32गृहोत्पन्न 2^९, 32

गृध्र 17, 29

गृह 5, 13, 23, 1^९, 2^९, 7

गृहस्थ 3, 2 3, 4, 1, 9, 1

गृह्य 5, 8

गृ

— नि 1, 40

- गो 4, 8, 9, 12 23, 10, 1^९, 1^०, 22 2^०
 13, 15 21, 14, 9; 17, 12 2^०, 1^९,
 26 27, 19 16, 20, 13, 21, 11, 22,
 14—16 18. 36, 23, 12

गोच 2, 23, 15 20; 18, 6, 23, 1^०,
 2^०, 21

गोचभाज् 23, 33

गोदान 2, 9

गोधा 17, 27

गोष्ठ 1^०, 3गोवृष 2^०, 5

गोष्ठ 19, 14

घह् 20, 4 11

— चतु 6, 24

— प्रति 17, 2, 20, 11, 24, 2

— वि 9, 32

— सम् 21, 22

— उपसम् 1, 46

यहण 2, 47.

याम् 3, 14 21 33, 5, 40; 15, 16, 16,
18, 20, 7, 22, 4

याम्य 3, 23, 17, 29, 23, 5.

यास 27, 8 10 12

यीवा 26, 12

घ

घट 20, 4, 22, 24

घातक 20, 1

घृणिन् 26, 12

घृत 1, 60, 19, 13 16, 22, 24 36, 23,
2 6 26 24, 6, 27, 11

घ्रा

— उप 17, 12

च

च 1, 2 3 10 13 32 36. 37 43—45

50 53 55 59—61, 2 10 24 27

31, 3, 10 33 4, 4 24 26 27 33,

5, 5 9 11 17 19 25. 30 32 37,

6, 3 8 12 13 19 23 7, 14 15

18 20 8, 13 17 24 25, 9, 12 24

26 27 30 32 37 39 42 44 58.

62, 10, 5 6 10—13 15 16 22

33 56 60—62 66 11, 3 6 9 10

12 15 17 20 29 31 12, 2 27

28 33 35, 13, 2 6 10 19 23. 23

30 14, 10 12, 19 20. 22 26. 28

31 32 35 41 45 46, 15, 12 13

15 17 19 20 29, 16, 10. 13 16

20 21 23 25 32 33 35 44 48 49,

17, 2 4 7 21—27 30 33 36 37,

18, 11 18 24 27 28, 19, 1 8—10

12, 20, 1—3 6 12 13 14, 21, 2

3 5 9 12 14, 19, 22, 12—19 21

23 31 34 35, 23, 3—7 12 21 26

31, 24, 9; 25, 7 9, 26, 25, 27, 5

7 17 18, 28, 7 18 21 24 26 47.

चक्रवाक 17, 28

चक्रवृद्धि 12, 31

चक्रिन् 6, 24

चक्रीवन्त् 10, 33

चच्

— आ 9, 23 62, 12, 43, 18, 30; 22, 4,

23, 18, 28, 49

चक्षुस् 1, 47, 3, 17, 9, 50, 18, 3

चण्डाल 4, 17 18, 14, 30, 15, 24

चतुर 1, 26, 4, 14, 8, 15, 19, 17, 27,

6 23, 49

चतुर्च्च 24, 2

चतुर्थ 10, 38 50

चतुर्थाशिन 28, 34

चतुर्मुहूर्त 16, 44

चतुर्विंशत्यह 19, 17

चतुर्विध 8, 2

चतुष्पथ 9, 66, 23, 17

चतुष्पद् 28, 7.

चत्वारिंशत् 8, 8. 21 24 25

चन्द्रमस् 27, 5 18

चन्द्रमनाट 26, 12

चम्

— आ 1, 28 36; 9, 10, 25, 9

चर् 2, 45, 3, 15, ३, 7, 23, 18, 26,
 21—24
 — अति 18, 2
 — समा 9, 62, 21, 3
 — परि 10, 66
 °चर 5, 17, 17, 34
 चरण 2, 8 35, 23, 20
 चह 26, 15, 27, 11
 चर्मन् 1, 33
 चर्या 10, 15
 चल 11, 10
 चलन 8, 2, 22, 26
 चातुर्मास्य 8, 19
 चान्द्रायण 19, 20, 27, 1 15
 चापल 9, 50
 चार 2, 1
 चारण 6, 17
 चारिष 4, 6
 चारिन् 17, 17
 चिकित्सक 17, 17
 चिन्तक 11, 15
 चिर 12, 31
 चीर 1, 17, 3, 31
 चेद 1, 41, 5, 43, 10, 19, 12, 3, 13, 4
 24, 14, 6 23 29, 16, 31, 17, 5, 18,
 31, २०, 9, 21, 19, 22, 10 11. 33,
 27, 3, 2९, 6 33 39.
 चिल 1, 33, 12, 27, 14, 30
 चिची 8, 18
 चोर 10, 46, 12, 49
 चील 8, 14
 च्यु 1, 40, 9, 74
 च्युति 1, 39

छ

छत्र 2, 13, 10, 58
 छद्
 — चा 4, 6
 छन्दस् 16, 1, 19, 12
 छर्दन 23, 26
 छर्दि 16, 34
 छा
 — अय 22, 2
 छाग 15, 15
 छाया 9, 40
 छेद 12, 5
 छेदन 9, 51

ज

°ज 4, 24, 6, 3, 17, 29, 28, 3 9 29 32
 जघन्य 2, 21, 3, 15, 5, 25
 जटा 1, 27, 14, 31
 जटिल 1, 27 3, 34
 जड 28, 43 44.
 जतु 12, 4
 जन् 4, 16 18 6, 14 28, 23
 जन 9, 65
 जमन 14, 14
 जमयितृ 18, 9
 जग्मन् 1, 8 11, 29 14, 43
 जन्य 22, 3
 जप् 3, 6, 20, 8. 11, 23, 21, 24, 2 10
 जप 6, 13, 15, 18, 19, 11
 जय 10, 22.
 जल 24, 6 12

- जसज 17, 20
 जात 6, 14, 8, 2
 जातकर्मन् 8, 15
 जाति 6, 20, 10, 1 50, 11, 20 29,
 12, 1, 17, 1, 21, 4
 जानु 1, 36
 जालपाद 17, 35
 जि
 — अक्ष 10, 46
 — वि 10, 41
 जिघृक्षन् 24, 2
 जितेन्द्रिय 8, 9, 11, 4
 जिह्वा 23, 10
 जिह्वा 1, 38, 12, 5
 जील 22, 26
 जीर् 18, 11, 28, 2
 — उप 10, 19.
 जीवन 8, 2, 13, 24 25
 ज्ञ 9, 3 10, 58
 जेतृ 10, 20
 ञ् 15, 28
 छा 26, 24
 — अनु 1, 54 2, 39 49 10, 64
 — आ 28, 48
 — प्रति 11, 16
 — वि 2, 28, 11, 11 14 27, 19, 7,
 22, 12
 — सवि 4, 13
 छाति 2, 37, 10, 4
 छान 20, 8 9, 21, 12 28, 52
 छा 1, 15 15, 18
 छाद्यस् 18, 18
 छेष्ट 26, 12, 28, 5. 14 27 35 36
 छेष्टसामग 15, 28
 छेष्टसामन् 19, 12
 छेष्टिनेच 28, 15 16.
 ज्योतिस् 2, 11, 16, 16. 31
 ष्वल् 23, 9
 ट
 टिट्टिभ 17, 34
 त
 तक्ष्य 1, 29
 तक्षन् 17, 17
 ततस् 2, 49, 11, 29, 20, 10, 23, 2,
 26, 17
 तच 1, 47, 3, 4, 14, 29, 19, 3
 तचचक्षुर्मगस् 1, 47.
 तत्स्पृष्टिम् 14, 30
 तथा 6, 10, 11, 26
 तद् 1, 8 9 40 43, 2, 3 18 31 38
 40, 3, 1 3 7. 8 4, 19 20 5, 8,
 6, 3, 7, 6—8 23 24, 8, 2 4 7
 24 25, 9, 1 26 47 62 10, 19 23
 29 34 51 57 61—63, 11, 7 8 13
 15 16 19 22 24 28 31, 12, 12
 20 48 13, 13 24 14, 6 15 28
 35, 15, 12 14. 16 22, 18, 12 31
 32, 19, 11, 20, 2 5 8 10 11 16
 21, 3 6 11 17 22, 22, 7, 23, 2
 18 25, 1 3 6, 26, 20 22 27, 2
 28, 20 37 — तथात् 11, 32, 15,
 23 25

- तदपेक्ष 8, 7
 तदहर् 15, 23
 तद्विद् 1, 2
 तद्वृत्त 8, 7
 तद्वृत 24, 10
 तन्
 — सम् 16, 14
 तनु 2, 43
 तन्मी 9, 52
 तन्त्र 13, 11, 18, 1 24, 32
 तन्मूलत्व 6, 22
 तपस् 3, 26, 19, 11 15 23, 27, 27, 8
 तपस्विन् 11, 12
 तप्त 23, 2. 8.
 तम् 8 तान्त 1
 तरण 9, 32
 तरत्समन्दी 20, 12, 24, 2
 तर्क 11, 23
 तर्पण 26, 11 17, 27, 5
 तस्य 21, 8, 22, 2^c, 23, 12, 24, 10
 तस्यम 15, 22, 21, 1, 23, 8
 *तस् 17, 20
 तान्त 24, 10
 तान्तव 1, 29
 तापस 26, 12
 ताल 15 18.
 तापन् 21, 17, 20, 19
 तिर्यग्वात 2, 27
 तिल 7, 9 20, 15, 15 26, 19, 16
 तीक्ष्ण 26, 12
 तीक्ष्णरूपिन् 26, 12
 तीर्थ 19, 14
 तु 1, 3, 2, 4, 3, 36, 4, 25, 3, 26. 32
 34 44, 6, 2 9 21 25, 7, 16 21
 22 24, 8, 25 9, 36 43 47 55. 50,
 10, 3 21 23, 12, 11 20, 13, 25,
 14, 42, 18, 14 16, 20, 10 15, 21,
 16, 22, 35, 23, 30; 28, 4 50
 तुपड 17, 29
 तुच्य 1, 4, 28, 35
 तुप 9, 15
 तुल 1, 50
 तृण 5, 35, 7, 12, 10, 27, 12, 28.
 तृतीय 14, 40, 24, 6, 26, 20 23.
 तुम् 2, 41
 तृ 19, 9
 तेजस् 27, 8
 तेजस 1, 29 30
 त्यक्तात्मन् 15, 18
 त्यञ् 15, 18, 20, 1
 त्याग 14, 41
 त्यागिन् 21, 1
 षपु 12, 4
 षयी 11, 3
 षि 1, 49 6, 17, 8, 9, 14, 8, 15, 21,
 16, 26 38, 18, 20; 19, 17, 21, 7,
 22, 30, 25, 5 2^c, 1 2 10 24,
 29, 49
 षिणाचिक्षितस् 15, 28
 षिष्य 4, 30
 षिमधु 13, 29
 षिराच 16, 38, 20, 9, 23, 24 27 34
 षिस् 1, 30, 22, 2 21, 12, 25, 4
 षिसुपर्ण 15, 28
 षिवार्षिण 22, 15
 षिविद्य 11, 32

- अम्बक 26, 12
 अम्बर 22, 8.
 अह 1, 50, 14, 16 27, 19, 17, 23, 2,
 26, 3—5
 लच् 24, 6
 लहू 24, 9, 27, 5
- द**
- द (दन्त) 17, 31
 दम् 23, 7
 दक्षिण 1, 36, 9, 66
 दक्षिणतस् 1, 54
 दक्षिणा 25, 6
 दक्षिणाप्रत्यक्ष 23, 10.
 दक्षिणामुख 9, 43, 20, 4
 दक्षिणायन 16, 2
 दण्ड 1, 22, 10, 8, 11, 28. 31, 12, 1
 17 41 46 51 22, 25
 दण्डपारुष्य 12, 9
 दण्डिक 17, 17
 दण्ड्य 8, 13, 12, 7, 13, 21
 दत्त 28, 32 33
 ददाति 5, 19
 दधि 17, 3 14, 27, 11
 दन्त 15, 18, 17, 23, 28, 5
 दन्त 1, 38 14, 43
 दन्तधावन 2, 13 9, 44
 दम् 11, 28
 दम 9, 73
 दमन 11, 28.
 दम्भ 9, 62
 दया 6, 23
 दर्भ 1, 48
- दर्श 8, 19
 दर्शन 2, 11 14 27, 9, 55, 16, 10 22,
 21, 22
 दशगुण 13, 15
 दशत् 23, 12
 दशन् 4, 31—33, 6, 15, 12, 24 37,
 13, 14, 27, 17
 दशम 10, 24, 14, 19
 दशमीष्ट 6, 24
 दशराष 14, 1. 23, 24, 6
 दशावर 28, 48 49
 दहर 22, 19
 दा 1, 36, 2, 17, 4, 6 8, 5, 23, 10, 34
 35 47, 15, 2 13 25, 20, 11 13,
 22, 14—16 22, 23, 30 32 33
 — आ 7, 25, 9, 58, 12, 23 26, 19.
 — उपा 3, 20
 — प्र 14, 36, 23, 24
 दान 4, 9, 5, 5 18 34, 6, 24, 9, 73,
 10, 1. 24, 14, 34, 15, 10 15, 19, 11
 दाय 5, 7 21, 16
 दार 10, 55, 22, 29
 दारव 1, 29
 दाह 1, 31
 दास 20, 4
 दासी 20, 4
 दाहिन 15, 18
 दित्सन्त 12, 33
 दिधिपू 15, 16.
 दिष् (f) 20, 11
 दिवा 2, 13 9, 41, 16, 5
 दिवाकीर्त्य 16, 19, 19, 12
 दिवादि 24, 6

- दिवास्वप्न 2, 13
 दिम्
 — अय 17, 17
 — निस् 2, 23, 21, 7
 दिम् (f) 5, 11
 दिह
 — सम् 9, 33
 दीक्षित 2, 18 G, 19, 14, 1
 दीप्त 26, 12
 दीप्तस्त्विन् 26, 12
 दुरित 9, 74
 दुर्वल 21, 19
 दुर्बल 15, 18 30, 17, 18, 21, 11
 दुष् 15, 24, 17, 13
 दुहितृ 23, 24
 दूत 10, 18
 इ
 — आ 11, 15
 इदकारिन् 9, 73
 इम् 1, 3, 2, 26 9, 12, 17, 38, 23, 22.
 इष्ट 1, 3
 इष्टार्थ 1, 8
 देय 15, 28 19, 16
 देव 3, 29, 5, 3. 9 10, 8, 16, 9, 64,
 11, 27, 13, 13 17, 4 26, 12 16.
 24, 27, 6
 देवकृतस्त्व 25, 10, 27, 7
 देवता 5, 11. 13, 9, 12 13 66, 26, 15
 देवर 18, 4 7, 23, 23
 देवरवन्त 23, 23
 देश 1, 36, 8, 25, 11, 20 29, 15, 5,
 19, 14 *
 देशान्तरित 14, 44
 देव 4, 9 31, 11, 15
 दोष 10, 17, 12, 19, 18, 11 24, 17,
 38, 18, 32, 21, 17, 23, 29, 24, 1.
 दोषवन्त 25, 7
 दोषिन् 13, 6, 18, 22
 दीर्घञ् 1, 3
 दीर्घन्त 4, 16
 द्यूत 2, 17; 12, 41
 द्रव्य 1, 25 29, 5, 21, 15, 5 18, 24,
 22, 8 31
 द्रुह्
 — अभि 25, 4
 द्वादश 1, 11
 द्वादशन् 2, 45, 15, 15, 18, 17, 22, 4
 द्वादशरात्र 14, 3; 23, 33, 26, 15
 द्वादशाह 19, 17
 द्वाद् 5, 12
 द्वार 9, 32
 द्वाविंशति 1, 13
 द्वि 8, 1 12 25, 14, 7, 18, 13, 19, 17,
 22 29
 द्विगुण 5 20, 12, 9 16
 द्विजाति 10, 1, 12, 1, 17, 1 21, 4
 द्वितीय 1, 8 3, 21, 18, 8, 24, 6, 26,
 22, 27, 17
 द्विपद 23, 13
 द्विप्
 — वि 17, 17
 द्विपन्त 11, 17
 द्विस 1, 36 21, 18
 द्विगुण्य 12, 31
 द्विमास्य 16, 4
 द्वयी 23, 9

द्व्यधिक 1, 14

द्वन्तर 4, 16

द्वह 16, 35

ध

धन 10, 4 43 48, 12, 37, 22, 28, 28,
11 24

धनुस् 9, 22, 10, 15, 16, 9

धन्वन्तरि 5, 10

धरण 12, 6.

धर्म 1, 1 3, 4, 7 25, 6, 22, 8, 3, 9,
1. 46, 11, 10 11 20 22 29, 12,
50, 13, 11 31, 17, 37, 18, 1 24 32,
19, 1, 27, 8, 28, 4 53

धर्मचारिन् 8, 16

धर्मज्ञ 15, 28.

धर्मन् 9, 68

धर्मविद् 28, 49 52

धर्मशास्त्र 11, 19

धर्मिन् 10, 28, 23, 52

धर्मोत्तर 9, 47

धर्म्य 4, 14, 5, 19, 12, 29

धा 11, 12.

— अन्तर 9, 38

— आ 3, 27, 18, 26, 23, 10 25, 4 10

— उपा 16, 34

— पद्य 15, 18

— उपसमा 25, 3

— सन्नि 2, 41

— परि 23, 18

— वि 1, 45

— अतिसम् 12, 1

— अभिसम् 14, 23

धाना 17, 3

धान्य 12, 18, 13, 21

धान्यायसी 23, 7

धारण 9, 32

धार्मिक 9, 16 64 65

धावन 2, 13, 9, 32 44

धीवर 4, 19

धू 26, 12

धृ 9, 4 8, 11, 27

धृतवत् 8, 1

धे 9, 23

धेनु 7, 15, 9, 19, 13, 29, 17, 30.

धेनुभय्या 9, 19

धौ 9, 17

धुव 3, 13

न

न 1, 3 41, 2, 2—5 12 32 34, 3, 20
21 32 33 35, 5, 23, 6, 7—9, 7,
19, 8, 24, 9, 3—5 7—16 23 24—
31 33 35 38—40 46 48—54
56—58 60 64. 74, 10, 17 44, 11,
14, 12, 13 30 32 38. 41 46,
13, 5 9 24 25, 14, 38 39, 15, 12
16, 16, 3 5, 17, 5, 18, 2 5 7 8,
19, 3—5, 21, 8 15 16, 23, 30, 26,
2 4 8, 28, 13 19 30 40

नकुल 1, 59, 22, 19

नक्तसर 5, 17, 17, 34

नक्तम् 16, 6. 25 30; 26, 3

नख 17, 27, 23, 26, 24, 6

- नगर 16, 45
 नक्ष 9, 48 60
 नदी 9, 32
 नम्
 — समा 2, 23
 नमस् 26, 12, 27, 9
 नमस्कार 9, 45, 10, 64
 नरक 13, 7 17, 21, 6
 नर्मन् 23, 29
 नव 27, 5.
 नवम् 15, 7
 नवम 1, 6, 14, 40
 नन् 11, 30, 12, 42, 18, 15
 — प्र 10, 36.
 नामकरण 8, 14
 नामपाहम् 20, 4
 नामन् 2, 18, 23, 6, 5 12
 नारी 9, 28
 नास 1, 26
 नास्तिक 15, 16 21, 1
 निकेतन 9, 65
 निघात 21, 21
 निचय 3, 11, 10, 63, 18, 28
 निजुदाह 17, 34
 निञ् 7 10
 — निस् 3, 19, 9, 6
 नित्य 2, 20 5 4 33, 7, 14, 9, 2 73,
 10 29, 12, 27, 16, 45, 17, 8 24
 26, 9
 निधि 10, 43, 19, 42
 निनयन 2, 5
 निन्द 9, 59, 11, 37 12, 42, 18, 20,
 21, 1
 निपात 23, 10
 निमय 7, 16, 10, 4
 निमित्त 13, 1, 22, 7
 नियम 2, 6, 6, 6, 7, 24, 10, 3, 15, 5,
 16, 4, 24, 8
 नियोग 12, 51
 निराकृति 15, 18, 22, 34
 निरुत्साह 10, 10
 निरुद्धपशुबन्ध 8, 19
 निश्चिन्ति 23, 17
 निर्घात 16, 22
 निर्णोजन 1, 29
 निर्देश 17, 22
 निर्वन्ध 13, 9
 निर्यास 17, 32
 निवास 19, 14
 निवृत्ति 10, 16, 14, 13. 46, 18, 16
 निवेश 5 21
 निष् 20, 3
 निशा 16, 12 44
 नि श्रेयस 11, 26
 निषाद 4 16
 निष्कयण 19, 11
 निष्ठा 11 20 29
 निष्ठीवित 2 15
 निष्परोषीभाव 23, 23
 निष्प्रीति 13, 2
 निहीन 23, 14
 नी 15 22
 — चा 20 4
 — वि 9, 62
 — अर्भवि 8, 11, 3
 नीलपीच 26, 12

- भोहार 16, 9
 बुद्ध
 — म 17, 3
 वृत्त 2, 18, 15, 18.
 र्नी 9, 33, 10, 33
 न्याय 11, 9 12 23, 28, 40
 न्यायतस् 11, 9
 न्याय्यदण्डत्व 10, 9
- प
- प (पिक्) 15, 16, 18, 27, 21, 1, 23, 1 6
 पङ्क 7, 21
 पक्ष 15, 3, 27, 12, 13
 पक्षिणी 14, 19
 पङ्क्ति 27, 17.
 पङ्क्तिपावन 15, 27 28
 पचन 5, 26
 पञ्चकृष्णल 12, 18
 पञ्चगुण 12, 36
 पञ्चदशन् 1, 49, 27, 12
 पञ्चन् 1, 51, 6, 16, 8, 16, 12, 22,
 20, 8
 पञ्चनख 17, 27, 23, 26
 पञ्चम 1, 6, 4, 5 23, 14, 13 40, 15, 3,
 16, 2
 पञ्चमापक 12, 29
 पञ्चरश्मि 15, 28
 पञ्चाशत् 10, 25, 12, 11
 पट्ट
 — उद् 23, 10
 पण्ड 7, 8, 10, 20
- प्रत् 1, 12, 4, 27, 21, 8 9 13
 — आ 14, 6
 — नि 1, 41
 — सन्नि 20, 2
 पतन 8, 2, 21, 4
 पतनीय 21, 12
 पति 15, 16 18, 18, 4
 पतित 2, 30, 14, 30; 15, 16 24, 21, 1
 पतितसाधिचीक 21, 11
 पथ 9, 66, 16, 18, 23, 17.
 पथिन् 6, 24, 9, 40; 12, 7 21, 22, 5
 पथ्य 7, 12
 पद्
 — अक्ष 17, 9
 — उद् 23, 32
 — म 11, 29
 — सम 4, 6, 11, 4 12, 15, 9, 18, 31,
 28, 35
 — उपसम् 14, 22
 पद (m) 9, 49, 20, 4, 28, 7 13.
 पद 17, 10
 पद्म 17, 31
 पयस् 15, 15, 17, 3, 23, 2, 27, 5 11
 पयोव्रत 24, 6
 पयोव्रतता 19, 13
 पर 6, 4 20, 9, 23, 48, 12, 37 19,
 12; 22, 29
 परतस् 23, 31
 परत् 21, 5
 परम 23, 27
 पराङ्मुख 10, 18
 परिग्रह 10, 29
 परिचर्या 10, 50

- परिचारक 17, 6
 परिमार्जन 1, 29
 परिवाद 2, 13
 परिविक्त 15, 18
 परिवेत्तु 15, 19
 परिवेषण 16, 15
 परिपह् 28, 49
 परिष्कन्ध 19, 14.
 पर्ण 9, 14
 पर्याधातु 15, 18
 पर्याहित 15, 18
 पर्युषित ० वस् 1
 पलाल 22, 23
 पवमान 19, 12
 पवित्र 25, 7
 पवित्रवन्त 26, 10
 पशु 7, 13 18, 8, 19, 10, 25, 12, 19.
 36 39, 13, 14 20, 17, 6, 18, 20,
 29, 12
 पशुपति 26, 12
 पशुपाल 11, 21
 पा (पिब) 9, 9
 पासु 21, 22
 पासुहर 16, 5
 पाकपत्र 8, 18, 10, 65
 पाङ्क 17, 18, 21, 11
 पाणि 1, 36 46, 9, 11 50, 10, 52,
 22, 4
 पातक 5, 24, 21, 2 10; 26, 29
 पात्र 20, 3. 4 10 11, 23, 18
 पाद् 1, 36. 52; 2, 14 32; 6, 1, 9, 13
 32 50, 10, 52, 16, 17, 17, 29 35
 पादुका 9, 44
 पाद 5, 32, 12, 15
 पान 19, 13, 23, 2, 24, 10
 पाप 24, 12, 26, 22, 27, 16
 पापिष्ठ 4, 28
 पापीयस् 9, 32, 13, 25
 पाप्मन् 19, 9, 27, 16
 पायस 15, 15
 पार 24, 9
 पार 26, 12
 पारग 5, 20, 28, 49
 पारचिष्णु 26, 12
 पारशब्द 4, 16. 31
 पारुष्य 12, 1 9
 पार्वण 3, 18
 पाल् 11, 31
 — अन्तु 9, 67
 पाल 11, 21, 12, 20 21, 15, 16, 17, 6.
 पालाश 1, 22, 9, 44
 पावक 26, 12
 पावन 15, 27 28, 19, 12
 पावमानी 19, 12, 20, 12
 पाशुपाल्य 10, 49
 पिङ्गल 26, 12
 पिण्ड 12, 27, 14, 13, 18, 6, 22, 30,
 28, 21
 पिष्याक 9, 58
 पितृ 3, 29, 5, 3 5 9 26, 6, 3, 8, 16,
 9, 74, 11, 27, 14, 15 43, 15, 2 11
 15 19 22, 17, 4, 20, 1, 21, 1 15,
 29, 1 3, 13.
 पितृव्य 5, 27, 6, 7 9
 पित्र्य 18, 20; 29, 32
 पीड 1, 25, 12, 19,

पीढा 13, 9 11, 18, 32

पुंसली 17, 17

पुंसवन 8, 14

पुण्य 19, 14

पुण्यकृत् 9, 17

पुण्यतम 20, 10

पुण्याह 11, 17

पुत्र 2, 18, 31 40; 4, 18 29 33, 14,
28, 15, 13, 28, 1 32 33 35 37
39 40 45

• पुचिका 18, 18 19 33

पुनर् 1, 37 58, 5, 28, 9, 27; 14, 6,
17, 15, 19, 7

पुनर्वसु 26, 12

पुन स्तोम 19, 7

पुमस् 6, 6, 23, 15

पुरस् 11, 12

पुराण 8, 6, 11, 19

पुरीष 1, 44, 2, 1, 9, 12 14 41, 15,
22, 23, 8

पुरुष 4, 30, 7, 14, 12, 38 42 51, 13,
15, 19, 2, 23, 31, 26, 12, 27, 8

पुरुषगति 19, 12

पुरुषसूक्त 19, 12

पुस्तक 4, 19

पुष्य 7, 12, 10, 27, 12, 28.

पू 4, 29, 12, 44, 24, 11, 25, 6 9, 26,
21, 27, 17

पूज्

— अभि 9, 59

पूजक 3, 29, 5, 3

पूजा 5, 37, 17, 20

पूति 16, 19

पूर 20, 4 10

पूर्व 1, 43 51, 2, 11 21 38, 4, 1 33,
5, 18 25, 6, 10, 7, 5, 9, 1 74, 10,
3, 12, 49, 14, 26 29, 20, 8 9 23,
7, 25, 7, 27, 13 17, 28, 11 26

पूर्वज 6, 3, 28, 3 9

पूर्वाह्न 9, 46

पृक्त 11, 27

पृथक् 22, 28, 28, 49

पृथग्जय 10, 22

पृथिवी 20, 11, 24, 3

पेथ 17, 24

पेलव 1, 23

पेशाच 4, 13

पेशुन 21, 10, 25, 7

पीनर्भव 15, 18, 28, 33

पीर 6, 10 15

पीर्णमास 8, 19

पीर्णमासी 16, 37, 27, 4 12

पि

— आ 27, 5

प्रकाश 23, 14

प्रचालन 2, 32, 10, 52

प्रह् 13 5 18, 30

प्रजनन 13, 29

प्रजा 11, 5

प्रजापति 5, 10, 26, 16, 28, 18*

प्रति 9, 12 13

प्रतियह 7, 4 10, 2

प्रतियहीतृ 12, 50, 21, 14

प्रतियहम् 23, 2

प्रतिद्वादश 2, 46

प्रतिपत्ति 18, 23

- प्रतिपूरण 12, 4.
 प्रतिभा 13, 28
 प्रतिमन्त्रम् 27, 8
 प्रतिमातृ 28, 17.
 प्रतिलोम 4, 17 25, 28, 45
 प्रतिवर्णम् 12, 16
 प्रतिविद्यम् 16, 49
 प्रतिश्रवण 2, 25
 प्रतुद 17, 35
 प्रत्यक्ष 3, 36
 प्रत्यक्ष 23, 10
 प्रत्युत्थान 6, 9
 प्रथम 4, 14, 14, 40, 15, 10, 21, 7,
 26, 21
 प्रदक्षिणम् 9, 66
 प्रदान 14, 39, 18, 21
 प्रदाह 1, 29
 प्रदोष 16, 29
 प्रधावन 2, 2
 प्रपतन 14, 12.
 प्रभय 28, 51
 प्रभात 14, 8
 प्रभृति 9, 58, 15, 8
 प्रमाण 1, 26, 11, 20, 27, 10
 प्रमाद 13, 10.
 प्रयोग 12, 31.
 प्रवचन 10, 2
 प्रवर 4, 2
 प्रवृत्ति 16, 26
 प्रवेशन 9, 32.
 प्रसङ्ग 18, 16
 प्रसाधन 2, 32
 प्रसारण 2, 14
 प्रसूति 8, 3
 प्रसृतियावक 19, 13
 प्रस्यन्दिन् 16, 42
 प्राक् 1, 39, 2, 1, 6, 19, 17, 18, 18, 21
 23, 21, 11, 23, 26, 28, 49
 प्राकृत 22, 14
 प्राकूल 1, 50
 प्राङ्मुख 1, 35 54
 प्राचीनायीतिन् 20, 5
 प्राजापत्य 4, 7 32
 प्राङ्घ्रिवाक 13, 26 27 31
 प्राण 4, 48, 7, 23 25, 9, 32, 22, 7,
 25, 2
 प्राणान्तिक 20, 15
 प्राणायाम 1, 49 60, 23, 6 22, 24, 10
 प्रातर 1, 52, 9, 59
 प्रातराश 26, 2
 प्रातिभाष्य 12, 41
 प्रातिरूपिक 15, 18
 प्रातिहारिक 15, 16
 प्रात्ययिक 13, 2
 प्राङ्कृत 16, 23
 प्राधीत 16, 44
 प्रापण 10, 48
 प्राय 14, 12
 प्रायश्चित्त 19, 3 20, 20, 10 15, 22, 1
 24, 1 6, 25, 3 6
 प्रायश्चित्तिन् 12, 48
 प्रावृत्त 2, 14
 प्राशन 1, 60, 8, 14, 19, 13, 23, 3 6
 23, 25, 7.
 प्रिय 2, 30, 10, 4
 प्रियङ्गु 17, 3.

प्री 15, 15
 प्रीति 13, 2
 प्रेषण 2, 16
 प्रेत 20, 2 16, 28, 27 23
 प्रेत्य 11, 29
 प्रेषु 12, 7
 प्रेष्य 9, 57, 15, 18.
 प्रेष्य 6, 18
 प्रोष्ठपदी 16, 1
 प्रौढ 16, 17
 प्रुव 17, 28

फ

फल 3, 26, 5, 20, 7, 12, 9, 46, 10, 27,
 11, 29, 12, 18 28, 17, 3, 23, 25,
 27, 11
 फलभक्षता 19, 13
 फालकृष्ट 3, 32
 फाल्गुन 16, 37.

ब

बक 17, 34
 बन्ध्
 — नि 13, 4 8
 बन्ध 8, 19
 बन्धन 1, 36
 बन्धनिक 17, 17
 बन्धु 4, 3, 5, 6, 6, 3 20
 बन्धु 22, 26
 बन्ध्य 8, 13
 बल 1, 4, 25, 2

बलाक 17, 34
 बलि 2, 4, 5, 9, 10, 24
 बलीयस् 6, 20
 बस्त 1, 16
 बहिर्वेदि 5, 21
 बहिष्पवमान 19, 12
 बहिस् 2, 10, 8, 13, 9, 32
 बहि सन्धत्व 2, 10
 बहु 13, 2, 18, 25
 बहुश्रुत 8, 1 4
 बाल 5, 24, 10, 48, 14, 44
 बाहु 1, 36, 2, 2°, 9, 32
 बिस्य 22, 16
 बीज 3, 23, 28, 22
 बीजिन् 4, 4
 बुभुक्षमाण 24, 3
 बृहत् 19, 12
 बृहस्पति 25, 2
 बैस्व 1, 22
 बैष्क 3, 31
 ब्रह्मचर्य 2, 7 45, 19, 15, 22, 14
 ब्रह्मचारिन् 2, 1 40- 3 2 4 8, 14, 1
 21 37, 15, 23, 16, 3 22, 4 23, 21,
 26, 12
 ब्रह्मदेय 15, 28
 ब्रह्मन् 1, 53 56, 2, 5, 3, 9 5, 14, 8,
 16 24 25, 10, 4, 11, 14 27, 13,
 21, 26, 16
 ब्रह्मबन्धु 22, 26
 ब्रह्मलोक 9, 74
 ब्रह्मवर्चस 25, 2
 ब्रह्महत्या 19, 9, 24, 10
 ब्रह्महन् 21, 1, 22, 2,

ब्रह्मोन्म 21, 11

ब्राह्म 4, 6

ब्राह्मण 1, 5 12 20 22, 2, 20; 4, 18,
5, 20. 43 44, 7, 1 3 25, 8, 1, 9,
18, 10, 2 9 18 40 44, 11, 1 7
12, 12, 8 11. 14 46, 13, 4 13 26,
14, 9. 46, 15, 5 28, 17, 1, 18, 17,
20, 13, 21, 17 20, 22, 7 11 12,
23, 1, 26, 17, 28, 35 41

ब्राह्मणी 4, 18, 23, 37

ब्राह्मी 4, 33

ब्रू 3, 1, 9, 19

— प्र 10, 36, 11, 15, 13, 5

भ

भक्त 10, 34

भक्तिक 24, 6

भक्ष् 9, 56, 14, 39

भक्ष 2, 1, 19, 13

भक्ष्य 19, 2

भक्ष्य 7, 24, 9, 56, 17, 16 34 35, 19, 2

भगल 9, 21

भगिनी 6, 7, 28, 25

भङ् 10, 23, 21, 16, 28, 1 21 41

— वि 15, 19, 28, 29 31.

भद्र 9, 20

भद्य 2, 13; 10, 14, 23, 20

भरण 10, 54, 17, 4

भर्तु 18, 2 14 15

भवन्त् 2, 36, 6, 14

भव्य 9, 19

भस्मन् 9, 15 40

भाग 10, 25 26, 16, 26, 28, 5 17
23 44

भाज् 11, 11, 12, 40, 23, 28 32 33
35

भार 22, 21 23

भार्या 2, 31 33 40, 4, 1, 5, 7, 6, 7
8, 9, 1 32, 23, 12

भाव 15, 13 14, 17, 13, 23, 23, 28, 34

भाष्

— सम् 9, 16—18, 20, 8, 26, 8

भिच् 5, 22

भिच्च् 3, 14, 5, 18

भिक्षु 3, 2 11,

भी 5, 24

भीत 16, 17

भुज् 1, 37, 2, 39, 3, 35, 5, 25, 9, 59,
12, 32 37, 15, 7 16 21, 16, 3, 17,
1 6 8, 18, 28, 23, 21, 26, 2 3,
27, 12

भुवस् 27, 8

भू 2, 1, 8, 4 9, 25, 11, 11 26, 26,
21 24, 27, 4

— ञ् 11, 29

— ञ्च् 12, 41, 13, 27

— प्र 9, 65

भू f 27, 8

भूत 3, 24 29, 5, 3, 8, 16 23, 10, 7,
29, 51

भूमि 1, 31 32, 5, 35, 7, 15, 9, 38, 12,
39, 13, 15. 16 18, 19, 16.

भूमिकम्प 16, 22

भूयस्त्व 12, 17

भूयिष्ठ 9, 65

भृ 3, 18, 9, 4, 10, 9 61, 18, 31, 28,

3 43

भृग्यकण्ठ 4, 20

भृत् 22, 3

भृथ 5, 45, 10, 54, 17, 4

भेद् 12, 6

भेदन 9, 51

भेरी 16, 7

भेच 2, 8 35, 22, 4 23, 18 20, 27, 11

भोक्तृ 12, 37

भोग 12, 35 39

भोजन 5, 44, 9, 32, 16, 34 43, 23,

23 24

भोजिन् 3, 28, 17, 17

भोज्य 23, 23, 24, 3

भोज्यान्न 17, 16

भोस् 1, 46, 6, 14.

भ्रातृ 6, 8, 18, 18, 28 19

भ्रूणहत्या 24, 6

भ्रूणहन् 17, 11, 20, 1, 21 9

भ

महम 26 12

मङ्गल 8, 23 11, 17

मङ्गल्य 9 66

मज्जन् 24, 6

मणि 1, 30

मणिधनुस् 9, 22

मणिधन्धन 1, 36

मण्डूक 1, 59, 22, 19

मति 12, 49, 23 2 33

मत्स्य 15, 15, 17, 35

मथ 9, 58.

मद् (Pron) 6, 5, 25, 4 9

मद् 5, 24

— उद् 5, 24

मद् 17, 34

मद्य 2, 20, 12, 41

मद्यप 15, 16

मधु 2, 13, 7, 12, 10, 27, 13, 20, 15,

15 28, 17, 3 16, 19, 12

मधुपर्क 5, 27

मध्य 5, 14

मध्यतस् 5, 34

मध्यन्दिन 9, 46

मध्यम 28, 6

मध्यमपुरुष 26, 12

मन् 11, 8.

मनस् 1, 47, 9, 17. 67, 23, 31, 27, 8

भनस 25, 8

मनु 21, 7

मनुष्य 3, 29, 5 3 9, 8, 2 16, 11, 27,

16, 34

मन्त्

— अभि 25, 6

— आ 1, 46

— नि 2 48

मन्त् 4, 7, 10, 64 15, 28, 21, 11, 22,

33, 27, 8

भमय 20, 10

मश्त् 5, 12, 25 2

मलवन्त् 9, 3

महत् 1, 3, 26 12

महादिवाकीर्त्य 19, 12

महानाम्नी 19, 12

महापथ 16, 18

- महापातक 26, 22
 महापार 26, 12
 महापुरुष 26, 12
 महावैराज 19, 12
 महाव्याहृति 24, 5
 महिष 12, 24
 महिषी 17, 23
 मास 2, 13, 7, 12, 10, 27, 14, 39, 15,
 15, 16, 3, 17, 16 31, 24, 6
 मागध 4, 17 18
 माञ्जिष्ठ 1, 21
 मातापितृ 9, 74
 मातुल 5, 27, 6, 9
 मातृ 2, 51, 4, 5, 6, 3 7, 14, 15 16
 43, 15, 13, 21, 1, 15, 28, 2 17 25
 मात्र 18, 6
 मात्रा 1, 49
 मानव f. ई 23, 98
 मानस 16, 46
 नागुप s ई 22, 36
 मान्दाल 17, 34
 मान्य 6, 20
 मार्ग 17, 3
 मार्जार 1, 59
 मार्त्तिक 1, 29
 मास्य 2, 13, 9, 32 65
 माप 12, 21 23, 15, 15, 24, 23
 मास 10, 31
 मास 12, 29, 14, 4 5, 17, 15, 15 22,
 16, 2, 19, 17, 27, 15
 माहिष्य 4, 20
 मित्र 15, 12
 मिथुन 4, 8, 28, 5.
- मिथुनीभू 9, 25
 मिथ्या 13, 23
 मित्र 15, 15
 मीमांस 19, 3
 मुख 1, 35 54, 9, 32 41 43, 10, 8,
 20, 4, 24, 6.
 मुख्य 1, 41
 मुच् 12, 1, 20, 5, 24, 12 25, 10
 — प्र 26, 22
 मुण्ड 1, 27, 3, 22.
 मुसलिन 12, 43.
 मुहूर्त 16, 44
 मूढ 5, 24
 मूत्र 1, 44, 2, 1, 9, 12 14 37 41, 23,
 2, 28, 19
 मूत्रित 16, 11
 मूर्धन् 1, 26 36
 मूर्धावसिक्त 4, 19
 मूल 1, 1, 3, 26, 6, 22 7, 12, 10, 27,
 17, 3, 27, 11 28, 39
 मूषिक 22, 19
 मृगयु 17, 17.
 मूष 14, 38, 26, 10
 — परि 1, 36
 मृत 20 15, 23, 1 11
 मृत्यु 21, 6
 मृद 1, 43
 मृदङ्ग 16, 7
 मृदु 9, 73.
 मेखला 1, 10.
 मेधस् 11, 29
 मेघ 1, 4, 2, 36, 12 15, 19, 13 20,
 4, 23 23.

मेघ 15, 15
 मेघुन 2, 16, 13, 19, 23, 29
 मोक्ष 9, 74
 मोक्ष 12, 44
 मोह 2, 13, 9, ८२
 मोहम 26, 12
 मीञ्ज्य 1, 15, 26, 12
 मीर्य 1, 15
 खेच्छ 9, 16

य

यत्प्रमाण 5, 21
 यज् 10, 65, 19, 7-10, 23, 17, 28, 18
 यजुस् 20, 12
 यज्ञ 5, 9 29 43, 8, 16 18 19, 9, 53,
 10, 65, 16, 34, 22, 10, 25, 4
 यज्ञिय 1, 24
 यज्ञोपवीतिन् 1, 36
 यत् 9, 65
 — आ 8, 2
 यतस् 28, 51
 यत् 1, 45
 यथा 19, 2, 28 37
 यथाधिकारम् 11, 22
 यथाहं 10, 23
 यथाशक्ति 9, 46
 यथाश्रितम् 15, 4
 यथास्थानम् 10, 46, 11, 24, 29, 32
 यथास्तम् 5, 11
 यथोक्त 9, 1, 10, 4 11, 18, 28, 16
 यथोत्साहम् 5, 6, 8
 यथोपपादम् 2, 1

यद् 1, 9, 8, 24 25, 9, 62, 10, 61, 11,
 15, 12, 1, 14, 33, 15, 17, 16, 49,
 19, 9, 20, 1 10 11 15, 25, 6, 26,
 22 25, 27, 6, 28, 50 -- यस्मात्
 23, 31
 यम् 1, 36, 2, 11 41.
 — अग्न्युद् 17, 3
 — उप 28, 19
 — प्र 18, 22
 — सम् 2, 22, 3, 17, 19, 3
 यमसू 17, 25
 यव 7, 15, 15, 15
 यवन 4, 21
 यवस 9, 65, 17, 3
 यवीयस् 4, 1, 6, 9, 18, 18 28, 7 16
 यशस् 27, 8
 याच् 26, 4
 याचित 12, 42
 याजक 15, 16, 20, 1
 याजन 7, 4, 10, 2, 19, 2
 याज्य 14, 28, 19, 2
 यान 2, 13, 13, 29 16, 17 17, 3.
 याण्य 13, 23, 19, 2
 यावक 19, 13 27, 11
 यावत् 16, 21, 21, 22, 26, 19
 युक्त 2, 30, 10, 29, 11, 17
 युगपद् 9, 8
 युज् 10 29, 11, 17, 19, 20 28, 5 7
 — उप 3, 31, 17, 38, 23, 25
 — नि 2, 4
 — प्र 2, 3८, 9, 1, 26, 9
 — विप्र 3, 20
 — वि 9, 62

— सम् 5, 23, 11, 17, 12, 20 50, 13,
29, 2९, 47
युद्ध 14, 11
युवति 2, 33.
युवन् 15, 10
यूप 1, 25
योग 6, 6, 10, 13, 11, 16, 22, 33,
28, 51
योगधेम 9, 63, 11, 16 23, 46
योनि 3, 3, 14, 20, 1९, 6, 20, 2 6, 21,
1, 23, 12, 25, 7
योषित् 9, 48
यीधाजय 26, 9

र

रक्त 7, 10, 9, 4, 17, 29
रच् 10, 37 48
— अभि 11, 9
रचण 8, 3, 10, 7, 1९, 14
रचणधर्मित् 10, 28
रजस् 28, 2
रजस्वल् 9, 29, 17, 10
रज्जु 1, 33 2, 43
रघ 10, 15, 2९, 5
रघनर् 19, 12
रम्
— आ 1, 35
रम्
— अभि 8, 9, 9, 2९
— मि 9, 72
रस 7, 9 17
रहस्य 24, 1

राचस 4, 12

राजघातक 20 1

राजन् 2, 44, 5, 30 6, 13 24 2०, ९,
1 12, 10, 7 21 23 24. 36—38
48, 11, 1 32, 12, 43 45, 13, 2 11
13 26, 14, 10 45, 15, 1९, 16, 3०,
18, 30, 21, 10, 23, 14, 2९, 42

राजनरीहण 19, 12

राजन्य 1, 13, 6, 18, 7, 26, 12, 14 33,
22, 14, 28, 35 37

°रात्रः = अपर°, अर्ध°, अही°, एक°,
एकादश°, वि°, दश°, द्वादश°, सप्त°।

रात्रि 3, 21, 9, 36 43 57 60, 14, 7
17, 23, 21, 25, 9, 26, 2 6

राध्

— प्रति 22, 8

रिक्थ 10, 39, 28, 1 21 28 32 41

रिक्थभाञ् 12, 40

रद्र 19, 12, 26, 12

रध्

— अव 12, 33, 13, 4

— वि 11, 20

रह 1, 16 15, 15

रह 9, 7

— अधि 9, 33

— आ 10, 18

रूप 11, 12 29 15, 9, 28, 11

रैतस् 23, 3 20; 25, 7, 26, 12

रैतस्य 23, 20

रोग 23, 20

रोचन 20, 11

रीरव 26, 9

रीहण 19, 12

ल

- लक्ष्म 22, 3
 लघु 19, 19
 लम् 10, 20 40 45 57, 22, 35, 28,
 11. 39. 40
 — अन्वा 20, 5
 लम्
 — वि 9, 25
 ललाट 1, 26, 26, 12
 लवण 7, 19.
 लम्बुन 17, 32
 लाम 2, 37, 7, 6 7, 22, 7, 28, 31
 लिङ्ग 12, 2, 23, 10, 25, 7.
 लिप् 19, 2
 लिप्स् 28, 22.
 लिप्सु 18, 4
 लुम् 5, 24 23, 43
 लेप 1, 42
 लोक 3, 9, 8, 1 5, 9, 74, 25, 5, 27,
 18, 28, 52
 लोभ 2, 13, 9, 62
 लोमन् 12, 36, 16, 3, 17, 28, 24, 6
 लोलुप्स् 2, 41
 लोष्ट 9, 14
 लोह 15, 15, 22, 25, 23, 8
 लोहित 16, 9, 17, 33, 21, 22, 23, 18.

व

- वक्र 1, 25
 वच् 2, 7, 3, 4, 5, 19, 9, 1, 10, 4, 11,

18, 13, 8. 10; 14, 24 29, 19, 1, 23,
 16, 24, 8, 27, 2

— प्र 6, 5

वचन 2, 8 26, 12, 52, 13, 4 6 7 23
 24 31, 19, 15

वचिन् 26, 12.

वष्ट 23, 6.

वशिञ् 10, 30 49, 11, 21, 12, 41 10
 18, 17, 7

वत् 1, 30 31. 33 38 40, 12, 14 23
 13, 18 20—22, 15, 11, 22, 18, 28,
 3. 45

वत्स 9, 59, 17, 26

वद् 23, 31, 26, 7

— अग्नि 6, 9

— परि 8, 13

— सम् 28, 18

वदन 19, 2

वद्य 19, 2

वध 2, 42, 3, 23, 12, 3 44, 22, 11 14
 28

वधू 6, 24

वध्य 8, 13 17, 37

वन 3, 26

वनस्पति 3, 20 12, 28

वप्

— आ 24, 3

वपन 27, 3

वयस् 6, 20, 11, 12 15, 9

वयस्य 6, 14

वर 25, 6

वराह 15, 15 22, 24

वर्षण 25, 9

- चर्ग 11, 21, 28, 17
 चर्वस 20, 2
 चर्वम् 2, 35, 3, 30, 5, 2, 11, 1, 22, 36
 चर्ण 2, 36, 4, 18 22, 7, 24, 10, 50, 11,
 9 29, 12, 16, 14, 29, 19, 1, 23, 14,
 26, 10 12
 चर्ष 1, 7, 2, 45, 6, 15, 12, 37, 15, 15,
 16, 23 41, 18 17, 21, 20, 22, 28
 चर्षाः 3, 13
 चलीक 16, 14
 चशा 7, 14
 चस् 3, 21
 — आ 9, 60
 — उप 26, 5 27, 4 13.
 — परि 17, 16.
 — विप्र 2, 33, 6, 2 7, 16, 33
 चमुचिन्द 26, 12
 चस्त्र 13, 21, 19, 15
 चा 1, 6 24 34—36 54, 2, 46 47 49,
 3, 8 22, 5, 2 7 33, 8, 10, 9, 12
 18 61 67, 10, 24 47 48, 12, 59,
 13, 16 26, 14, 13 16 18 20 27.
 29, 15, 3—5 8 26 27, 16, 1 2 4
 36, 18, 6 13, 20, 4. 10 13, 22, 3.
 4 7—9 22 32, 23, 9 10 16 20
 20, 24, 2 6 10—12, 25, 7 9 10,
 27, 9, 28, 2 3. 9 11 16. 17 22
 चाकोवाक्य 8, 6
 चाक्य 5, 24, 23, 28
 चाक्यत 1, 36, 2, 11 41
 चाक्षुनस 20, 8
 चाच् 2, 19 22, 3, 17, 9, 50, 11, 12,
 12, 1 7, 15, 9, 17, 38, 19, 3.
 चाजपेय 8, 20
 चाण 16, 7
 चाशिञ्च 10, 5
 चात 2, 27
 चाद् 2, 1 13, 9, 32
 चादन 2, 13
 चादित्र 15, 18.
 चादिन् 10, 18, 11, 2
 चायु 9, 12, 16, 5, 23, 2
 चाखण f ई 20, 28, 25, 7
 चार्च 1, 20
 चार्शीशुस 15, 15
 चापेक 16, 1 40
 चाल 23, 18
 चासस् 1, 17, 3, 18 34, 7, 10, 9, 3
 4, 10, 58, 14, 41, 18, 23, 19, 16,
 24, 6, 26, 12
 चास्तु 20, 4
 चाहन 10, 21
 चाह्य 19 36
 चि 10, 18
 चिश्चि 10, 26 19, 29, 28, 5
 चिकल्प 1, 4 3 1, 19, 18
 चिकार 7, 11 27, 10
 चिकृत 1, 18, 17, 36
 चिक्रियन् 15, 18
 चिख्यापन 12, 47
 चिजय 10, 13
 चिजुमित 2, 10
 चिज्ञान 12, 51
 चित्त 4, 11, 6, 20; 10, 20 11, 29
 चिद् 1, 40; 26, 25.
 — नि 2, 39, 5, 26

- विद् 1, 2, 8, 5, 9, 62, 12, 52, 13, 26,
 15, 28, 28, 49 50 52
 विद् (विन्दू) 2, 2, 4, 1
 विदल 1, 33, 2, 43
 विद्या 2, 48, 4, 6, 6, 18 20, 7, 1, 10,
 4, 11, 2, 16, 49, 18, 17
 विद्यागुरु 6, 3, 20, 2 6
 विद्युत् 16, 23 25 27. 41
 विद्वस् 12, 17
 विद्विपाण 17, 17.
 विद्वेषण 11, 17
 विधान 3, 36.
 विधि 15, 6, 27, 2, 28, 39
 विधिपूर्वम् 9, 1
 विनाश 12, 26
 विपरीत 5, 35, 11, 30, 27, 14
 विपर्यय 13, 7
 विपाप 27, 16
 विपाप्मन् 27, 16
 विप्र 9, 12
 विप्रतिपत्ति 11, 25 13, 1, 29, 15
 विप्रवास 4, 59
 विप्रुप् 1, 41
 विप्लावक 20, 1
 विभक्तज 28, 29
 विभव 9, 3
 विभाग 28, 4 27 46
 विमर्दन 9, 51
 विमीचन 21, 19.
 वियोग 12, 47
 विरोध 1, 4, 14, 45
 विरोधिन् 3, 10
 विलयन 9,
- विलेखन 9, 51
 विवत्स 17, 26
 विवासन 12, 47
 विवाह 4, 2, 5, 29, 18, 24, 23, 29
 विम्
 — उप 1, 54, 10, 18
 — निम् 10, 42
 — प्र 3, 33, 5, 13, 20, 7, 22, 4, 25, 1
 — प्रतिस्म 9, 27
 विशेप 5, 32, 10, 14, 25, 6, 28, 17. 52
 विश्व 26, 16
 विश्वे देवाः 5, 10
 विप 14, 12
 विषम 9, 32, 17, 20
 विषय 16, 32
 विष्किर 17, 35
 विष्वच् 11, 30
 विस्रसन 1, 44
 वीरहन् 15, 16
 वीरध् 12, 28
 वीर्य 9, 58
 वृ 9, 24 54
 — आ 12, 21
 — प्रा 9, 35 36
 — परि 12, 23
 वृष 9, 32, 10, 18
 वृञ् 2, 13, 3, 23, 6, 12, 9, 30 44 45
 — आ 9, 11
 वृत्
 — आ 9, 66, 24, 11 12
 — नि 3, 15 16, 28, 2
 — सम् 5, 43.

- वृत्त 3, 9, 5, 34, 8, 7, 9, 69, 11, 12
 29, 28, 40
 वृत्ति 3, 7, 4, 27, 5, 21; 7, 6 7 22,
 10, 19 30 55 57 60, 12, 48, 15,
 16, 17, 5, 21, 15, 28, 39
 वृथान्न 17, 19
 वृथामास 17, 31
 वृद्ध 3, 8, 6, 15, 9, 62, 11, 25, 26, 12
 वृद्धि 12, 29 34, 23, 4
 वृध् 12, 32
 वृष् 16, 13
 वृष 28, 5
 वृषण 23, 10
 वृष्णु 2, 43
 वेद 1, 1 10, 2, 45, 5, 20, 8, 5 15, 9,
 62, 11, 19, 12, 4 52, 16, 34, 20, 1,
 26, 24, 23, 39
 वेदविद् 28, 50
 वेदाङ्ग 8, 5
 वेदान्त 19, 12
 वेदि 5, 21
 वेहत् 7, 14
 वेखानस 3, 2 26
 वेदेह 4, 20
 वेदेहक 4, 17
 वेद्य 5, 34, 28, 30 31
 वेराज 19, 12
 वैशिक 22, 27
 वैश्व 1, 11 14, 4, 20, 6, 18, 7, 7 26,
 10, 42 49, 12, 10 12 14, 14, 3,
 24, 22, 15 18, 28, 37
 वैश्या 4, 20
 वैश्याजित 5, 21
 व्यतिक्रम 1, 3
 व्यतिचिप 10, 67
 व्यथ् 11, 14
 व्यध्
 — अण 28, 32
 व्यवस्था 11, 22, 13, 1
 व्यवहार 2, 34, 10, 48, 11, 19
 व्याधित 5, 20
 व्यायच्छन 9, 32.
 व्याल 17, 33
 व्याहृति 1, 51, 24, 9, 25, 8
 व्यृद्धि 11, 17
 व्रज् 23, 10
 — अणु 2, 28
 — प्र 12, 33, 14, 44, 18, 16
 व्रत 8, 1 15, 9, 1, 19, 13, 24, 6 10,
 27, 3
 व्रचन 17, 33
 व्रात्यस्रोम 19, 8
 व्रीहि 7, 15 15, 15

 श
 शस्
 — अभि 2, 3, 17, 17, 19, 10
 — प्र 9, 66, 17, 1 33, 27, 11, 23, 48.
 शक् 21, 19
 शकुनि 17, 10
 शक्ति 2, 43, 7, 22, 9, 6 46, 12, 51
 शक्तितस् 15, 6
 शङ्का 2, 16
 शङ्ख 1, 30
 शत 12, 8, 21, 20, 22,

- शतगु 18, 26
 शद 12, 26, 36
 शपथ 13, 12.
 शक 23, 13
 शकरि 17, 3
 शब्द 2, 36, 16, 7, 21
 शम् 15, 27, 20, 11
 शयन 9, 20 45, 12, 7, 23, 8
 शय्या 2, 21 25, 5, 33, 14, 37, 17, 3
 शरीर 12, 6, 23, 10
 शर्म 26, 12
 शस्त्र 1, 25
 शब्दक 17, 27
 शन 14, 29 31; 16, 19
 शपथसृष्टिन् 14, 30
 शश 15, 15, 17, 27
 शशत् 9, 74
 शस्त्र 7, 25, 14, 12
 शस्त्रभृत् 22, 3
 शाक 12, 18, 17, 3 16, 27, 11
 शाकभक्षता 19, 13
 शाण 1, 17, 7, 9
 शातकुम्भ 20, 10
 शान्ति 11, 17, 20, 17
 शायिन् 19, 15
 शारीर 12, 46
 शालापि 11, 17
 शाव 14, 1
 शास् 2, 44
 शास्त्र 11, 19
 शास्त्रविद् 13, 26
 शिष्या 1, 27, 20, 5
 शिष्यावृद्धि 19, 25
 शिषिन् 3, 22
 शितिकण्ठ 26, 12
 शिरस् 9, 35, 11, 12
 शिलोद्यय 19, 14
 शिष्य 10, 10, 15, 18
 शिष्यिन् 10, 31, 17, 7
 शिव 20, 11, 27, 8
 शिष्य 9, 50
 शिष्
 — छट 1, 28 41, 10, 59, 17, 17
 — वि 5, 33, 11, 29
 शिष्ट 9, 70 71, 12, 27, 19, 2, 23, 43
 50.
 शिष्टि 2, 42
 शिष्य 2, 42, 14, 28 15, 13 20, 23, 12
 शी 16, 17, 23, 8
 शीघ्र 13, 29
 शीर्षण्य 1, 36
 शील 1, 2 3, 13 26, 4 6, 9, 2 73
 11, 12, 15, 9 18 18, 31
 शुक्र 17, 34
 शुक्त 2, 19, 17, 14
 शुक्तक 16, 20
 शुक्ति 1, 30
 शुचि 1, 36 40, 9, 2 11 16 11, 4,
 16, 46, 23, 22, 26, 21
 शुद्धि 1, 29, 24, 4
 शुष् 14, 6 30; 20, 10 15 22, 6, 23,
 1 11 19
 शुक्ल 10, 26, 12, 41 23, 23
 शुश्रूषा 7, 2
 शुश्रूषु 23, 39

- गृह 4, 21 27, 5, 42, 6, 10 11, 9, 11,
 10, 42 50, 12, 1 13 15, 13, 3,
 14, 5 21, 16, 19, 17, 5, 18, 24 25;
 20, 1, 22, 16
 गृहा 4, 21 26, 15, 18 22, 25, 7, 28,
 39 45
 गृगाल 16, 8
 ग् 23, 25
 गेष 1, 23, 3, 6, 10, 38, 11, 29; 14,
 6 7.
 गोणित 24, 6
 गोच 1, 35 42, 9, 23, 9, 25 71, 10,
 51, 14, 44
 गोद्र 7, 22
 रामराम 1, 61, 16, 18.
 राम्यु 9, 7
 ग्रावदत् 15, 18
 ग्रेन 17, 29
 ग्रप् 26, 15
 ग्रवण 16, 1.
 ग्रह 8, 19, 10, 53, 15, 1 4 20, 16,
 34
 ग्रदिक 16, 48.
 ग्रदिन् 15, 22, 16, 47
 ग्रामणक 3, 27
 ग्रवणी 8, 19.
 ग्रविन् 16, 6
 ग्रि
 — चा 10, 61
 — परि 15, 25
 श्री 27, 9
 ग्रु 14, 19, 18, 15.
 — उप 12, 4
 — प्रति 5, 23
 ग्रुत 6, 21, 8, 1. 4, 11, 29, 18, 31
 ग्रुति 6, 23, 9, 72
 ग्रयस् 2, 24, 5, 38
 ग्रेष्ठ 2, 50, 26, 12
 ग्रोच 12, 4.
 ग्रोचिय 5, 20 30. 32, 6, 17 25, 10,
 9, 12, 38, 14, 28, 15, 9, 22, 30, 28,
 41 50
 ग्रिप् 1, 38, 9, 30
 — चा 23, 9
 ग्रन् 1, 59, 14, 32, 15, 24, 16, 8, 22,
 19, 23, 14
 ग्रशुर 5, 27, 6, 9
 ग्र्यू 6, 8
 ग्रापद 23, 4
 ग्रविध् 17, 27
 ग्रिचिन् 15, 18
 ग्रोभूत 27, 4
 प
 पटह 19, 17
 पट्टार्पिक 18, 15, 22, 14
 पण्ड 22, 23.
 पप् 4, 15, 9, 10 12; 12, 23, 15, 28,
 18, 19, 19, 17.
 पष्ठ 10, 24 45
 पष्ठच 10, 27.
 पोटरा 1, 12, 28, 15.
 पोटशिन् 8, 20.

स

स० 7, 11; 14, 30, 23, 10

संयत 2, 22

संयोग 1, 44, 4, 7, 10, 5, 21; 7, 13,
8, 16, 13, 19, 16, 48, 19, 24, 23,
29

संयोजक 21, 2

संवत्सर 3, 35, 5, 28, 10, 37, 13, 28,
15, 15, 19, 17, 22, 4 16, 23, 19,
27, 18

संवनन 11, 17

सविभाग 5, 21, 10, 39

संवेशिन् 2, 21

सशय 7, 23 25, 29, 19

ससद् 13, 13.

ससृष्टिन् 23, 27 28

संस्कार 5, 33, 8, 8 21 24 20, 15, 6,
23, 2

सख्या 8, 18 20

सख्यान 10, 16

सहिता 19, 12

संह्राद 16, 8

सकृत् 26, 19

सक्ति 22, 2

सक्तु 27, 11

सखि 5, 26, 23, 12

सगोच 15, 20, 23, 12

सङ्कर 7, 24, 8, 3

सङ्कुल 16, 34

सङ्ख्या 1, 7

सङ्ग्राम 10, 16

सचिव 19, 19

सज्योतिस् 2, 11, 16, 31

सञ्ज्ञा 8, 2

सत् 2, 40

सत्य 1, 51, 2, 8, 10, 51, 13, 17 12
31, 19, 15, 23, 28, 26, 7 12, 27, 8.

सत्वधर्मन् 9, 68

सद्

— अथ 17, 31

सदृग् 5, 38

सदृश, f ई 4, 1

सद्यस् 14, 44, 15, 22

सन्तानम् 16, 14

सन्दर्शन 22, 5.

सन्धिनी 17, 25

सन्ध्या 2, 10, 9, 42, 16, 12

सन्निधान 15, 5, 16, 19

सन्निधि 2, 40, 12, 37

सन्निपात 6, 4, 16, 41

सपिण्ड 14, 1 20. 34 44, 15, 13

सप्तन् 8, 18—20, 23, 8 31

सप्तम् f ई 4, 3 22, 14, 13 40, 18, 28

सप्तरात्र 23, 20 20

सप्तद्व्यचारिन् 2, 40, 3, 8, 14, 21

सभ्य 13, 11

सम् 27, 5

सम 3, 24, 5, 20 38, 6, 10, 7, 21,

11, 5, 12, 7 49, 14, 17, 16, 27,

17, 20, 21, 10, 23, 12

समग्र 9, 67

समधा 28, 8 16

समम् 24, 10, 28, 31

समय 18, 10

समवाय 6, 1 5, 12, 52, 28, 37

- समान 4, 2, 27, 5, 40, 6, 14
 समाप्ति 16, 34
 समावृत्ति 10, 48
 समिध् 23, 20, 25, 4, 10, 27, 7
 सम्प्रति 7, 21
 सम्प्रदान 10, 4.
 सम्बन्ध 9, 74, 14, 20, 18, 6, 17, 20, 2
 6, 21, 1, 28, 21
 सम्बन्ध 28, 50
 सम्यक् 9, 62
 मयीनि 23, 12
 सर्प 1, 59, 8, 2, 22, 20
 सर्पिस् 13, 20
 सर्व 1, 17, 24, 2, 46, 3, 30, 6, 21, 7,
 4, 8, 23, 10, 7, 66, 11, 1, 12, 2,
 26, 42, 13, 16, 31, 14, 37, 15, 4,
 16, 26, 30, 41, 17, 3, 19, 9, 12,
 14, 20, 2, 5, 16, 17, 24, 6, 12, 25,
 2, 9, 10, 26, 23, 24, 27, 9, 16, 28,
 3, 8.
 सर्वतस् 9, 34.
 सर्वत्र 5, 2
 सर्वथा 7, 22
 सर्वप्रायश्चित्त 19, 20
 सर्वविन्द 26, 12
 सलोकता 27, 18
 सवन् 8, 14, 19, 7, 15, 22, 6
 सवर्ण 4, 16, 23, 40
 सव्य 1, 46
 सरान्क 1, 23
 सह
 — प्र 4, 12.
 सह 4, 7, 5, 45, 9, 16, 18, 16, 33,
 20, 1
 सहधर्मचारिणी 8, 16
 सहभोजन 9, 32
 सहस्र 21, 21, 22, 14, 20
 सहस्रकृत्वस् 24, 11
 सहस्रगु 18, 27
 सहस्रवाक 22, 33
 सहाध्यायिन् 14, 20
 सहाय 11, 4
 सहोद 23, 33
 साचिन् 13, 1, 11, 14, 23, 15, 16
 साक्ष्य 21, 10
 साङ्गामिक 10, 20
 साधु 4, 29, 5, 34, 11, 2
 सामन् 16, 21, 19, 12
 सामयाचारिक 8, 11
 साम्य 10, 67
 सायम् 5, 17, 25, 9
 सायम्नात् 9, 58
 सायुज्य 8, 24, 20
 सारथ्य 10, 18
 सार्ववर्षिक 2, 35
 सान्नीक्य 8, 21, 25
 सावित्री 1, 12, 53, 19, 12, 20, 8, 21,
 11, 23, 21, 24, 11
 साहस 1, 3
 साहस्य 5, 20
 सिच् 25, 7
 — चा 23, 1
 — सम् 23, 4
 सिद्धि 18, 24, 21, 7
 सिध् 17, 15

- प्रति 3, 30, 5, 2, 12, 27, 19, 2, 27, 33, 25, 7, ९
- सीमन्तोत्सव 8, 11
- सोम 22, 27
- सुग 11, 29
- सुगन्धि 9, 9
- सुपर्ण 15, 28
- सुपार 26, 12
- सुपुष्प 26, 12
- सुरा 21, 1, 24, 10
- सुराप 21, 1, 23, 10
- सुवासिनी 5, 25
- सू
- प्र 11, 13, 14, 18, 5
- सूकर 17, 29, 23, 5
- सूक्त 19, 12
- सूत 4, 17, 18
- सूतक 17, 22
- सूतिका 14, 30
- सूर्मि 23, 9
- सूर्य 5, 40, 23, 21, 26, 12
- सृ
- प्र 9, 13
- सृञ् 22, 11
- उद् 15, 16, 16, 3, 17, 17, 18, 20, 28, 18
- सृष्टि 4, 24
- सेवा 2, 17, 27, 12, 27, 21, 9, 12.
- सेवन 19, 2
- सौदर्य 28, 25
- सोपानक 9, 45
- सोभ्य 26, 12
- सोम 8, 20, 15, 19, 13, 26, 16
- सोमप 18, 27.
- सौच 1, 15.
- सौचामणी 8, 19.
- स्कन्द
- प्र 21, 22
- स्कन्दन 23, 20
- सन्धियु 16, 23, 28, 41
- स्नेह 12, 43, 15, 16, 21, 1
- स्नेय 12, 15, 24, 10
- सोम 8, 20, 19, 7, 8
- स्त्री 2, 16, 18, 6, 6, 7, 12, 2, 39, 13, 29, 14, 28, 35, 15, 16, 18, 1, 21, 8, 9, 22, 35, 36, 23, 14, 24, 5, 28, 21, 24, 47
- स्त्रीकृत 22, 36
- स्त्रीधन 28, 24.
- स्त्रीमत् 4, 11
- *स्य 6, 24, 9, 32, 16, 17, 32
- स्यम् 10, 18
- स्यविर 5, 24, 25
- स्या 2, 11, 9, 10, 11, 10, 20, 8, 23, 21, 26, 6
- अधि 3, 32, 9, 15, 65
- उद् 2, 27
- उपोद् 25, 4
- उप 25, 4.
- प्रति 28, 24.
- स्यान 2, 27, 10, 46, 11, 24, 12, 31, 22, 6, 32
- स्या 9, 1, 61, 26, 24
- स्यतक 6, 24, 9, 74, 15, 28
- स्यान 2, 13, 49, 8, 16, 9, 2
- स्यपन 2, 32

घ्रायु 24, 6
 मृषा 23, 12
 खेह. 9, 58, 17, 16
 स्पृम् 1, 36
 — उप 1, 36, 14, 29, 20, 7 10 25, 7
 स्पृहा ९, 23
 स्मृ 16, 49
 स्मृति 1, 2
 सान्दिनी 17, 20
 ससन 14, 17
 सञ् 9, 5 17, 3
 सवन्तो 19, 14, 20, 10
 सु 19, 14
 सेङ्ग 1, 44
 स 2, 37, 5, 11, 6, 5 10, 55, 11, 10
 21 29, 12, 2, 27 28, 13, 2, 17, 1,
 28, 17
 स्वतन्त्र 1^९, 1
 स्वधा 2, 5.
 स्वप् 1, 37, 9, 60
 स्वप्न 2, 13, 23, 20
 स्वयंशीर्ष 23, 25
 स्वयन्दत्त 2^९, 33
 स्वयम् 4, 10 10, 5 65 18, 20
 स्वयमर्चित 2^९, 30
 स्वर 27, 8.
 स्वर्ग 13, 7, 28, 52
 स्वर्ग्य 21, 20.
 स्वस्ति 5, 18
 स्वस्त्ययन 11, 17
 स्वागत 5, 36.
 स्वाध्याय 5, 4 9, 9, 20, 14 46
 स्वामिन् 10, 36 11 12, 19

स्वाहा 25, 4, 26, 16, 27, 9
 खिष्टकृत् 5, 10, 26, 16

ह

ह 12, 4, 24, 11
 हस 17, 2^९
 हत्या 19, 9
 हन् 2, 44, 12, 45 13, 14 14, 9, 17,
 38, 2^९, 11 20, 23, 31, 27, 16
 — अभि 12, 1
 — उप 1, 34 12, 1, 14, 33 17, 10
 हन्तु 21, 11
 हम 26, 12
 °हर 16, 5
 हरण 2, 4 12, 2 27, 13, 17
 हरि 26, 12
 हरिकेश 26, 12
 हरिण 15 15
 हरित 12, 18
 हर्ष 2, 13
 हवन 2, 4
 हविर्यज्ञ 8, 19
 हविष्य 26 2
 हविस् 15, 29, 27 5 11
 हसित 2, 15
 हस्त 1, 28.
 हा 4, 25, 6 18 1^९, 25 29; 2^९, 30
 — नि 23, 14
 — प्र 3, 19
 — वि 2 25
 हान 21, 13
 हानि 21, 4.

हारिद्र 1, 21	— मत्वव 11, 22 25
हि 11, 11 14 16 26, 18, 31, 19, 5, 26, 10.	— आ 9, 57
हिंसा 2, 17, 3, 24, 7, 13, 10, 17, 21, 19, 22, 19, 23, 27, 28, 51	— अभिव्या 2, 5
हिंस्र 9, 73, 15, 18	— उद् 9, 10. 5 ^c
हित 2, 30, 11, 6	— परि 2, 33, 8, 12 13
हिरण्य 10, 20, 13, 21, 19, 13. 16, 20, 13	— वि 22, 6
हिरण्यवर्ण 26, 10	हृदय 1, 36
हीन 2, 17, 5, 39, 6, 18, 21, 9, 23, 36	हृष् 5, 21
हीनकर्मेन् 18 25 29	हेडम 27, 6
हु 20, 12, 24, 6 9, 20, 3 10, 26, 15, 27, 6	हिय 21, 12
हुत 2, 1	होत्र 8, 19
हृ 10, 46	होम 5, 10, 19, 11, 22, 36, 23, 20 28, 24, 6, 27, 5
	हृद 19, 14, 20, 10
	ह्री
	— आ 2, 29

मुद्रिपत्रम्

पृष्ठ	पङ्क्ति	अमुद्रम्	मुद्रम्
८	१	चत्तिय°	चत्तिय°
९	२२	म।शन	माशन
१३	१३	°स्यपृथ°	स्यापृथ°
२७	२३	ग-	गु-